

Philip Roth

Hayalet Yazar

Çeviren: Burç İdem Dinçel

HAYALET YAZAR

Philip Roth İkinci Dünya Savaşı sonrası Amerikan edebiyatının en üretken ve saygı gören romancılarından olan Roth 1997'de yayımladığı *Pastoral Amerika*'yla (Ayrıntı Yayınları, Çeviren: Orhan Yılmaz) Pulitzer Ödülü kazandı. 1998'de Beyaz Saray'da düzenlenen bir törenle Ulusal Sanat Nişanı'nı (National Medal of Arts) aldı. 2002'de ise kurmaca alanında Amerikan Sanat ve Edebiyat Akademisi'nin en saygın ödülü olan ve daha önce John Dos Passos, William Faulkner ve Saul Bellow gibi yazarlara verilen altın madalyaya layık görüldü. Ulusal Kitap Ödülü (National Book Award) ve Ulusal Eleştirmenler Ödülü'nü (National Book Critics Circle Award) ikişer kez kazanan yazar, PEN/Faulkner Ödülü'nü de (üçüncüsü *Sokaktaki Adam*'la olmak üzere) tam üç kez kazanmıştır. 2005'te *The Plot Against America* adlı tarihi romanıyla Amerikan Tarihçileri Derneği Ödülü'nü alan Roth 2006'da PEN/Nabokov Ödülü'ne, 2007'de ise PEN/Saul Bellow Ödülü'ne layık görülmüştür. Philip Roth, Toplu Eserleri kendisi hayattayken Library of America tarafından yayımlanan ilk yazardır ve toplam dokuz cildin sonuncusu 2013 yılında yayımlanmıştır.

Türkçedeki diğer kitapları: *Portnoy'un Feryadı* (Ayrıntı Yayınları, Çeviren: Özden Arıkan), *Shylock Operasyonu: Bir İtiraf* (Ayrıntı Yayınları, Çeviren: Aysun Babacan), *Aldatma* (Ayrıntı Yayınları, Çeviren: Didem Hızkan), *Bir Komünistle Evlendim* (1998, Ayrıntı Yayınları, Çeviren: Orhan Yılmaz) ve *Ölen Hayvan* (Ayrıntı Yayınları, Çeviren: Can Kantarcı).

Burç İdem Dinçel 1977 İstanbul doğumlu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Çağdaş Yunan Dili ve Edebiyatı Bölümü ile Tiyatro Eleştirmenliği ve Dramaturji Bölümü mezunu olan Dinçel, yüksek lisansını tamamladığı Boğaziçi Üniversitesi Çeviribilim Bölümü'nde doktora eğitimini sürdürmektedir. Tiyatro ve çeviribilim alanında yazdığı makaleler *Tiyatro Eleştirmenliği ve Dramaturji Bölümü Dergisi*, *Mimesis*, *Litera*, *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi*, *Turkish Book Review*, *Kitap-lık*, *Hürriyet Gösteri* ve *TEB Oyun Dergisi*'nde yayımlanmıştır. Başlıca çevirileri arasında, Loula Anagnostaki'nin ilk üç oyunu (*Geceyi Geçirme*, *Şehir*, *Resmi Geçit*) ile George Steiner'in *Tragedyanın Ölümü* adlı eseri yer almaktadır.

Philip Roth'un
YKY'deki kitapları

Sokaktaki Adam (2011)

Nemesis (2012)

Öfke (2012)

Hoşça Kal, Columbus ve Beş Öykü (2013)

Hayalet Yazar (2014)

PHILIP ROTH

Hayalet Yazar

Çeviren:
Burç İdem Dinçel

Roman

Yapı Kredi Yayınları

Yapı Kredi Yayınları - 4038
Edebiyat - 1142

Hayalet Yazar / Philip Roth
Özgün adı: The Ghost Writer
Çeviren: Burç İdem Dinçel

Kitap editörü: Begüm Kovulmaz, Darmin Hadzibegovic
Düzeltili: Ömer Şişman

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Pasifik Ofset Ltd. Şti.
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Haramidere - Avcılar / İstanbul
Telefon: (0 212) 412 17 77
Sertifika No: 12027

Çeviriye temel alınan baskı: Vintage, Londra, 2005
1. baskı: İstanbul, Ocak 2014
ISBN 978-975-08-2699-3

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2013
Sertifika No: 12334
© 1979, Philip Roth

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 142 Odakule İş Merkezi Kat: 3 Beyoğlu 34430 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Milan Kundera için

Üstat

Yirmi yılı aşkın süre önceydi –yirmi üç yaşındaydım, ilk hikâyelerimi yazıp yayımlıyor ve benden evvelki birçok *Bildungsroman* kahramanı gibi, daha şimdiden kendi heybetli *Bildungsroman*’ımı kaleme almayı tasarlıyordum–, bir Aralık öğleden sonrasında, günün hava kararmadan önceki son saatinde o yüce insanla tanışmak için, yaşadığı dağ evine vardım. Yalı baskı cephe kaplamalı çiftlik evi, Berkshires’ın yaklaşık dört yüz metre yukarılarında bir toprak yolun sonunda olmakla birlikte, üzerinde gabardin takımı ve beyaz gömleğe sade gümüş klipsle tutturulmuş mavi dokuma kravatıyla beni resmi bir şekilde karşılamak için çalışma odasından çıkan şahsın yöneticilere has güzelce fırçalanmış siyah ayakkabıları, sanatın yüksek mabedinden ziyade bir lostra standından indiğini düşündürmüştü bana. Buyurgan ve despot bir tavırla kaldırdığı çenesini veya oturmadan evvel kıyafetlerini düzeltmek için krallara yakışır bir titizlik, zarafet ve özen gösterdiğini fark edecek kadar –aslında, edebiyatla uzaktan yakından alakası olmayan geçmişimden çıkıp mucizevi bir şekilde buraya, ona gelmem dışında herhangi bir şeyi fark edecek kadar– kendimi toplamadan önce, E. I. Lonoff’un,

Melville ve Hawthorne'dan sonra o bölgeden çıkan en özgün yazardan çok, okulları denetleyen yerel bir müfettişe benzediği izlenimine kapılmıştım.

Gerçi Lonoff hakkında New York'ta dolaşan dedikodular, karşıma bundan daha gösterişli birinin çıkacağı yönünde bir beklentiye sokmamıştı beni. Yakın bir tarihte, Manhattan'da –yaşlı bir editörün kolunda, gelecek vaat eden genç bir yazar olarak büyük bir heyecanla katıldığım– ilk yayıncılar davetinde jürinin huzurunda onun adını andığımda, orada hazır bulunan nüktedanlar, evvela bir göçmen çocuğu olan ve o nesle mensup bir Yahudi'nin, New England'ın köklü ailelerinden birinin kızıyla evlenerek onca sene “taşrada”, yani Amerika'nın başlayıp çok uzun süre önce bittiği, *goylara** mahsus kuşlar ve ağaçlarla dolu o ıssızlıkta yaşaması komik bir şeymiş gibi, neredeyse anında yok saymışlardı Lonoff'u. Öte yandan, davette adını andığım diğer bütün şöhretli kimşeler de konuya vâkıf kişilere biraz gülünç geldiğinden, onların meşhur taşra münzevisine dair hicivli tasvirlerine şüpheyile yaklaşmıştım. Aslına bakılırsa o davette gördüklerimden sonra, Yahudi olsun ya da olmasın bir yazar için dört yüz metre yüksekte, dağlarda, yalnızca kuşlar ve ağaçlar eşliğinde gözlerden irak bir hayat sürmenin neden kötü bir fikir olmayacağını anlamaya başlamıştım.

Beni buyur ettiği oturma odası derli toplu, sıcak ve sadeydi: büyük, yuvarlak bir nakışlı kilim, üstüne kılıf geçirilmiş birkaç rahat koltuk, köhne bir kanepe, uzun bir duvar boyunca sıralanmış kitaplar, bir piyano, bir gramofon, sistematik bir şekilde üzerine dergiler istiflenmiş meşe ağacından bir kütüphane masası. Beyaz ahşap kaplamanın üstündeki soluk sarı duvarlar, eski çiftlik evinin muhtelif mevsimlerdeki hallerini betimleyen yarım düzine amatör suluboya tablo haricinde boştu. Pencere önündeki yastıklı divan ve ziyadesiy-

* Goy: Yahudilerin, Yahudi olmayanlar için kullandığı sözcük. (ed. n.)

le düzgün bir biçimde arkaya toplanıp bağlanmış mat keten perdelerin ötesinde, koyu renkli koca akçaağaçların çıplak dallarını ve el değmemiş, ayak basılmamış bembeyaz karla kaplı arazileri görebiliyordum. Saflık. Sükûnet. Sadelik. İnzi-va. İnsanın tüm yoğunluğu, ihtişamı ve özgünlüğü zahmetli, yüce ve aşkın bir meslek için koruma altına alınmış. Etrafıma bakmış ve ben böyle yaşayacağım işte, diye düşünmüştüm.

Lonoff, oturayım diye şöminenin yanındaki bir çift rahat koltuktan birini işaret ettikten sonra, ocak siperini kaldırarak, bacanın açık olduğundan emin olmak için başını içeri sokup dikkatle baktı. Görünüşe bakılırsa buluşmamızın gerçekleşeceği beklentisiyle oraya konulmuş olan çiray tahta bir kibritle yaktı. Akabinde, ocak siperini, şömine tabanındaki bir oyuğun içine yerleştiriliyormuşçasına büyük bir itinayla tekrar yerine oturttu. Kütüklerin tutuştuğuna kanaat getirmesiyle –iki yüz yıllık evi ya da içinde yaşayanları tehlikeye atmadan ateşi başarıyla yakmış olmaktan memnun– sonunda gelip yanıma oturmaya hazırды. Hareketlerindeki çabukluk ve zarafet yüzünden âdeta kadınsı görünen elleriyle, her iki pantolon paçasını ütü çizgisinden hafifçe yukarı çekip yerine oturdu. Böyle iri yarı ve cüsseli bir adama göre, hareketlerinde belirgin bir atiklik vardı.

“Size nasıl hitap etmemi istersiniz?” diye sordu Emanuel Isidore Lonoff. “Nathan mı, Nate mi, ya da Nat mi? Yoksa büsbütün farklı bir tercihiniz mi var?” Arkadaş ve tanıdıklarının kendisine Manny dediklerini ve benim de aynısını yapmamı söyledi. “Sohbeti kolaylaştırır.”

Bana pek öyle gelmiyordu ama bu durum beni ne kadar sersemletirse sersemletsin, buna uyacağımı belirtmek için gülümsedim. Sonrasında usta, hakkımda daha çok şey öğrenmek için hayatımdan bahsetmemi istedi. 1956 yılındaki yaşamıma ilişkin anlatılacak pek bir şey olmadığını söyleme gerek yok elbette, hele de bana bu denli bilgili ve derin

görünen bir insana. Evlatlarının üzerine titreyen bir anne baba tarafından orta halli bir Newark mahallesinde yetiştirilmiştim; beni idolleştirdiği söylenen bir erkek kardeşim vardı; birkaç kuşak geriye giden atalarımın benden bekledikleri üzere iyi bir yerel lise ve mükemmel bir üniversitede eğitim görmüştüm; ardından, evimden sadece bir saat uzaklıkta bulunan bir garnizona atanıp, bedenimin gönderilmek üzere silah altına alındığı katliam Kore’de kanlı bir şekilde sonlandırırken Fort Dix üssündeki bir binbaşı için halkı bilgilendirme broşürleri yazarak askerlik hizmetimi yerine getirmiştım. Terhisimden bu yana, Aşağı Broadway’de asansörsüz bir apartmanın beşinci katında, benimle beraber yaşamaya gelen kız arkadaşımın, ortalığa biraz çekidüzen verdiği zaman iffetsiz bir keşişin evi olarak nitelendirdiği bir dairede kalıyor ve yazıyordum.

Geçimimi sağlamak amacıyla, üniversitedeki ilk yaz tatilimde girişken satış elemanlarına yüksek komisyon ücretleri vaat eden bir ilana başvurduğumdan beri düzensiz aralıklarla sürdürdüğüm iş için, haftada üç gün nehri geçip New Jersey’ye gidiyordum. Ekibimiz her sabah saat sekizde, kapı kapı dolaşıp dergi aboneliği satmak üzere New Jersey’de imalathanelerin bulunduğu bir kasabaya götürülüyor ve akşam saat altıda önceden belirlenmiş bir dükkânın önünden alınıp, idareci McElroy tarafından Newark şehir merkezine geri götürülüyordu. Evlerinde bir başlarına yakaladığımız bigudili ev kadınlarına asılmamamız hususunda bizleri –yani kazançlarını eğitimleri için biriktiren iki asil ruhlu genci ve akla hayale gelip gelebilecek her türlü talihsizliğin yıkıma uğrattığı, beti benzi atmış, tıknafes üç bitkin ihtiyarı– bıkmadan usanmadan uyaran McElroy, ince bıyıklı, şık ve acayip biriydi: Öfkeli bir koca boynunuzu kırabilir, büyük bir şantaj maruz kalabilir, belsoğukluğunun kırk türlü halinden biri olan cüzam kapabilirdiniz ve dahası, gün içindeki saat sayısı

da belliydi. Sakin sakin “Ya mala vurursunuz,” diye nasihat ederdi bize, “ya da *Silver Screen* satarsınız. Seçim sizin.” Biz iki üniversiteli delikanlı ona “Hırslı Musa” derdik. Dinlenip soluklanmam için dahi olsa, beni hole bile davet etme yönünde hiçbir ev kadını hiçbir zaman bir eğilim göstermediğinden –üstelik ben gözlerimi dört açmış bir şekilde, tel örgülü kapısının ardından beni dinlemeye yarım gönüllü görünen herhangi bir yaştaki herhangi bir kadının içinde alevlenecek bir şehvet kıvılcımını kolladığım halde–, yaşamdan ziyade işte mükemmelleşmeyi seçmek durumunda kalmıştım ama yine de reklamcılık yaparak geçen her uzun günün sonunda hesabıma on ila yirmi dolar arasında bir komisyon ücreti yatıyor ve önümde parlak bir gelecek uzanıyordu. Bu berbat hayatı –ve asansörsüz apartmanın beşinci katındaki artık sevmediğim kız arkadaşımı– terk edeli yalnızca birkaç hafta olmuştu ve New Yorklu seçkin bir editörün yardımıyla, Lonoff’un yaşadığı dağın eyalet sınırının öte yanında, taşra sanatçılarının inzivaya çekildikleri Quahsay Kolonisi’ne kış ayları için irtibat elemanı olarak alınmıştım.

Quahsay’deyken Lonoff’a, hikâyelerimden bazılarını –şimdiye dek dört tanesini– yayımlayan edebiyat dergilerini ve beraberinde, “birkaç yıl evvel” üniversitede eserlerine rastlayışımдан bu yana kendisinin benim için ne denli mühim bir şahsiyet olduğunu anlatan bir mektup göndermiştim. Keza Lonoff’un “akrabaları” Çehov ve Gogol’ün yapıtlarına rastgeldiğimden de bahsetmek suretiyle, yanılığa mahal vermeyecek diğer yollardan, ne kadar ciddi bir edebiyat insanı olduğumu açığa vurmuştum. Bununla birlikte, şimdiye değin yazdığım hiçbir şey beni bu mektup kadar zorlamamıştı. Doğruluğu tartışma götürmeyecek ne varsa, kelimelere dökmemle birlikte bana apaçık düzmeceymiş gibi geliyor, samimi olma çabası arttıkça işler daha da beter oluyordu. Her ne kadar hemen akabinde mektubu çıkarmak için kolumu posta

kutusunun boğumundan dibine sokmaya uğraşıp dursam da, en nihayetinde onuncu taslağı ona yollamış bulunmuştum.

Hayat hikâyemi daha iyi bir şekilde aktarma konusunda oturma odasının sadelik ve sıcaklığı da pek fayda etmiyordu. Lonoff'un eski Amerikan şömine rafının önünde en ufak bir müstehcenlik ifadesinden dahi söz etmeye dilim varmadığından, arkadaşlarım arasında nam salan Bay McElroy taklidimin de esasında öyle ahım şahım bir tarafı yoktu. Ne McElroy'un bizi uyardığı husus hakkında rahat rahat konuşabiliyor, ne de şans kapımı çalsaydı teslim olma fikrinin beni ne kadar baştan çıkardığından bahsetmeye başlayabiliyordum. Sıradan kısa yaşamöykümün bu sansürlenmiş versiyonunu dinlediğinizde, sanki ünlü yazardan hoş bir akşam geçirmek için beni evine davet eden samimi ve kibar bir mektup almamışım da, en katı engizisyon mahkemesi üyelerinin önünde son derece önemli bir kişisel meseleyi savunmak üzere bunca yolu tepmiş ve en ufak bir yanlış hareketimde benim için değeri paha biçilmez bir şeyi sonsuza kadar kaybedecekmişim gibi davrandığımı düşünebilirdiniz.

Neden bu denli çaresiz bir şekilde onun takdirine ihtiyaç duyduğumu henüz bütünüyle kavrayamamış olsam da durum aşağı yukarı buydu. Gerçi bu, kendime güvenimin yerinde olduğu o yıllarda karakterime aykırıydı ama çekingen, nefes nefese kalmış konuşma tarzımın elimi ayağıma dolaştırması şöyle dursun, kendimi nakışlı kilim üzerinde onun ayaklarına kapanmış bir halde bulmadığıma da şaşmalıyım. Görüyorsunuz ya, sırf kendimi E. I. Lonoff'un manevi oğul adaylığına adanmak, ahlaki desteğini rica etmek ve eğer becerebilirim onun yandaşlığı ve sevgisinin beraberinde getireceği o sihirli korumaya nail olmak için buraya gelmiştim. Ne zaman istesem bana dünyaları verebilecek sevgi dolu bir öz babam vardı tabii ki ama benim babam sanatçı değil, ayak doktoruydu ve son zamanlarda, yeni bir hikâyemden dolayı aile içinde ciddi

sorunlar yaşıyorduk. Babam yazdıklarım karşısında o kadar afallamıştı ki, koşa koşa soluğu *kendi* ahlaki yol göstericisi Yargıç Leopold Wapter'ın yanında alıp, oğlunun ışığı görmesi için yargıcın yardımına başvurmuştu. Sonuç itibariyle, yirmi yıldır neredeyse sürekli arkadaşça süren iletişimin ardından, şimdi babamla yaklaşık beş haftadır konuşmuyorduk ve ben de baba onayını başka yerlerde aramakla meşguldüm.

Üstelik sadece, ayak doktorundan ziyade sanatçı olan bir babada da değil; Amerika'daki en meşhur yazınsal zahitte, ilk kitabıyla altıncısı (bu eserle Ulusal Kitap Ödülü'nü kazanmış ama usulca bu ödülü geri çevirmişti) arasında geçen yirmi beş senede hemen hemen hiç okur kitlesi olmamış ya da kabul görmemiş, ola ki adı zikredilmeye dursun, Eski Dünya gettosunun antik bir kalıntısı, başlıca edebi ve toplumsal akımlardan hazin bir şekilde bihaber, bu alanlardaki gelişmelere ayak uyduramamış bir halk hikâyecisi olarak her daim göz ardı edilen, sabrın, metanetin ve özverinin o koca timsalinde arıyordum bu onayı. Onun kim olduğunu ve aslında nerede yaşadığını neredeyse hiç kimse bilmiyordu ve çeyrek yüzyıl boyunca bunlar hemen hemen kimsenin umurunda da olmamıştı. Okurları arasında bile, E. I. Lonoff'un, Amerikalılar hakkındaki hikâyelerini Çarlık Rusyası'nda bir yerlerde, sözümona bir pogrom sırasında aldığı yaralar sonucu ölmeden (az kalsın ölen kişi esasında babasıydı) evvel Yidiş dilinde kaleme aldığını düşünenler olmuştu. Bende bu denli hayranlık uyandıran şeyse salt bütün bu zaman zarfında hikâyelerini yazmasını sağlayan o kararlılığı değil, aynı zamanda "keşfedilip" popülerleştirildikten sonra kendisine biçilen ödül ve payelerin tamamını elinin tersiyle itmesi, enstitülerdeki tüm onursal üyelikleri geri çevirmesi, hiç röportaj vermemesi ve kaleme aldığı hikâyelerle yüzünü ilişkilendirmek sanki saçma ve gereksiz bir şeymişçesine fotoğraf çektirmemeyi tercih etmesiydi.

Okurların görüp görebildikleri tek fotoğraf, 1927 tarihli *Bu Senin Cenazen* başlıklı eserinin kapağının iç bölümünde yer alan solgun bir sepya portresiydi: Coşkuyla bakan badem gözleri, bir gönülçeleninkini andıran arkaya doğru taranmış koyu renk saçları ve öpülesi, manalı alt dudağıyla yakışıklı genç yazar. Oysa yalnızca gıdığı, göbeği ve kenarından püs-külümsü ak saçların sarktığı kel kafasından dolayı değil, bütününüyle başka bir insan türü haline gelmiş olması yüzünden şimdi o kadar değişikti ki, (düşünme yetimi tekrar kazanmaya başlar başlamaz) bu dönüşümün sorumlusunun zamandan çok daha acımasız bir şey –bizzat Lonoff’un kendisi– olması gerektiğini düşünmüştüm. Gür, parlak kaşları ve belli belirsiz bir şekilde yukarı doğru kaldırdığı sebatkâr çenesi haricinde, onun elli altı yaşındaki halini, genç Hemingway ve Fitzgerald’ın damgasını vurduğu o on yılda, yolu Amerika’ya düşmüş herhangi bir Yahudi’nin sürgün Yahudiler hakkında yazdıklarına hiç mi hiç benzemeyen bir dizi kısa hikâye yazmış bu tutkulu, kimsesiz ve utangaç Valentino’nun fotoğrafıyla özdeşleştirecek en ufak bir şey yoktu.

Aslında üniversiteli katı bir ateist ve henüz gelişim aşamasındaki bir entelektüel olarak Lonoff kanonuyla ilk tanışmam, nasıl da hâlâ ailemin Yahudi çocuğu olduğumun farkına varmamda, çocukluğumda aldığım İbranice derslerinden, annemin mutfağından, annem babam ve akrabalarımızın evliliklerde din farklılığının tehlikeleri, Noel Baba meselesi ve tıp fakültelerindeki kontenjan sınırlamalarının (daha o zamanlarda anladığım üzere, babamın ayak hastalıkları ihtisası yapmasının ve hayatı boyunca B’nai B’rith İftira ve İnkârla Mücadele Birliği’nin ateşli bir destekleyicisi olmasının sebebi o kontenjan sınırlamalarıydı) adaletsizliğine dair tartışmalarından alıp Chicago Üniversitesi’ne götürdüğüm her şeyden çok daha etkili olmuştur. Bir ilkokul çocuğu olarak bu çetrefil meseleleri çoktan başkalarıyla tartışabiliyordum (ki yeri

geldiğinde tartışmıştım da); ancak Chicago'ya gitmek için evden ayrıldığım da bu konudaki tutkum bayağı bir körelmiş ve tıpkı bir ergen gibi, Robert Hutchins'in Beşeri Bilimlere Giriş dersine balıklama atlamaya hazır hale gelmiştim. Ama sonra, diğer on binlerce insanla birlikte ben de, kurmaca yapıtları bana, beni yetiştiren kişilerin omuzlarında halen bir yük misali taşıdıkları, Yahudilerin sosyal statüleriyle ilgili sonu gelmeyen ailevi saplantımızın da bir açıklaması olan o aynı dışlanma ve hapsolme duygusuna bir tepki gibi gelen E. I. Lonoff'u keşfetmiştim. 1948 tarihinde Filistin'de, katliamdan kurtulan Avrupa Yahudilerini bir araya getirecek bir anavatanın kurulmasıyla anne ve babamın hissettiği gurur, Lonoff'un kösteklenmiş, ketum, mahpus şahıslarıyla ilk karşılaştığım zaman içime dolan duygudan çok da farklı değildi doğrusu ve kendi mücadelecisi, dertli babamın hepimizi korumaya uğraştığı bütün o aşağılayıcı şeylerden, ortaya bu denli haşin bir nüktedanlığı ve keskinliği haiz bir edebiyatın utanmadan çıkarılabileceğini fark etmiştim. Kanımca, sanki ülkenin ilk "Rus" yazarının yetişmesi için Gogol'deki sanrılı ifadeler Çehov'un insani şüpheciliğinin süzgecinden geçmiş gibiydi. Ya da üniversitede, Lonoff'un üslubunu "çözümlediğim" ödevde böyle bir iddiada bulunmuş ama hikâyelerinin, Doğu Avrupa'da Soykırım'dan evvel sürdükleri küçük köy hayatlarını Newark şehir merkezinin gotik katedralleri andıran sigorta binaları ve sütunlarıyla antik tapınaklara benzeyen bankalarına on dakikalık yürüyüş mesafesinde sürdüren çulsuz göçmen esnaflarla başlayarak büyük ölçüde Amerikanlaştırılmış kavmimize ilişkin içimde uyandırdığı akrabalık hislerinin; dahası, ben New Jersey'de güvenli bir şekilde büyürken, Galiciya'da başlarına gelen felaketlere, Kanan Toprakları'nda Hz. İbrahim'in çektiklerine kıyasla birazcık daha fazla aşına olduğum dindar, meçhul atalarımıza dair hissettiğim akrabalık hislerinin de açıklamasını kendime

saklamıştım. Efsanelere ve tabiata yönelik, vodvilvari sezgisine (üniversite son sınıfta yazdığım bu ödevde Lonoff’tan, bir toplumun tamamına ve görünümüne hayat verecek en doğru sahne aksesuarını işlevselleştiren bir Chaplin olarak bahsetmiştim), en basmakalıp ifadeye bile orta kararda ironik bir tat veren “çeviri kokan” İngilizcesine, bu kadar kısa hikâyelere bu kadar çok şey söyleten gizemli, sessiz, hayalperest tınısına bakarak, diye sormuştum açıktan açığa, Amerikan edebiyatında onun bir benzeri var mıydı?

Bir Lonoff hikâyesinin tipik kahramanı –1950’lerin ortalarında Amerikalı kitap kurtları için son derece anlamlı olan o kahraman; Hitler’den yaklaşık on sene sonra Yahudi olmayanlara Yahudilere dair, Yahudilere de kendilerine dair, o nekahet yıllarının yazar ve okurlarına ise sağduyunun belirsizlikleriyle düzensizliğin endişelerine dair, yaşam açlığının, yaşam pazarlıklarının ve yaşam dehşetinin en saf tezahürlerine dair yeni ve buruk bir şey söylüyormuş gibi görünen o kahraman– çoğunlukla, özlenmediği bir evden uzakta olmasına rağmen vakit kaybetmeden oraya dönmekle yükümlü, hiçbir yere ait bir hiç kimsedir. *Time* dergisinin uzun yıllar boyunca onu büsbütün yok saydıktan sonra “Lonoffvari” olarak tescil ettiği o meşhur şefkat ve merhametsizlik sentezi, başka hiçbir yerde, akli karışık yalnız adamın, kendisini akıntıyla sürüklenmeye hazırladığı hikâyelerde olduğundan daha çarpıcı değildir. Sonunda, kılı kırk yaran temkinliliğinin artık herhangi birine herhangi bir fayda sağlamasını önleyecek kadar kendisine vakit kaybettirdiğinin, ya da gözü pek ve kendisine özgü olmayan bir tezcanlılıkla hareket ettiği için, önceden üstesinden gelebildiği varoluşunu yoldan çıkarıp sonuçta her şeyi daha da kötü hale getiren o şeyi yanlış değerlendirdiğinin ayırdına varacaktır.

Merhametsiz yazarın, kendi kendini yok etmenin kıyılarında bocalıyormuş gibi görüldüğü en amansız, en eğlendirici ve en rahatsız edici hikâyeleri, kısa süreli yazınsal şöhrat döne-

minde kaleme alınmıştı (zira Lonoff 1961 yılında bir kemik iliği hastalığı sonucu öldü ve Oswald'ın Kennedy'yi vurmasıyla güçlü kale duvarlarının yerini devasa muz cumhuriyetine bıraktığı zamanlarda, onun yaşam içerisinde yasak olan her şeye nüfuz eden yapıtları yeni bir okur kuşağının gözünde "geçerliliklerini" hızla kaybetmeye başladı). Lonoff'un üzü, kendisini neşelendireceği yerde en kasvetli düşlerini kuvvetlendirmiş, böylece, hakkı olan mükâfatı dünya ondan esirgemiş olsa kişisel deneyimi tarafından yeterli düzeyde desteklenemeyecek olan "ünden sonuna kadar uzak durma" felsefesini haklı çıkarmış gibiydi. Ancak gıptayla baktığı armağanın sadece küçük bir kısmı en sonunda kendisinin olduğunda –sanatından başka herhangi bir şeye sahip olması ve tutunmasının onun için ne kadar da hayret verici, uygunsuz bir durum olduğu büsbütün açığa çıktığında– ancak o zaman Lonoff boş yere umutlandırılmış kahramanın eyleme geçmek için *kılıcı bile kıpırdatmadığı* o göz kamaştırıcı komik meseller dizisini ("İntikam", "Bitler", "Indiana", "Eppes Essen" ve "Reklamcı" adlı hikâyeleri) yazacak ilhamı kendisinde bulmuştu; entrika ya da macera şöyle dursun, sefa veya kendini bırakma yönünde en ufak bir dürtünün, yönetimdeki Aklıselim, Sorumluluk ve Haysiyet denen üçler erki tarafından, sadık astlarının da –tarife, sağanak, baş ağrısı, meşgul çalan telefon, trafik keşmekeşi ve hepsinden de vefalı olan o son andaki şüphenin– ustalıklı yardımlarıyla diktatörce ortadan kaldırıldığı öyküler.

Photoplay ve *Silver Screen*'den başka dergiler satmış mıydım? Her kapıda aynı repliği mi söylüyordum, yoksa satış konuşmamı müşteriye göre mi belirliyordum? Bir pazarlamacı olarak kazandığım başarıyı nasıl açıklıyordum? Bu can sıkıcı dergilere abone olan insanların ne istediklerini düşünüyordum? İş sıkıcı mıydı? Bilmediğim etmediğim mahallelerde

dolanıp dururken hiç sıra dışı bir şey olmuş muydu? New Jersey’de Bay McElroy’unki gibi daha kaç ekip vardı? Şirket, sattığım her aboneliğe karşılık bana üç dolar ödemeyi nasıl becerebiliyordu? Hiç Hackensack’e gitmiş miydim? Nasıldı?

Gün gelip de onun gibi yaşayabilmeye başlayana kadar, yalnızca geçimimi sağlamak için yaptığım şeyin E. I. Lonoff’un ilgisini çekebileceğine inanmak güçtü. Nazik bir adam olduğu belliydi ve beni rahatlatmak için elinden gelenin en iyisini yapıyordu, ama çapraz sorgusuna karşılık bildiğim her şeyi söylememe rağmen, çok geçmeden akşam yemeğinden önce bir yolunu bulup benden kurtulacağını düşünüyordum.

“Keşke ben de dergi satmak hakkında bu kadar çok şey bilseydim,” dedi.

Şayet küçümseniyorsam da benim için hiçbir sorun olmadığını ve birazdan gitmem istenirse anlayışla karşılayacağımı belirtircesine kızarıp bozardım.

“Keşke,” dedi, “herhangi bir şey hakkında bu kadar çok şey bilseydim. Otuz yıldır hayal ürünleri yazıyorum. Hayatımda hiçbir şey olmuyor.”

İşte o anda o göz alıcı genç kadın önümde belirdi; tam da Lonoff zar zor duyulabilen, kendinden nefret eden bir tonda bu inanılmaz kederden bahsettiğinde, ben bunu kavramaya çalışırken. Hayatında hiçbir şey olmuyor muydu? Nasıl yani, kendisi bir deha olmuş, edebiyatın ta kendisi olmuştu, bu adam bir vizyonerdi!

Lonoff’un karısı –beni eve buyur ettikten sonra derhal ortalıktan kaybolan o beyaz saçlı kadın– salonun antresinin karşısındaki çalışma odasının kapısını bam diye açtı; koyu ve uzun saçları, mat –gri ya da yeşil– gözleri ve Shakespeare’ine kine benzeyen yüksek, belirgin geniş alnıyla işte oradaydı kız. Bir kâğıt ve dosya yığını arasında halının üstüne oturmuş, şimdilerde Manhattan’da fazlasıyla eski, demode sayılan

“New Look” tarzında bir tüvit etek ve beyaz, ynl, uzun, bol bir sveterle sarılıp sarmalanmış, bacakları ölçülü bir şekilde eteğin geniş kenarları altında toplanmış ve bakışları belli ki başka bir yerdeki bir şey üzerine sabitlenmişti. Bu sade esmer güzelliği daha önce nerede görmüştüm? Velzquez’in bir tablosundan başka nerede olabilir? Lonoff’un 1927 tarihli –o resmin de kendince “İşpanyol” bir yanı vardı– fotoğrafını anımsamış ve anında onun yazarın kızı olduğunu düşünmüştüm. Anında bundan çok daha fazlasını düşünmüştüm. Daha Bayan Lonoff tepsiyi halının üzerine, kızın yanına koymamışken *İşpanyol Prensesi*’yle evlenip çok da uzaklarda olmayan bir çiftlik evinde yaşadığımı hayal etmeye koyuldum. Yalnız, Baba’nın çalışma odasında yere oturup ödevini bitirirken Anne onu kurabiyeyle besliyorsa acaba kaç yaşındaydı? O yüzle, bana en az doğa kadar doğal bir heykeltıraş tarafından uyumla işlenmiş gibi görünen güçlü kemiklere sahip o yüzle, on iki yaşından büyük *olmalıydı*. Değilse de bekleyebilirdim. Bu fikir, ilkbaharda burada, bu salonda bir evlilik olasılığından bile daha çekici gelmişti. Karakterimin gücünü gösterir, diye düşünmüştüm. Peki ya meşhur baba ne diyecekti bu işe? Elbette kendisine, Lonoff Hanım’ın benim gelinim olması için yedi sene beklememi gerektiren o katı *Eski Ahit* geleneğini hatırlatmaya gerek yoktu; hadi onu geçtim, arabamla kızın lisesinin önünde takıldığımı görse bunu nasıl karşılardı?

Bu esnada bana şunları söylüyordu: “Cümlelerle oynuyorum. Hayatım bundan ibaret. Bir cümle yazıyor ve sonra onunla oynuyorum. Sonra ona bakıp tekrar oynuyorum. Sonra ğle yemeği yiyorum. Sonra geri gelip başka bir cümle yazıyorum. Sonra ay içiyor ve yeni cümleyle oynuyorum. Sonra iki cümleyi yeniden okuyor ve her ikisiyle de oynuyorum. Sonra divanıma uzanıp düşünüyorum. Sonra kalkıp onlara yol veriyor ve baştan başlıyorum. Bir günlüğüne de olsa bu rutinin dışına çıksam, bir ziyan hissiyle sıkıntıdan ıldıırıyorum.

Pazar günleri geç kahvaltı yapıyorum; Hope'la birlikte gazete okuyoruz. Sonra tepelere yürüyüşe çıkıyoruz ve bütün o güzel vaktin heba olması bana bir an bile rahat vermiyor. Pazar günleri, tüm o faydasız saatlerin gelme ihtimali yüzünden neredeyse deliye dönmüş bir halde uyanıyorum. Huzursuzun, huysuzun tekiyim ama o da bir insan işte, o yüzden gidiyorum. Bir sorun çıkmaması için saatimi evde bıraktırıyor bana. Sonuçta ne oluyor, onun yerine bileğime bakıp duruyorum. Biz yürüyoruz, o konuşuyor, sonra ben bileğime bakıyorum; genelde işe yarıyor bu, tabii iğrenç ruh halim çoktan durumu tersine çevirmediyse. Onun pes etmesiyle eve geliyoruz. Peki, evde pazarı perşembeden farklı kılacak bir şey var mı? Tekrar küçük Olivetti daktilomun başına oturup cümlelere bakmaya ve onlarla oynamaya başlıyorum. Ve kendime soruyorum: Neden zamanımı geçirmemin bundan başka bir yolu yok?"

Bu süre zarfında Hope Lonoff çalışma odasının kapısını kapatmış ve günlük ev işlerine dönmüştü. Lonoff'la ben kadının mutfakta vızıldayan mikserini dinliyorduk beraber. Ne söyleyeceğimi bilmiyordum. Tasvir ettiği yaşam benim için sanki bir cennetti; vaktini cümlelerle oynamaktan daha iyi bir şekilde geçirememesi, sadece kendisine değil, aynı zamanda dünya edebiyatına da bahşedilmiş bir lütuf gibi görünüyordu bana. Duygusuz konuşma tarzına rağmen, bir gününe ilişkin tasvirine gülmeli miyim acaba, bu anlattıkları Lonoffvari iğneleyici bir komedi olarak tasarlanmış olmasının diye düşünmeden edemedim; ama gene de, eğer ciddiye ve kulağa geldiği kadar depresifse, ona kendisinin kim olduğunu ve eli kalem tutan insanlar için ne denli değerli olduğunu hatırlatmam gerekmez miydi? Bunu nasıl olur da bilemezdi?

Yirmi üç yaşındaki halimle onun kasvetli havasını nasıl dağıtacağımı düşünmeye çalışırken, mikser vızıldıyor, ateş çıtırdıyor, rüzgâr esiyor ve ağaçlar hışırdıyordu. Kendisi hakkındaki, resmi giyim tarzı ve titiz mizacıyla bu denli çelişen

açıksözlülüğü iyiden iyiye cesaretimi kırmıştı; yaşları benimkinin iki katını aşan insanlardan duymaya neredeyse hiç alışık olmadığım şeydi açıksözlülük, şahsıyla alakalı söylediklerinde içten içe bir kendini iğneleme hissedilse bile. Hatta bilhassa içten içe bir kendini iğneleme hissediliyorsa.

“Öğleden sonrasının geri kalanında ne yapacağımı bilsem, çayımı içtikten sonra yazmaya bile çalışmazdım bundan böyle.” Saat üç itibariyle artık gücü, kararlılığı, hatta isteği bile kalmadığını anlattı bana. Ama başka ne vardı ki? Keman ya da piyano çalsaydı, yazmadığı anlarda okumak dışında kendisini meşgul edecek ciddi bir uğraşı olabilirdi o zaman. Sadece müzik dinlemekle ilgili sorunsu, öğleden sonraları bir plak koyup öyle bir başına oturursa, çok geçmeden kendini cümlelerle zihninde oynayıp, en sonunda tekrar çalışma masasına dönerek, o gün boyunca yaptığı çalışmaya kuşku içinde baskarken bulmasıydı. Athene Üniversitesi’nin varlığı onun için büyük bir fırsattı elbette. Orada verdiği iki dersin öğrencilerinden şevkle bahsediyordu. Stockbridge’deki bu küçük okul, henüz akademik dünyanın geri kalanı aniden kendisine merak sarmadan yirmi yıl kadar önce ona öğretmen kadrosunda bir yer tahsis etmişti; bunun için daima minnettar kalacaktı oraya. Ancak işin aslı, bu parlak ve hayat dolu genç kadınlara bunca yıl ders vermesinden sonra, hem onun hem de onların, kendilerini biraz tekrar ettiklerini anlamış olmasıydı.

“Neden ücretli izne çıkmıyorsunuz?” İlk on beş dakikamda çektiklerimden sonra, E. I. Lonoff’a nasıl yaşaması gerektiğini söylemem dahi beni biraz olsun heyecanlandırmamıştı.

“Ücretli izne de çıktım. Daha beterdi. Bir seneliğine Londra’da bir ev kiralamıştık. O zaman her gün benimdi yazmak için. İşten başımı kaldırıp civardaki yapılara bakmak için kendisiyle dolaşmaya çıkmamamdan dolayı mutsuz Hope da cabası. Hayır, artık ücretli izinlere paydos. Bu şekilde, en azından haftada iki öğleden sonra sorgusuz sualsiz işten başımı

kaldırmak durumunda kalıyorum. Hem üniversiteye gitmek haftamın zirve noktası. Elimde bir dosya, başımda bir şapka, merdivenlerde insanları selamlıyorum. Umumi tuvalete giriyorum. Hope'a sor. Keşmekeşten sersemlemiş bir halde dönüyorum eve."

"Çocuğunuz yok mu?"

Mutfakta telefon çalmaya başlamıştı. Bunu duymazdan gelerek, üç çocuklarından en küçüğünün birkaç yıl önce Wellesley'den mezun olduğunu ve karısıyla birlikte altı sene-den fazla bir süredir yalnız yaşadıklarını söyledi bana.

Demek ki kız, onun çocuğu değilmiş. Karısının atıştır-malık bir şeyler verdiği, çalışma odasında yerdeki kız kim o halde? Metresi mi yoksa? Kelime, hatta bu fikir saçma olma-sına saçmaydı ama makul ve münasip tüm diğer düşünceleri baltalıyordu işte. Büyük bir sanatçı olmanın karşılığında aldığı mükâfatlar arasında, Velázquez prenseslerinin metresli-ği ve benim gibi genç insanların duyduğu huşu vardı. Vicda-nımın yazınsal sesinin huzurunda böyle aşağılık beklentiler içine girmemle tekrar şaşkına dönmüştüm; oysa bunlar, tam da Lonoff'un hikâyelerinde feragat ustalarının başlarına bela olan aşağılık beklentiler değil miydi? Bizi hareket eden varlık-lar yapan şeylerin salt yüce amaçlarımız değil, mütevazı ihti-yaç ve ihtiraslarımız olduğunu E. I. Lonoff'tan daha iyi kim bilirdi sahiden de? Bununla birlikte, mütevazı ihtiyaç ve ihti-raslarımı kendime saklamak bana iyi bir fikir gibi göründü.

Mutfak kapısı birkaç santim aralandı ve karısı ona "Sana," dedi.

"Kim? Yine mi bizim dâhi?"

"Burada olmadığını mı söyleseydim?"

"İnsanlara hayır demeyi öğrenmelisin. Böyleleri günde elli defa arar. İlham gelir gelmez soluğu telefonun başında alırlar."

"O değil."

"Her konuda doğru yanlış bir görüşü var. Her biri aptalca fikirlerle dolu bir kafa. Ne diye konuşurken bana vuruyor ki? Neden her şeyi anlamak zorunda? Entelektüelleri başıma toplamayı bırak. Ben o kadar hızlı düşünemiyorum."

"Özür dilerim dedim. Ayrıca o değil."

"Kim peki?"

"Willis."

"Hope, burada Nathan'la konuşuyorum."

"Özür dilerim. Ona çalıştığını söylerim."

"Çalışmayı bahane etme. Yemezler."

"Ona bir misafirin olduğunu söyleyebilirim."

"Lütfen," dedim, hiç kimse olmadığını, bir misafir bile olmadığını kastederek.

"Bütün bu merak," dedi Lonoff karısına, "hep fazlasıyla hisli. Hep gözyaşlarına boğulmak üzere. Her zaman bu denli şefkat dolu olduğu şey nedir?"

"Sen," dedi Hope.

"Bütün bu hassasiyet. İnsan ne diye bu kadar hassas olmak ister ki?"

"Sana hayran," dedi Hope.

Lonoff ceketinin önünü ilikleyerek, istenmeyen telefona bakmak için ayağa kalktı. "Ya profesyonel masumlardır," diye belirtti bana, "ya da derin düşünürlər."

Halden anladığımı omuzlarımı silkerek gösterirken, mektubumun beni her iki kategoriye de sokup sokmadığını düşünmeyi de ihmal etmedim elbette. Akabinde tekrar çalışma odasının kapısının ardındaki kızı düşündüm. Üniversitede mi yaşıyordu, yoksa İspanya'dan buraya Lonofflara misafirliğe mi gelmişti? O çalışma odasından hiç çıkacak mıydı acaba? Çıkılmazsa, ben nasıl içeri girebilirdim? Çıkılmazsa, bir yolunu bulup da kendi başıma onu nasıl görebilirdim?

Seni tekrar görmeliyim.

Bir dergi açtım: sinsî düşlerimi başımdan savmanın ve

düşünceli bir edebiyatçıymış gibi orada beklemenin nispeten daha iyi bir yolu. Sayfaları karıştırırken, bir tanesi Cezayir'deki siyasi durum, diğeri de televizyon endüstrisi hakkında olan makalelere rastladım; her ikisinin de altı boydan boya çizilmişti. Sırayla okunduklarında her bir makalenin kusursuz birer özetini veren altı çizili yerler, okul çağındaki bir çocuğun güncel olaylar dersi ödevine yönelik mükemmel bir hazırlık mahiyetinde bayağı işine yarayabilirdi.

Lonoff –bir dakikaya kalmadan– mutfaktan çıktığında derhal elimdeki *Harper's* dergisiyle ilgili meseleyi açıklamaya koyuldu. "Aklım firarda," dedi bana, sanki ben, onun tuhaf ve sıkıntı verici yeni semptomlarına dair kendisine sorular sormak için uğramış bir doktormuşum gibi. "Sayfanın sonunda, ne okuduğumu kendime özetlemeye çalışıyorum ve beynim duruyor; hiçbir şey yapmadan sandalyede öylece oturuyorum. Elbette oldum olası elimde bir kalemle kitap okumuşumdur ama artık, elimde dergi okurken bile bir kalem olmasa dikkatimin önümdeki şeyde olmadığını fark ediyorum."

Kız yine çıkmıştı ortaya. Ancak uzaktan saf, sade ve basit bir güzellik gibi görünen şey, yakından daha çok bir muameleyi andırıyordu. Kız antreden geçerek salona geldiğinde – tam da Lonoff, dergi okuduğu zamanlarda üzerine çöken endişe verici derdine ilişkin kılı kırk yaran tasvirini bitirdiğinde içeri girdiği zaman– o çarpıcı başın, gövdeden çok daha enfes ve çok daha büyük bir ölçekte vücuda getirildiğini görmüştüm. Koca süveter ve tüvit eteğin geniş mi geniş kenarları onun ne kadar da çıtı pıtı olduğunu pek tabii gizliyordu ama (gür, bukleli saçlar hariç) tüm diğer fiziksel özelliklerini belli belirsiz ve önemsiz kılan şey, ekseriyetle, o yüzdeki, iri gözlerinin içindeki tatlılık ve zekâyla birleşmiş dramatik ifadeydi. Hiç kuşkusuz, o gözlerdeki hoş sükûnet beni utandırarak cesaretimi kırmaya yeterdi; ama bakışlarına doğrudan karşılık veremeyecek olmam, bedeni ile başı arasındaki uyumsuz

orantıdan da kaynaklanıyordu: Bende, eskiden bir felaketin yaşandığı, yaşamsal bir şeyin yitirildiği ya da sakatlandığı, ve bunun da fazlasıyla abartılı bir şekilde telafi edildiği izlenimi yaratan bir orantısızlık. İçine hapsoldüğü kabuktan sivri kafasından fazlasını çıkaramayan, kapana kısılmış bir civcivi düşündüm. Paskalya Adası'ndaki taş heykellerin o kocaman başlarını düşündüm. İsviçre sanatoryumlarının taraçalarında "büyülü dağ" havasını içine çeken ateşli hastaları düşündüm. Neyse, izlenimlerimin dokunaklı ve sıra dışı yönlerini abartmayayım, özellikle çok geçmeden hepsi de zihnimi meşgul eden o sıradan ve zapt edilemez şeyin bir parçası haline gelecekken: Düşündüğüm başlıca şey, o yüze konduracağım bir buseyle kazanacağım zafer ve kızın bana öperek karşılık vermesinden doğan heyecandı.

"Bitti," dedi Lonoff'a kız, "şimdilik."

Lonoff'un düşünceli ve özen dolu bakışı, kız onun *torunu* olabilir mi acaba diye düşünmeme sebep olmuştu. Ansızın Lonoff bana, tüm tasa ve sıkıntılardan arınmış, en cana yakın insan gibi görünmüştü. Belki de -ondaki adını koyamadığım tuhaflığa hâlâ bir açıklık getirmeye çalışarak- kızın, Lonoff'un ölmüş olan bir kızının çocuğu olduğunu sanmıştım.

"Hikâyeci Bay Zuckerman," dedi nazikçe takılarak, şimdi *benim* büyükbabammışçasına. "Sana okuman için onun toplu eserlerini vermiştim."

Ayağa kalkıp kızın elini sıktım.

"Bayan Bellette. Bir zamanlar kendisi burada öğrenciydi. Birkaç gündür bizimle kalıyor; müsveddelerimi gözden geçirip sınıflandırmaya başlamayı kendine görev edindi. Beni, üzerlerinde cümlelerimle oynadığım kâğıt parçalarını Harvard Üniversitesi'ne bırakmaya ikna' etme yönünde halihazırda süren bir faaliyet var. Amy, Harvard Üniversitesi Kütüphanesi için çalışıyor. Athene Üniversitesi Kütüphane-

si daha geçenlerde ona çok iyi bir teklif sundu ama kendisi Cambridge'deki hayatına bağlı olduğunu söylüyor. Bu sırada da bu gelip gitmeleri kurnazca kullanarak beni razı etmeye uğraşıyor...”

“Hayır, hayır, hayır,” dedi kız kelimeleri vurgulayarak. “Şayet meseleye bu açıdan bakıyorsanız, gayretim başarısızlığa mahkmdur.” Sanki yeteri kadar albenili değilmiş gibi, belirsiz bir yabancı aksan Bayan Bellette’in konuşmasına ayrı bir ahenk katıyordu. “stat,” dedi kız bana dönerek, “kişilik yapısı itibariyle tekliflere kapalıdır.”

“O dediğine de kapalıyım,” diye sızlandı Lonoff, psikolojik jargona karşı hafif bir tepki göstererek.

“Az önce tek bir öykünün tam yirmi yedi taslağını buldum,” dedi kız bana.

“Hangi öykünün?” diye sordum merakla.

“Yaşam Utanç Verici.”

“O kadar çok yanlış versiyon...” dedi Lonoff.

“Sabrınıza ithafen bir heykel dikilse yeridir,” dedi kız.

Lonoff iliklenmiş ceketinin altından çıkan göbeğini işaret etti belli belirsiz. “Diktiler de.”

“Sınıfta,” dedi kız, “yazarlık teknikleri dersi alan ğrençilere, ‘Sabır olmadan hayat olmaz’ derdi. Hiçbirimiz neden bahsettiğini anlamıyorduk.”

“Anlıyordunuz. Anlamanız gerekiyordu. Sevgili ge bayan, bunu size bakarak öğrendim.”

“Ama ben hiçbir şey için bekleyemem ki.”

“Bekliyorsun ama.”

“Hep gerim gerim gerilerek.”

“Eğer gerilmeseydin,” diye açıkladı kıza ğretmeni, “sabır ihtiyacın olmazdı.”

Kız salonda giydiği mokasen ayakkabıları portmantoda çıkarıp, ayağına bir çift beyaz yn çorap ve kırmızı kar botu geçirdi. Ardından askıdan, kol kısmı içerisine u kısmında

yumuşak beyaz bir ponpon olan uzun püsküllü beyaz yün bir bere tıktırılmış kapüşonlu ekose bir ceket aldı. Daha saniyeler önce ünlü yazarla onu gayet rahatça sohbet ederken gördüğüm –ve Lonoff’a karşı takındığı rahat ve kendinden emin tavır sayesinde çok ama çok hafifçe kendisine doğru çekildiğimi hissettiğim– için, bu çocuksu şapka beni şaşırtmıştı. Şimdi üzerinde olan kıyafet, küçük bir kızinkini andırıyordu. Bu kadar âlimane davranıp bu denli genç bir tarzda giyinebilmesi bende şaşkınlık uyandırmıştı.

Lonoff’la ben, açık kapı eşiğinde arkasından el sallayarak ayakta durduk birlikte. Artık bu evde iki kişiye karşı huşu içerisindeydim.

Hâlâ kardan çok rüzgâr vardı ama Lonoff’un bahçesinde ışık çoktan çekilmişti ve yaklaşmakta olan şeyin sesi korkutucuydu. İki düzine yaşlı yabancı elma ağacı rüzgârlı toprak yol ve çiftlik evi arasındaki ilk bariyer olarak duruyordu. Ardından kalın ve yeşil orman gülü filizleri, sonra ortası çürük bir azı dişiymişçesine çökük geniş bir taş duvar, sonra on beş metreden fazla bir alana yayılan, buz tutmuş karlarla kaplı çimenler ve en sonunda evin yakınlarında, koruyucu bir şekilde kiremitlerin üzerine sarkan ve boylarına bakılacak olursa New England kadar eski üç akçaağaç geliyordu. Evin arka tarafı, ilk Aralık tipilerinden bu yana biriken karlarla örtülü korunaksız tarlalara açılıyordu. Oradan ağaç kaplı tepeler, bir sonraki eyalete doğru dalgalanarak tırmanmayı sürdüren orman öbekleri etkileyici bir biçimde göğe doğru yükselmeye başlıyordu. Sanırım, en acımasız Hun’un bile, Lonoff’un çayırlarının açık sınırına ulaşıp da evin arka tarafındaki fırtınaya dayanıklı kapısından içeri dalıp çalışma odasının kapısını kırarak, havaya doğru kaldırdığı topuzunu küçük Olivetti’nin üzerinde sallaya sallaya, yirmi yedinci taslağını daktilo eden yazara kükreyen bir sesle, “Hayatını değiştirmen gerek!” diye bağırana kadar, o vahşi dağların buz

tutmuş şelaleleriyle, rüzgârların dövdüğü ormanlarını aşmak için koca bir kışın büyük bir kısmını harcaması gerekirdi. O dahi, böyle bir gecede, kokteyl saati yaklaşırken ve En Uzak Kuzey Ülkesi'nden yeni bir kar fırtınası daha gelirken Massachusetts'in o karanlık tepelerine yaklaştığında cesaretini kaybedip barbar ailesinin bağrına dönebilirdi. Hayır, en azından şu an için, Lonoff'un dış dünyayla alakalı herhangi bir şeyden endişe duymasına gerek yoktu.

Lonoff kızın hem ön hem de arka camları temizlediğinden emin olana kadar, öndeki basamaklardan onu izledik; kar çoktan buzla kaplı cama yapışmaya başlamıştı. "Çok yavaş sür!" diye bağırdı Lonoff. Küçük Renault'nun içine girebilsin diye uzun eteğini bir parça yukarı çekmesi gerekmişti kızın. Kar botlarının üzerinden teninin bir parçasını görmüş ve bu yaptığım anlaşılmasın diye çabucak başka bir yere bakmıştım.

"Evet, dikkatli olun!" diye bağırdım kızın ardından, hikâyeci Bay Zuckerman kisvesi altında. "Yollar kaygan. Yanıltıcı olabilir."

"Kayda değer bir düzyazı üslubu var," dedi Lonoff bana tekrar eve girdiğimizde. "Bugüne kadar okuduğum en iyi öğrenci yazıları. Harikulade açık. Harikulade komik. Muazzam bir zekâ. Üniversite hakkında, mekânın havasını tek bir cümlede yakalayan hikâyeleri var. Gördüğü her şeyi kendinin kılıyor. Üstelik iyi bir piyanist. Büyüleyici bir şekilde Chopin çalabilir. Athene'ye ilk geldiği zamanlarda kızımızın piyanosunun başına oturup egzersiz yapardı. Gün sonunda dört gözle beklediğim bir şeydi bu."

"Akıllı başında bir kıza benziyor," dedim saygıyı elden bırakmadan. "Aslen nereli?"

"Bize İngiltere'den geldi."

"Peki ya aksanı?.."

"Aksan," diye teslim etti, "alımlı diyarlardan bir bölgeye ait."

“Aynı fikirdeyim,” deme cüretinde bulundum ve şöyle düşündüm: Yetti artık bu utangaçlık, yetti bu çocuksu tereddüt ve suskun itaat. Neticede karşımdaki, “Yaşam Utanç Verici”nin yazarı; neyin ne olduğunu o bilmeyecekse kim bilecek?

İkimiz de ateşin yanında durmuş kendimizi ısıtırken, Lonoff’a dönüp, “Sanmıyorum ki, bu kadar güzel, yetenekli ve alımlı kızlarla dolu bir okulda öğretmenlik yapsam, kendime hâkim olabileyim,” dedim.

Buna karşılık olarak net bir ifadeyle şöyle dedi: “O halde yapmamalısın.”

Bir sürpriz –evet, bir tane daha– bekliyordu beni akşam yemeğine oturduğumuzda. Lonoff, masada yolumuzu gözleyen bir Chianti şişesinin tıpasını açıp kadeh kaldırdı. Karısına kendisinininkiyle birlikte kadehini kaldırmasını işaret ederek, “Göz kamaştıran yeni bir yazara!” dedi.

İşte *bu* beni rahatlatmıştı. Heyecanla Quahsay’de geçirdiğim aydan, o yerin güzelliği ve dinginliğini ne kadar çok sevdiğimden, gün sonunda oradaki bisiklet yollarında yürümeyi ve geceleri odamda kitap okumayı (son zamanlarda yeniden Lonoff okuyordum ama nedense bu bilgiyi kendime saklamıştım) nasıl da sevdiğimden söz etmeye başladım. Şerefime kadeh kaldırmasından anlaşılabileceği üzere, üniversiteli zeki ve şirin kızların cazibesine kapılabileceğimi itiraf etmem bana öyle korktuğum kadar bir itibar kaybı yaşatmamıştı ve kendisine dalkavukluk ediyormuş gibi görünerek onu tekrar kızdırmayı göze alamıyordum. Hatırladığım kadarıyla, aşırı hassas dalkavuk Willis’e telefonda altmış saniyeden az bir süre tanınmıştı.

Her sabah yalnızca çalışmayla doldurulması gereken boş saatlerin beni beklediğini bilmenin mutluluğuyla uyan-dığımdan bahsettim Lonofflara. Öğrenci, asker ya da kapı

kapı dolaşan bir satış temsilcisiyken, yazmaya vakfedecek düzenli kesintisiz zaman aralıklarına asla sahip olmamış veya Quahsay hizmetlileri tarafından birkaç temel ihtiyacımın içtenlikle karşılandığı böylesine sessiz ve gözlerden irak bir şekilde hiç yaşamamıştım. Tüm bunlar bana, fevkalade ve mucizevi bir armağan gibi geliyordu. Daha birkaç akşam önce, gün boyu süren kar fırtınasının ardından, akşam yemeğinden sonra kar temizleme aracıyla Quahsay ormanları boyunca kapanan kilometrelerce bisiklet yolunu açmaya çıkan Quahsay Kolonisi işçisine eşlik etmiştim. Lonofflara, aracın farlarının önünde çoğaldıktan sonra ormanın içine savrulan koca kar yığınlarından duyduğum coşkuyu anlattım; soğuk ısırması ve kar lastiklerinin kokusu, uzun bir günün sonunda *kendi* Olivetti'min başına oturduğum zaman, isteyebileceğim yegâne şeylermiş gibi görünüyordu bana. Uğraşımla ilgili olarak, kendime rağmen saf görünmeye çalışıyordum herhalde, ama çalışma masamın başında geçirdiğim saatlerden sonra, kar temizleme aracında geçirdiğim saatlerden konuşmaya da bir son veremiyordum: Lonoff'u saf ve dürüst bir ruha sahip olduğuma dair ikna etmeye çalışmıyordum sadece; sorunum, buna benim de inanmak istememdi. Sorunum, onun heyecan verici kadeh kaldırışına tamamıyla layık olmak istememdi. "Sonsuza dek öyle yaşayabilirdim," diye belirttim açıkça.

"Uğraşma," dedi. "Şayet hayatın okumak, yazmak ve karları seyre dalmaktan ibaret olursa, sonun benimkine benzer. Otuz yıl boyunca hayal."

Lonoff kahvaltılık mısır adımıymış gibi tonlamıştı "hayal" sözcüğünü.

Bu sırada karısı ilk defa sesini yükseltmişti; gerçi, kendini geri planda tutan konuşma tarzı dikkate alındığında "sesini alçaltmıştı" daha doğru bir ifade olurdu. Solgun cildinde zikzaklar çizen çok sayıda ince kırışıklığı, mülayim bakan gri gözleri ve narin beyaz saçlarıyla ufak tefek bir kadındı. Kadın

pek tabii, gırgır geçen edebiyatçıların söylediği üzere, vakti zamanında Lonoff'un –türün en genç haline mükemmel bir örnek teşkil edecek şekilde– "soylu Kuzey Amerikalı mirasçısı" olabilirse de, artık hudut bölgesinde hayatta kalmaya çalışan biri, Batı'da yeni bir başlangıç yapmak için atıyla dağları aşmış New Englandlı bir çiftçinin karısı gibi görünüyordu. Kırışmış yüzü ve gölgede kalmış ürkek mizacı, sancılı doğumlar, Kızılderililerden kaçışlar, kıtlık, hummalı hastalıklar ve yük trenlerinde çekilen güçlüklerle dolu nahoş bir geçmişe tanıklık ediyordu kanımca; E. I. Lonoff otuz yıl boyunca öykülerini yazarken onunla yaşayıp da bu denli çökmüş görünmesine bir türlü inanamıyordum. Daha sonra öğreneceğim üzere, Boston'daki bir sanat okulunda geçen iki dönem, New York'taki birkaç ay –ve Lonoff'u Westminster Abbey'ye götürmeye çalışmakla uğraştığı o Londra senesi– dışında Hope, saygın yerel avukat ve rahiplerden müteşekkil atalarının (ki miraslarının, Berkshires'ın "en önde gelen" isimlerinden biri ve bu adın bir arada anıldığı aile olmaktan başka elle tutulur bir yanı yoktu artık) gittiğinden bir adım öteye gitmemiştir.

Kadın, Lonoff tavuk çiftliği yapan birinin yanında çalışmak için on yedi yaşında Lenox'a geldiğinde tanışmıştı onunla. Lonoff beş yaşına kadar Rusya'da yaşamış olsa da, Boston'un hemen dışında yetişmişti. Kuyumcu olan babası Jitomir'deki pogrom sırasında aldığı yaralar yüzünden ölümden döndükten sonra, Lonoff'un anne ve babası eski Filistin'e göç etmişlerdi. Orada tifüsün her ikisine de terk-i diyar ettirmesi üzerine, oğullarının bakımını Yahudi bir çiftçi köyünde yaşayan aile dostları üstlenmişti. Yedisinde Yafa'dan gemiyle bir başına babasının Brookline'daki zengin akrabalarının yanına yollanmış, on yedisinde akrabalarının ödeyeceği üniversite eğitimi yerine serseriliği seçmiş, sonra da yirmisinde Hope'u kendisine eş olarak seçmişti; yersiz yurtsuz Doğulu Valentino, yetişme ve yaradılış tarafından

nispeten daha güzel şeylere, ayrıca eskilerden kalma granit mezar taşları, kiliseyle manastır tabelaları ve Whittlesey adını taşıyan uzun bir dağ yolu tarafından da bir kasabaya bağlanmış genç ve kültürlü bir taşralı kadını hayat arkadaşı olarak almıştı: Bir yere ait biriydi Hope, bunun Lonoff'a ne gibi bir faydası olacaksa artık.

Konuşmayı gözü kestiği veya harekete geçtiği zamanlarda Hope Lonoff'a yaşlanmış bir geyşanın itaatkâr havasını veren her şeye rağmen, yine de kocasının hayatının okumak, yazmak ve karları seyre dalmaktan daha fazlasından ibaret olduğunu kendisine hatırlatmayacak mı acaba, diye düşünmeden edemiyordum: Hayatı ayrıca o ve çocuklarından ibaretti. Oysa "Başarın hakkında böylesine olumsuz ifadeler kullanmamalısın. Yakışık almıyor," dediğinde, kendini onun buyruğuna bırakan ses tonunda herhangi bir serzeniş belirtisi yoktu. Hatta daha da ihtiyatla "Hem bu doğru değil," diye ekledi.

Lonoff çenesini yukarı kaldırdı. "Başarımı ölçmüyordum. Eserlerimle ilgili ne çok olumlu ne de çok olumsuz bir görüşe sahibim. Değerim ve özgünlüğümün tam olarak nerede yattığını biliyorum. Hepimizin sevdiği şeyi alay konusu etmeden nerede, ne kadar ileri gidebileceğimi biliyorum. Yalnızca düzensiz bir özel hayatın Nathan gibi bir yazara, ormanlarda yürüyüp geyikleri ürkütmekten muhtemelen daha çok faydası olacağı yönünde telkinde –daha ziyade tahminde– bulunuyordum. Eserlerinde şiddetli bir çalkantı var; bunun gelişmesi lazım, ki bu da ormanlarda dolaşarak olmaz. Tek söylemeye çalıştığım, besbelli yeteneği olan o şeyi bastırmaması gerektiği."

"Özür dilerim," diye cevap verdi karısı. "Anlamamışım. Kendi eserlerine karşı bir tiksintiyi dile getiriyorsun sanmıştım." "Eserler" kelimesini memleketinin aksanında, "r" harflerini yutarak telaffuz etmişti.

"Tiksintiyi dile getiriyordum," dedi Lonoff, Amy'le kızın

sabrı konusunda konuşurken, bana da kendisinin ehemmiyetsiz okuma probleminden bahsederken kullandığı o bilgiçlik taslayan ses tonunu takınarak, "lakin eserlerim için değil. Hayal gücümün sınırlarına karşı bir tiksintiyi dile getiriyordum."

Derhal cüretinin kefaretinin ödeme niyetiyle, kendisini geri plana atan bir tebessümle "Hayal gücünün mü, yoksa tecrübelerinin mi?" diye sordu Hope.

"Kendime ve tecrübelerime dair yanılsamalardan vazgeçeli çok oldu."

Hope sadece ekmek tahtasının etrafındaki kırıntıları temizliyormuş gibi yaparak, umulmadık, bir çeşit anlaşılmaz ısrarla "Bunun ne demek olduğunu hiç bilmiyorum," diye itiraf etti yumuşak bir şekilde.

"Kim olduğumu biliyorum demek oluyor. Ne tür bir adam ve ne tür bir yazar olduğumu biliyorum. Kendime özgü bir cesaretim var, ama lütfen burada keselim artık."

Öyle yapmaya karar verdi karısı da. Yemeğimi hatırlayıp tekrar yemeye başladım.

"Kız arkadaşın var mı?" diye sordu Lonoff bana.

Durumu anlattım, gerekli gördüğüm kadarıyla.

Betsy, bale okulundan beri tanıdığı bir arkadaşıyla aramda geçenleri öğrenmişti. İkimiz birer bardak Gallo içtikten sonra mutfakta öpüşmüş, kızın şarabın rengini kışkırtıcı bir şekilde almış olan dilini göstermesinden derhal cesaret bulan ben, onu sandalyesinden kendime, mutfak tezgâhının hemen yanına doğru çekmiştim. Bu olay, bir akşam Betsy dans etmeye Şehir Merkezi'ne gittiğinde, arkadaşı bir plak almak ve kendisiyle birkaç ay evvel, Betsy toplulukla turnedeyken başladığımız flörtü masaya yatırmak için uğradığı zaman olmuştu. Dizlerimin üzerinde kızı soymaya uğraşmış, o da dizlerinin üzerinde hiç de öyle belirgin bir direnç göstermeyerek, Betsy'ye bunu yaptığım için ne kadar aşağılık bir herif olduğumu söylemişti bana. Kendisine namuslu olma konusunda

benden aşağı kalır yanı olmadığı iddiasında bulunmaktan kaçınmıştım; kudurmuşken karşılıklı kşfşrleşmenin şzerimde afrodizyak etkisi yarattığı yoktu, şstelik bunu deneyeyim derken işlerin çığırından çıkmayıyla yaşanacak bir fiyaskodan da korkuyordum. Sadakatsizliğin sorumluluğunu bşylece omuzlarıma alarak, kendisi ıslak ve gşlşmseyen dudaklarından çıkan sşzlerle kişilik zaaflarım hakkında beni bilgilendirirken, kalçalarını mutfağın dşşemeleri şstşnde sabitlemiştim. Cinsel açıdan gelişim aşamasında olduğum o zamanlarda, hiçbir şey *beni* yerde sevişmek kadar tahrik etmiyordu.

Romantik, telaşlı ve bir arabanın çı kardığı egzoz gşrşltşsşnden dahi şrken gergin bir kızdı Betsy; bu yşzden, birkaç gşn sonra arkadaşı, benim sağlam pabuç olmadığım yşnşnde onu telefonda şiddetle ikaz ettiği zaman, neredeyse mahvolmuştu. Zaten kştş bir dşnemdi onun işin. Başka bir rakibi *Kuğu Gşlş'*nde yavru kuğu rolşnş kapmıştı ve bşylelikle, Balanchine* tarafından bşyşk bir gelecek vaat eden on yedi yaşında bir yetenek olarak topluluğa alınmasından dşrt yıl sonra, bir defa daha diğerlerinin arasından sıyrılması gerekecekti ve kendisine bakılırsa artık bu hiç mşmkşn gşrşnmeyordu. En iyi olmak işin nasıl da çalışırdı! Sanatı her şeyiydi; boyalı bşyşk Çingene kıızı gşzleri ve boyasız kşçşk afacan suratından ve bende kaldığı zamanlarda gecenin kşrşnde çişe kalıp yarı uykulu bir halde şylece tuvalete giderek ihtiyaçını gidermesi kadar estetik açıdan son derece sıradan bir şeyle meşgulken bile meydana getirebileceği o zarıf, hoş sahnelerden geri kalmayan, bşyşleyici bir gşrşştş bu benim işin. New York'ta onunla tanıştırıldığımızda, bale hakkında hiçbir şey bilmiyordum; sahne dışında gşrmek bir yana, sahne şzerinde bile gerçek bir dansçı gşrmemiştim henşz. Onunla beraber bşyşmşş, Betsy'nin Riverdale'den kapı komşusu olan

* Yirminci yşzyılın meşhur koreograflarından George Balanchine (1904-1983), aynı zamanda New York şehir Balesi'nin kurucularından biridir. (ç. n.)

ordudan bir arkadaşım, gösterişli bir Çaykovski operasına bilet almış ve sonrasında, o öğleden sonra, gösteride dans eden kızlardan biriyle Şehir Merkezi civarlarında bir yerde bizimle kahve içmesi için bir randevu ayarlamıştı. Provadan yeni çıkmış ve kendine hayran Betsy, fedakârlık gerektiren –kendi tabiriyle, bir boksörün hayatıyla bir rahibenin hayatının karışımı olan– mesleğinin beraberinde getirdiği işkencelerden bahsederek bizi eğlendirmişti. Ya o kaygılar! Eğitimine sekiz yaşında başlamış ve o zamandan beri boyu, kilosu, kulakları, rakipleri, sakatlıkları ve fırsatları hakkında kaygılanıp durmuştu; o anda da o akşamki gösteriyle ilgili olarak korku içindeydi. Bense, bu adanma ve cazibe karşısında mest olmuş bir halde, ortada onun herhangi bir şey (bilhassa da o kulakları) hakkında endişelenmesini gerektirecek bir sebep olduğunu düşünmüyordum. Ne yazık ki salonda –müzik başlar başlamaz düzinelerce dansçı sahneye akın ettiğinde– bize önceden kendisinin, lavanta renkli kostümleriyle saçlarında pembe bir çiçek taşıyan kızlardan biri mi, yoksa pembe renkli kostümleriyle saçlarında bir lavanta çiçeği taşıyan kızlardan biri mi olduğunu söylediğini hatırlayamamış ve böylece bütün akşamı onu bulmaya çalışarak geçirmiştım. İzlediğim bacak ve kolların Betsy'ye ait olduğunu sandığım her an sevinçten coşup alkışlamak istemiş ancak hemen akabinde, başka bir on kuğuluk grup daha sahneden rüzgâr gibi geçtiğinde, Hayır, orada, işte o, diye düşünmüştüm.

“Harikaydın!” demiştım ona gösteri sonrasında. “Öyle mi? Benim küçük solomu beğendin mi? Solo değil aslında; topu topu on beş saniye sürüyor. Yine de bana kalırsa, çok ama çok hoş.” “Ah, bence olağanüstüydü,” demiştım, “bana on beş saniyeden çok daha uzun sürdü gibi geldi.”

Bir sene sonra, Betsy bütün tehlikelerden uzakta, tüm yüreğiyle dans etmeye çıktığı zamanlarda, yapacak hiçbir şeyimin olmadığı ve hiç kimsenin beni durduramayacağı gece-

lerde, o ortak arkadaşın yere yatırılan ilk kız olmadığını ona itiraf etmemle, kendisiyle olan sanatsal ve ateşli birlikteliğimiz nihayete ermişti. Onu bir süredir aldatıyordum ve onun bu muameleyi hiçbir şekilde hak etmediğini kabul ediyordum. Elbette, saf dürüstlük, sadece baştan çıkaran arkadaşını baştan çıkardığımı itiraf edip konuyu kapatmamdan çok daha beter sonuçlar doğurmuştu; kimse bana diğerleri hakkında bir şey sormamıştı. Ama vefasız bir hain olacaksam, en azından açık-sözlü bir vefasız hain olmalıyım fikrine kapılarak, gerekenden ya da kastedilenden çok daha zalimce davranmıştım. Pişmanlıktan kaynaklanan bir kasvet anında, kar temizleme aracı benim yalnız ve esrik yürüyüşlerim –şükran, özgürlük ve yenilenme hissiyle o kadar dolup taşmamla, ağaçlara sarılmak ve diz çöküp pırıl pırıl parlayan karları öpmekten hiç çekinmediğim yürüyüşlerim– için Koloni yollarını açarken kar küreme kepçesinin ardından baka baka en sonunda kendi kendimi şehvet günahından ve ihanet suçundan aklamayı başaracağım Quahsay'e kaçmıştım New York'tan.

Tüm bunların yalnızca kulağa hoş gelen kısmını anlattım Lonofflara: nasıl tanıştığımızı ve maalesef şu anda kız arkadaşım ile geçici bir ayrılık devresinde olduğumuzu. Diğer yandan, meseleyi bu yaşlı çift için biraz abartıyor olabileceğime dair sinir bozucu bir his eşliğinde, Betsy'yi öyle resmetmiştim ki, aşkından feragat edecek kadar salak olduğuma şaşıp kalmıştım sonunda. Aslına bakılacak olursa, onun bütün değerli niteliklerini anlatmak suretiyle, sanki o kederli dansçı acıyla hüngür hüngür ağlayarak defolup gitmemi ve bir daha asla geri gelmememi söylemiyormuş da, evlendiğimiz gün kollarımda ölmüş gibi, kendimi neredeyse bedbaht bir duruma sokmuştum.

Hope Lonoff, "Onun bir dansçı olduğunu *Saturday Review*'dan biliyordum," dedi.

Saturday Review, Amerika'nın genç ve bilinmeyen yazar-

ları hakkında, içinde fotoğraflar ve üç ayda bir çıkan belli-başlı edebiyat dergilerinin editörleri tarafından hazırlanan “Gözünüzü Üzerinden Ayırmamanız Gereken Bir Düzine Kişi” başlıklı seçkiden küçük parçalar da bulunan bir makale yayımlamıştı. Kedimiz Nijinsky’yle bir fotoğrafım çekilmişti. Röportajı yapan kişiye “arkadaşımın” New York Şehir Balesi’nden olduğunu söylemiş ve en beğendiğim üç yazarın ismi sorulduğunda, en başta Lonoff’un adını vermiştim.

Lonoff’un adımı kesinkes ilk bu şekilde duymuş olduğunu düşünmek o anda beni rahatsız etmişti; gerçi, itiraf etmek gerekirse, röportajı yapan kişinin imkânsız sorularını yanıtlarken, yaptığım bu yorumun, hikâyelerime Lonoff’un dikkatini çekmesini sağlayabileceğini umuyordum. Dergi bayilerde yerini aldığı sabah, “N. Zuckerman” hakkındaki bölümü elli kere okumuşumdur herhalde. Kendime daktilo başında biçtiğim altı saatlik çalışmaya başlamak için uğraşmış ama beş dakikada bir makaleyi alıp resmime bakıp durmaktan, bir arpa boyu yol kat edememişim. O resmin neyi açığa vurmasını beklediğimi bilmiyorum –muhtemelen geleceğimi, ilk on kitabımın adını– ancak yavru bir kediyle bu denli aheste aheste oynayan, New York’un Greenwich Village semtinde asansörsüz bir apartmanın beşinci katında genç bir balerinle birlikte yaşadığı söylenen bu etkileyici ve ciddi genç yazarın fotoğrafının, çok sayıda nefes kesici kadını Betsy’nin yerini almak için uğraşmaya teşvik edebileceğini düşündüğümü net bir şekilde hatırlıyorum.

“O fotoğrafın çıkmasına asla müsaade etmezdim,” dedim, “her şeyin nasıl görüneceğinin farkında olsaydım eğer. Bir saat boyunca benimle röportaj yaptılar, sonra da söylediklerimden ortaya bir safsata çıkardılar.”

“Kendini savunma,” dedi Lonoff.

“Savunma, sahiden de,” dedi karısı, bana gülümseyerek. “Hem gazetede resminin çıkmasının ne sakıncası var ki?”

“Resmi kastetmemiştim ama doğrusu o da var. Kediyle olan resmi kullanacaklarını tahmin etmemiştim hiç. Daktilo başındayken çekilmiş olanı kullanacaklarını sanıyordum. Herkesi daktilo başındayken gösteremeyeceklerini anlamam gerekirdi. Fotoğraf çekmeye gelen kız” –yere yatırma teşebbüsümün başarısızlıkla sonuçlandığı kız– “kediyle olan resmi sadece Betsy ve benim için çektiğini söylemişti.”

“Kendini savunma,” diye tekrarladı Lonoff, “tabii, böyle bir şeyi bir dahaki sefere yapmayacağından emin olduğun sürece. Aksi takdirde, yap ve unut gitsin. Olup biteni daha da karmaşık hale getirme.”

Hope “Yalnızca durumu anladığını söylüyor, Nathan. Sana, sen olarak, son derece büyük bir saygı duyuyor. Manny’nin saygı duyduğu kişiler olmadıkça hiç ziyaretçimiz olmaz bizim. İçlerinde bir cevher taşımayan insanlara tahammülü yoktur,” dedi.

“Yeter,” dedi Lonoff.

“Sadece Nathan’ın, sende bulunmayan üstünlük duyguları yüzünden sana gücenmesini istemiyorum.”

“Karım çok daha müsamahakâr bir eşle daha mutlu olabilirdi.”

“Ama sen zaten çok daha müsamahakârsın,” dedi kadın, “kendin hariç herkese karşı. Kendini savunmana gerek yok, Nathan. Neden tanınmaya başlamanın tadını çıkarmayasın? Senin gibi yetenekli, genç birisinden daha çok kimin hakkı olabilir buna? Bizim saygımızı kazanmak için her gün uğraşıp duran bütün o değersiz insanları bir düşün: film yıldızları, siyasetçiler, sporcular. Senin bir yazar olman, övülmek ve onaylanmak gibi sıradan insani hazları kendine yasaklamak zorunda olduğun anlamına gelmiyor.”

“Sıradan insani hazların bu konuyla bir ilgisi yok. Sıradan insani hazlara lanet olsun. Bu genç adam bir sanatçı olmak istiyor.”

“Sevgilim,” diye cevap verdi Hope, “söylediklerin Nathan’a çok ama çok uzlaşılmaz geliyor olmalı. Üstelik hiç de böyle biri değilsin sen sahiden de. Hayatımda tanıdığım en hoşgörülü, en anlayışlı ve en alçakgönüllü kişisin sen. Hem de fazlasıyla alçakgönüllü.”

“Söylediklerimin kime nasıl geldiğini unutamam da tatlı yiyelim.”

“Ama sen çok iyi kalpli bir insansın. Öyledir, Nathan. Amy’yle tanışmıştın, değil mi?”

“Bayan Bellette’le mi?”

“O kız için neler yaptığını biliyor musun? Kız on altı yaşındayken, Manny’ye bir mektup yazmıştı. Yayıncısı aracılığıyla. Çok güzel, çok hayat dolu bir mektuptu; ziyadesiyle cecur, ziyadesiyle gözü pek. Kız ona hikâyesini anlatmış, Manny de ona cevap yazmıştı. Kendisi insanlara daima cevap yazmış, budalalara bile kibar bir not göndermeyi ihmal etmemiştir.”

“Kızın hikâyesi neydi?” diye sordum.

“Yurdundan edilmiş,” dedi Lonoff. “Mülteci.” Bu açıklama onun için yeterli gibi görünmekle beraber, makineli tüfek gibi konuşan ve ısrarcı tavrıyla şimdi beni şaşırtan karısı için kâfi görünmüyordu. İçtiği bir gıdım şarap başına mı vurmuştu? Yoksa kadının içinde kabilen bir şeyler mi vardı?

“On altı yaşında, son derece zeki, yaratıcı, cazibeli olduğunu ve şu anda pek de zeki, yaratıcı ve cazibeli olmayan bir aileyle İngiltere’de, Bristol’da yaşadığını yazmıştı. IQ puanını dahi dahil etmişti,” dedi Hope. “Yok, yok, o ikinci mektuptu. Her neyse, hayatında temiz bir sayfa açmak istediğini söylemiş ve düşünmüş ki, okul antolojisinde okuduğu o mükemmel öykünün sahibi olan adam...”

“Antoloji değildi ama devam edebilirsin.”

Hope hafif bir gülümsemeyle şansını denedi ancak bunun son derece sönük bir tesiri oldu. “Bu konu hakkında yardım almadan konuşabileceğimi sanıyorum. Sadece gerçekte-

ri, kanımca yeterince sakın bir şekilde anlatıyorum. Öykünün bir antolojide değil de bir dergide yer alması kontrolümü kaybettiğim anlamına gelmez. Ayrıca, burada konu hiçbir şekilde Amy değil. Konu senin o eşi benzeri olmayan iyi kalpliliğin ve yardımseverliğinin. Bir şeye ihtiyacı olan herhangi birine karşı gösterdiğin ilgi; ihtiyaçların ve kendin dışında herhangi birine."

"Şu var ki, senin tabirinle 'kendim', sözün gündelik anlamında var olan bir şey değil. Sonuç olarak, onu övgülere boğmaya ve onun 'ihtiyaçları' hakkında kaygılanmaya bir son verebilirsin."

"Ama senin kendin *zaten* var olan bir şey. Var olmaya sonuna kadar *hakkı* var, üstelik sözün gündelik anlamında!"

"Yeter," dedi Lonoff bir kez daha.

Bunun üzerine Hope'un tatlı için tabakları toplamaya başlamasıyla bir şarap kadehinin duvara çalınması bir oldu. Kadehi Hope fırlatmıştı. "Kapı dışarı et beni," diye feryat ediyordu, "beni kapı dışarı etmeni istiyorum. Sakın yapamam deme çünkü yapmak zorundasın! Yapmanı istiyorum! Ben bulaşıkları bitirdikten sonra kapı dışarı et beni, bu gece! Yalvarırım sana; yalnız yaşamayı ve yalnız ölmeyi tercih ederim, senin cesaretine bir dakika daha katlanmaktansa bunu tercih ederim! Bir ahlak dersini daha kaldıramam hayattaki hayal kırıklıklarına karşı verilecek! Ne seninkilere ne de benimkilere! Kendisiyle alakalı hiçbir yanılışması olmayan sadık, vakur bir kocaya *tek bir saniye daha* dayanamam!"

Elbette kalbim küt küt atıyordu, ama o kadar da hızlı değil, zira kırılan kadeh sesiyle, perperişan bir halde hüngür hüngür ağlayan hayal kırıklığına uğramış bir kadın görüntüsüne aşınaydım. Bir ay kadar önceydi. Beraber geçirdiğimiz son sabah Betsy, birlikte aldığımız şirin mi şirin küçük Bloomingdale marka takımındaki her bir tabağı kırmış ve ardından, ben dairemi terk etme konusundaki kararımı netleştirmeye

çalışırken, bardaklara geçmişti. Gerçeği tüm çıplaklığıyla anlatarak onun içinde kendime karşı uyandırdığım nefret özellikle kafamı karıştırmıştı. Keşke yalan söyleseydim diye düşünmüştüm; keşke ona, benim sağlam pabuç olmayabileceğime dair kendisini şiddetle ikaz eden arkadaşının, başarısını kıskanan, kafayı yemiş, baş belası bir sürtük olduğunu söyleseydim, o zaman bunların hiçbirisi olmazdı. Ama eğer ona yalan söyleseydim ona *yalan söylemiş* olurdum o zaman. Arkadaşı hakkında söylediğim şeyler esas itibariyle doğru olurdu, o ayrı! Bunu kafam almamıştı. Ne de, onu sakinleştirmeye ve her şeyi dobra dobra söyleyerek aslında ne kadar yaman bir herif olduğumu kendisine anlatmaya çalıştığımda Betsy'nin kafası almıştı. Aslına bakılacak olursa Betsy, ince içki kadehlerini, birkaç ay önce İsveç'te çıktığımız yalandan bir evlilik turu sırasında, reçel kavanozlarının yerine koymak için Bonniers'ten satın aldığımız altılı takımını tam da bu esnada parçalamaya başlamıştı (beraberinde, sırası geldiğinde üzerine *Saturday Review*'nin fotoğrafçısını yatırma girişiminde bulunacağım hoş, ufak İskandinav halısı da alınmıştı).

Kocasına yalvarmanın daha iyi bir yolu olarak masanın karşısındaki sandalyesine yığılmıştı şimdi Hope Lonoff. Yüzü, kendini rezil rüsva ettiği bir anda yumuşak, kırış kırış olmuş cildini tırnaklarıyla deştiği yerlerdeki kabarıklarla yamalanmıştı. Parmaklarının telaşlı ve tedirgin hareketleri, beni sesindeki perişanlıktan çok daha fazla dehşete düşürmüştü; çatalın sivri ucunu göğsüne çevirerek Lonoff'un "kendisinin" peşinden gitme ihtiyacı hissettiğini sandığı özgürlüğü ona vermeden evvel uzanıp servis çatalını masadan almalı mıyım acaba, diye düşünmekten kendimi alamadım. Oysa sadece bir misafir –aklınıza gelip gelebilecek hemen hemen her konuda bir "sadece"– olduğumdan, çatal bıçağı bırakıp olabileceklerin en kötüsünü beklemeye başladım.

"Al onu, Manny. Eğer istiyorsan, al onu!" diye haykırdı

Hope. "O zaman bu kadar sefil olmazsın ve dünyadaki her şey bu denli iç karartıcı olmaz. O bir öğrenci değil artık; bir kadın o! Ona *hak kazandın* sen; onu ilgisizlikten kurtardın, hak kazanmaktan çok daha fazlasına sahipsin: Mantıklı olan tek şey bu! O işi kabul etmesini söyle ona, kalmasını söyle ona! Kalmalı! Ben gideceğim! Çünkü senin gardiyanın olarak bir dakika daha yaşayamam! Senin asilliğin kalan son şeyi de kemirip duruyor! Sen bir abidesin ve buna dayanabilirsin, dayanırsın, ama ben sıfırı tükettim, canım, ben dayanamam. Kapı dışarı et beni! İyiliğin ve dirayetin ikimizi de öldürmeden önce, lütfen, şimdi!"

Lonoff ve ben, akşam yemeğinden sonra salonda oturup, kendisinin iki büyük konyak bardağına pay ettiği koskoca bir servis kaşığı dolusu konyağı takdire şayan bir ihtiyatla yudumlayarak konuştuk. O zamana dek brendi, yalnızca diş ağrısı için geçici bir önlem mahiyetinde bir halk ilacı olarak denediğim bir şey olmuştu: annem ve babam beni dişçiye yetiştirene kadar, zonklayan diş etimin üzerine bastıracağım, alkolü emmiş bir parça hidrofil pamuk. Yine de sanki bu, benim öteden beri yemek sonraları alışkanlıktan yaptığım bir şeye denk düşüyormuş gibi Lonoff'un teklifini kabul ettim. Bir diğer sağlam alkolik olan ev sahibinin doğru bardakları bulmaya gitmesiyle işler daha da komik bir hal almaya başladı. Sistemantik bir aramadan sonra, en sonunda antredeki büfenin alt çekmecesinin arkalarında bir yerde buldu onları. "Hediye," diye açıkladı. "Hâlâ kutuda durduklarını sanıyordum," dedi ve kapalı brendi şişesinin üzerinde ismi bulunan Napolyon'un zamanından beri üstlerinde birikmiş gibi görünen tozları silmek için içlerinden iki tanesini mutfığa götürdü. Hazır bu işe başlamışken, takımdaki diğer dört bardağı da yıkamaya karar verdi ve şömüne dibindeki hoş muhabbe-

timiz için bana katılmadan önce büfenin gizli saklı bir köşesine yerleştirdi onları.

Çok geçmeden –yerini Amy Bellette’in almasına yönelik yakarışına karşı, Lonoff’un karısına herhangi bir yanıt vermekten kaçınmasından topu topu yirmi dakika kadar sonra– Lonoff’la benim, odadan ayrılışını takiben usulca topladığımız bulaşıkları mutfakta yıkayan Hope’un sesi duyulabiliyordu. Görünüşe bakılırsa, muhtemelen sohbetimizi bozmamak için yatak odalarının arka tarafındaki bir merdivenden aşağıya inmişti.

Ortalığı toplayan Lonoff’a yardım ederken, Hope’un kırık şarap bardağıyla, masadan hızla kalktığı sırada kazara devirdiği tatlı tabağını ne yapacağımı bilememiştim. Saf oğlan olarak görevim belli ki, takım elbiseli tıknaz adamı eğilme zahmetinden, bilhassa kendisi E. I. Lonoff olduğundan, kurtarmaktı; öte yandan, gözlerimin önünde şoke edici hiçbir şey olmamış gibi davranarak bu durumun üstesinden gelmeye çalışıyordum hâlâ. Yaşanan bu öfke nöbetini kendi bütünselliği içinde değerlendirme adına Lonoff, Hope’un daha sonradan temizlemesi için kırık parçaların oldukları yerde kalmalarını bile yeğliyor olabilirdi, tabii kadın önce yatak odasında intihar etmezse.

Tam da ahlaki hassasiyetlerim ve gençliğe özgü o korkaklığım, saflığımla birleşip durumu bir sonuca bağlamaya uğraşırken, Lonoff, eğilmek için harcadığı çabadan dolayı hafifçe inleyerek kırık cam parçalarını bir faraşla temizleyip yemek yenilen masanın altından tatlı tabağını aldı. Ortadan ikiye ayrılan tabağın uçlarını inceledikten sonra “Yapıştırabilir,” dedi.

Hope’un onarması için tabağı mutfaka, pencerelerin altında toprak saksıların içinde serpilen pembe ve beyaz sarı dünya çiçeklerinin bulunduğu büyük, ahşap bir tezgâhın üzerine bıraktı. Mutfak, evin geri kalanından bir nebze daha

canlı ve iç açıcı gibi görünen ferah, şirin bir alandan oluşuyordu. Kışın bile böylesine gür bir şekilde açan sardunyalardan yanı sıra, sürahiler, vazolar ve antika şişelerin her yeri, uzun kamışlar ve kurutulmuş çiçeklerle donatılmıştı. Pencerenin bulunduğu duvardaki dolaplar renkli, yuva sıcaklığında ve güven vericiydi: üzerlerinde genel kabul görmüş marka adlarının etiketlerini taşıyan temel gıda ürünleri –bir Eskimo ailesini iglosunda ilkbahara kadar hayatta tutacak kadar Bumble Bee ton balığı– ve Hope tarafından düzenlenmiş gibi görünen domates, bezelye, armut, yaban elması ve benzerleriyle dolu kavanozlar. Parlak bakır tabanlı saksı ve kaplar, ocağın yanı başındaki delikli tahta üzerine dizi dizi asılmıştı. Kahvaltı masasının üstündeki duvar, aslında narin bir hattatlıkla işlenip suluboya çizimlerle süslenmiş “H. L.” imzalı kısa doğa şiirleri olduğu anlaşılan, sade ahşap çerçeveli yarım düzine resimle kaplanmıştı. Mutfak gerçekten de, gösteriştense uzak, kendi halinde, kocasını mutlu etmenin bir yolunu bulmak dışında her şeyi yapııştırıp onarabilecek ve her şeyi yapabilecek bir kadının kalesi gibi görünüyordu.

Edebiyattan konuştuk, cennetteydim, ayrıca tadını çıkarmam için bana bıraktığı yorum yapma alanından dolayı bir o kadar da kan ter içinde. Benim için yeni olan her kitabın sayfa kenarlarını okuma kalemimle çok evvelden doldurduğundan emindim ama ilgisi açıkça, kendininkileri paylaşmaktan ziyade benim düşüncelerimi duyma yönündeydi. Bana yoğunlaştırdığı dikkati yüzünden, üstünde yeterince düşünmediğim tespitleri art arda sıralıyor, sonra da her iç çekişine ve surat buruşturmasına takılıyor, muhtemelen kısa süreli bir hazımsızlığın yol açtığı bu ifadeleri zevkim ve zekâmla ilgili korkunç imalara yoruyordum. En ufak bir sevgi beslemediği o derin düşünürler gibi konuşmaktan kaygılandıysam da, artık yalnızca onun ve başarılarının büyüğü altında değil, aynı zamanda sıcak odun ateşinin, ellerimin arasında (henüz içinde

brandi olmasa da) tuttuğum konyak bardağının ve pencere önündeki yastıklı divanın ötesinde, her zamanki gibi güven verici bir güzellik, gizem ve şiddetle yağın etkisi altında bulunan kendime engel olamıyordum yine de. Sonra, kültürlerarası karşılaştırmalarımı ve yepyeni eklektik meraklarımı ona dayatırken büyüleyici isimlerini tekrarlayıp durduğum büyük romancılar vardı; beraber Kafka üzerine tartışan Zuckerman ve Lonoff: Etkisinden kurtulmak bir yana, tam olarak idrak dahi edemiyordum durumu. Sonra bir de sofrada şerefime kadeh kaldırması vardı. Her hatırlayışımda içime kırk derecelik ateş basıyordu hâlâ. Hayatımın geri kalanında buna layık olma çabası içinde olacağıma dair yemin etmiştim kendi kendime. Hem benim yeni amansız ustam zaten kadehini bu yüzden kaldırmamış mıydı?

“İzak Babel okumayı yeni bitirdim,” dedim.

Sakin bir şekilde bunun üzerine düşündü.

“Onun zincirdeki kayıp halka olduğunu geçiriyordum aklımdan öylesine; eğer eserlerinizden bahsetmemin bir mahsuru yoksa, sizi şeye bağlayan o hikâyeler...”

Ellerini karnı üzerinde birleştirip öylece durdu; bana “Özür dilerim,” dedirtmeye yetecek bir hareketti.

“Devam et. Babel’le bağlantılı. Nasıl?”

“Şey, doğru kelime ‘bağlantılı’ değil tabii ki. ‘Etki’ de değil. Sözünü ettiğim, ailevi bir benzerlik. Bence siz, Babel’in Amerikalı kuzeni gibisiniz; bir diğeri de Felix Abravanel. Siz ‘İsa’nın Günahı’ üzerinden kuzeni oluyorsunuz, *Kızıl Süvariler*’deki ironik düş gücü ve hissiz anlatım ve elbette bizzat yazının kendisi üzerinden. Anlatabiliyor muyum? Babel’in savaş hikâyelerinde şöyle bir cümle var: ‘Voroshilov mavzeriyle atının yelesini taradı.’ Şimdi, bu tam da sizin yaptığınız türden bir şey; her bir cümle, çarpıcı küçük bir imge. Babel, eğer bir gün kendi hayatını yazacak olsa başlığını *Bir Sıfatın Öyküsü* koyacağını söylemişti. Şimdi, sizin kendi hayatınızı

yazacağınızı tasavvur etmek mümkün olsaydı –eğer böyle bir şeyin tasavvur edilebilmesi bile imkânlar dahilinde olsaydı– siz de böyle bir başlık koyabilirdiniz. Öyle değil mi?”

“Peki ya Abravanel?”

“Ah, Abravanel’se, Babel’in Benya Krik’i ve Odesa çetesine karşılık geliyor: sinsi tipler, gangsterler ve bütün o çam yarmaları. Zalimlerden yana saf tutmuyor; Babel’de de öyle bir durum yok. Mesele, zalimlere huşuyla bakmaları. Dehşete düştüklerinde dahi huşu içindeler. *Talmud Kitabı*’yla uzaktan yakından alakası olmayan tüm o kemik kütürtüsü seslerine biraz kafayı takmış derin düşünceli Yahudiler. Babel’in de söylediği üzere, ağaçlara tırmanmaya can atan duyarlı Yahudi bilgeler.”

“Çocukken bir bilge gibi yaşırdım, büyüdüğümdeyse ağaçlara tırmanmaya başladım.”

“İşte bu cümle,” dedim, bundan azını ummamakla birlikte ama yine de etkilenmiş olarak. Devam ettim. “Abravanel’in *Bir Güzel Haşlanmış*’ına bakın. Sinema kodamanları, sendika kodamanları, haraç toplayan kodamanlar, sırf kocaman memeleriyle kodamanlaşmış kadınlar, hatta sefil kodamanlar gibi konuşan eskinin kodamanları şimdinin sefil külhanbeyleri bile. Bu, Babel’in yüksek mertebedeki Yahudilere, vicdansız Kazaklara ve bildiğini okuyan herkese olan ilgisinin aynısı. Yüce Ülkü olarak İrade. Tek fark, Babel, bu denli sevimli ve heybetli değil. Olayları böyle görmüyor. O, Abravanel’in bencilliği alınmış hali. Ve bencilliğin yeteri kadarını aldığınızda, şey, Lonoff’a varırsınız.”

“Peki sen?”

“Ben mi?”

“Evet. Bitirmedin. Babel kavminin Amerika kıtasındaki bir kuzeni değil misin sen de? Tüm bunların içinde Zucker-
man nerede duruyor?”

“Nasıl yani? Hiçbir yerde. Daha size yolladığım o dört

hikâyem yayımlandı yalnızca. Benim herhangi bir bağımlı yok. Sanırım, ben hâlâ *kendi* eserlerimle olan bağımlı pratik anlamda mevcut olmadığı bir noktada duruyorum.”

Böyle deyip, samimiyetsiz suratımı içine gömüp dilimin üzerine bir yudum acı brendi yuvarlamak için hemen bardağıma uzandım. Oysa Lonoff benim kurnaz aklımdan geçenleri doğru okumuştı; zira Babel’in, bir yazarı, yüreğinde güz, burnunda gözlük taşıyan bir kişi olarak tanımlayan sözlerine rastladığımda, içimde, “penisinde de kan” diye ekleme isteği uyanmış ve sonra bir meydan okumaymışçasına bu kelimeleri not etmiştim; üzerinde *kendi* ruhumun demirini dövebileceğim ocağı yakacak alevli, Dedalusvari bir formül.

“Başka?” diye sordu Lonoff. “Hadi ama, çekinmenin âlemi yok. Tatlı tatlı sohbet ediyoruz şunun şurasında. Konuş lütfen.”

“Ne hakkında?”

“Bütün o okuduğun kitaplar hakkında.”

“Sizinkiler dahil mi, hariç mi?”

“Rahatına bak.”

“Sizin kaçan Yahudi olduğunuzu düşünüyorum,” dedim.

“İşe yarıyor mu bari?”

“Biraz da olsa doğruluk payı var ama bunda, değil mi? Rusya ve pogromlardan kaçtınız. Sovyet tasfiyelerinden kaçtınız, Babel’sen yakasını kurtaramadı. Filistin’den ve anavatanından kaçtınız. Brookline ve akrabalarından kaçtınız. New York’tan kaçtınız...”

“Peki, bütün bunlar nerede kayıtlı? Hedda Hopper’da* mı?”

“Bazıları orada. Geri kalan kısmını ben topladım.”

“Hangi amaçla?”

* 1890 ila 1966 yılları arasında yaşamış olan Hopper, kısa süren bir oyunculuk kariyerinin ardından *Los Angeles Times*’ta yazdığı dedikodu köşesiyle Amerika’da ünlenmiştir. (ç. n.)

"Bir yazara hayran olduğunuzda merak edersiniz. Onun sırrını, ortaya koyduğu bulmacanın ipuçlarını ararsınız."

"Fakat New York... Orada üç ay bulunmuştum, yirmi yılı aşkın bir zaman önce. New York'tan kaçtığımı kim söyledi sana?"

"Kendilerinden kaçtığınız Yahudilerden bazıları."

"Orada üç ay bulunmuştum ve sanırım sadece bir kez birileriyle iki çift laf etmiştim. Ne laf ettiğimi de hatırlamıyorum ama ânında bir fraksiyonun üyesi olup çıkmıştım."

"Bu yüzden mi ayrılmıştınız?"

"Âşık olup evlendiğim kız vardı bir de. Mutlu değildi."

"Neden?"

"Ben niye değilsem ondan. Daha o zamanlarda bile korkutucu entelektüel şahsiyetlerdi onlar. Sahici ideolojik Benya Krikler, kundaktayken bile. Beni orada bir yıl tutmaya yetecek kadar sarsılmaz görüşlerim yoktu. Hope'umunsa çok daha az vardı."

"Böylece tekrar buraya döndünüz, temelli kaçtınız."

"Yahudilerden mi? Tam olarak değil. Av bekçisi, bazıları'nın hâlâ dibimdeki şu ormanlarda olduğunu söylüyor bana. Gene de haklı sayılırsın. Çiftçileri çılgına çeviren şey, tarlalarındaki geyikler, kaftanlarıyla ortalıkta dolaşırken gördükleri birkaçımız değil. İyi de sır nerede, Nathan? Ortaya konan bulmaca ne?"

"Tüm Yahudilerden uzakta olmakla birlikte, kaleminizden çıkan her hikâyenin olmazsa olmazı yine bir Yahudi. Geyikler, çiftçiler, av bekçisi..."

"Hope'u unutma. Sarışın çocuklarımı da."

"Yine de yazdığınız her şey Yahudiler hakkında."

"Peki, bu neyi kanıtlıyor?"

"Benim," dedim ihtiyatla, "size sormak istediğim şey de bu."

Bir an için bunu kafasında tarttı. "Pittsfield'daki genç hamının, benim neden 'eyleme' geçmeyeceğim fikriyle barışık bir halde yaşayamayacağını kanıtlar."

Daha fazlasını bekliyordum ama nafile.

"Abravanel'i tanıyor musunuz?" diye sordum.

"Nathan, herhalde artık durumu anlamışsındır."

"Hangi durumu?"

"Ben kimseyi tanımam. Ben cümlelerle oynarım, hepsi bu. Abravanel beni neden tanımak istesin? Adamı uyutuyorum ben. Geçen bahar Amherst'te konuşmuştu. Bir davet geldi, biz de arabaya atlayıp kendisini dinlemeye gittik. Bu onunla ilk ve tek karşılaşmamızdı ama. Konuşmasından önce oturduğum sıranın yanına gelip kendini tanıttı. Methiyeler düzüp durdu. Benim saygıdeğer genç meslektaşım. Sonrasında o ve aktris eşiyle birer içki içtik. Fazla cilalı bir adam. *Commedia dell'arte* görüntüsünün ayırdına varana kadar tam anlamıyla anlayamayacağın bir hicivci. Küçümseme işte burada hayat buluyor. Bildiğin, yürek hoplatan cinsten biri. Simsiyah gözler, falan filan. Genç İsraili eşi de ateş gibi. Yahudi olmayanların hayal ettiği türde koca memeli bir Yahudi kız. Kocasının saçlarının uzun ve kadınsı bir modeli olan gür, kıvrıkcık ve kara saçları var. O saçlarla tencere parlatabilirsin. *Kitabı Mukaddes* hakkındaki o muazzam filmde oynadığında, kızın Yaratılış'tan rol çaldığı söylenmişti bana. Sonuçta bir bu ikisi, bir de Hope ve ben vardık. Bunun akabinde," dedi bir defa daha ellerini karnı üzerinde birleştirip öylece durarak, "arkadaşlarına benim komik bir taklidimi yaptığını anladım. Hiçbir art niyet yoktu tabii. Eski öğrencilerimden biri Paris'te rastlamış ona. Daha yeni Sorbonne'da hıncahınç dolu bir salona hitap etmiş. Bana söylenene bakılırsa, adımı duyması üzerine, 'etkilenmediği kadar da etkilemeyen, noksansız bir insan' olarak bahsetmiş benden."

"Ondan pek hoşlanmıyorsunuz."

“Benim işim değil bu. Çoğu zaman ‘insanlardan hoşlanmak’ başka bir meslektir. Ama onun kitapları hakkında olumlu düşünmekte haklısın. Yüz yüzeyken satılan onca cakadan sonra belki de benim için biçilmiş kaftan değil ama kalemi eline aldığında, *Gulliver’in Seyahatleri*’ndeki, toynaklarını yere vurarak büyüklüğünü gösteren küçük Bilge Atlardan bir tanesi olmuyor yalnızca. Daha ziyade afyon çiğneyen bir Samuel Johnson’a benziyor gibi; hayatının hastalığı Abravanel’i uçuruyor. Aslında adama hayranım. Sinir sistemini maruz bıraktığı o şeye hayranım. En ön sırada yer alma tutkusuna hayranım. Güzel eşler, güzel metresler, ulusal borcun yarısı tutarında nafakalar, kutup yolculukları, savaş alanında yaptığı röportajlar, konferanslar, üç senede bir beş yüz sayfalık romanlar ve hâlâ elde kalan, senin de söylediğin gibi, bütün o bencillığe yetecek zaman ve enerji. Kitaplarındaki çam yarmaları o kadar büyük olmak *zorundalar*, ki ona rekabet edecek bir şey verebilsinler. Ondan hoşlanıyor muyum? Hayır. Ama etkilendim mi? Hem de nasıl! Kesinlikle. Orada, egosferin doruklarında işler kolay değildir. Ne zaman uyur ya da hiç uyur mu uyumaz mı bilmiyorum, tabii benimle o içkiyi içtiği o birkaç dakika dışında.”

Bir rüzgâr makinesinin içine savrulan yatak yünüyle kar fırtınalarının çıkarıldığı bir sessiz film stüdyosu gibiydi dışarı. Dağınık, iri kar taneleri pencereye karşı yarışıyordu; tanelerin buzdan uçlarının cama vuruşunu –ve mutfakta amaçsızca dolanan bir kişinin çıkardığı sesleri– duyduğumda, Lonoff’un terk edilmek için yakaran karısını hatırladım ve bu talebin, güneşli bir bahar gününde gelmesi durumunda bu denli mutlak olup olmayacağını merak ettim. “Bir taksiye atlasam iyi olur,” dedim saatimi göstererek, “kalkacak son otobüse yetişmek için.”

Hiç gitmek istemiyordum elbette. Doğru, Hope sofrada parçalara ayrılırken, Quahsay’daki barakamda olmayı iste-

miştim bir anlığına; oysa artık, krizin sihirli bir şekilde kendiliğinden şözölmesi, Lonoff'a karşı duyduğum huşuyu daha da pekiştirmişti sadece, özellikle de onun utanıp sıkılmadan kendine özđu cesaret olarak adlandırdığı şeye karşı. Betsy kontrolden çıktığı sırada onun bu yaklaşımını benimsemeyi bir akıl edebilseydim; o beni topa tutarken ağzımı kapalı tutmayı ve akabinde kırık dökük tabak takımını süpürüp koltuğuma kurularak bir kitap okumayı bir becerebilseydim! Neden yapmamıştım? Ben yirmi üç, o elli altı yaşında olduğu için mi? Yoksa ben suçlu, o masum olduğu için mi? Evet, otoritesini ve ev huzuruyla düzenini bir çırpıda normal haline getirişini kısmen buna borçlu olabilirdi tabii. "Al onu! Mantıklı olan tek şey bu!" diye bağırmıştı Hope ve Lonoff'un öyle pek çaba göstermeden kazandığı zafer, kızı almayı hiç istememiş olmasından ileri geliyordu.

Taksi çağırmaya Amy Bellette yüzünden de gönlüm razı değildi. Biraz çılgınca da olsa, üniversitedeki kütüphaneye görevlisiyle çıktığı akşam yemeğinden döndüğünde arabayla fırtınayı yarıp beni otobüse yetiştirmeyi teklif edeceğini umut ediyordum. Öncesinde, Lonoff -Los Alamos'taki Ulusal Laboratuar'da patlamaya hazır beşlik bomba yapımı üzerine eğitim görmüş bir barmen misali odaklanmış bir halde- brendi miktarını ölçüp biçerken, kızın nereye gittiğini sormuştum. Yurdundan edilmiş bir insan olarak onun konumunu sorgulayacak cüretim yoktu. Ancak sofrada, Lonoff onun Athene'ye bir mülteci olarak geldiğini söylediği zaman, çocukluğumuzda New Jersey'de yemek yerken haklarında fazlasıyla şey işittiğimiz "Avrupa'da açlıktan kıvranan çocuklar" gelmişti aklıma. Amy onlardan biriye şayet, göz kamaştırıcı olgunluğuna ve sade güzelliğine rağmen bana engellenmiş ve gelişmemiş gibi görünen o şeyi de açıklıyordu bu. Bellette gibisinden acayip bir ada sahip bu esmer mülteci kız Yahudi miydi ve Avrupa'da açlıktan çok daha beterinden dolayı da kıvranmış mıydı acaba, merak ediyordum.

“Evet,” dedi Lonoff, “taksi çağırırsan iyi olur.”

Gitmek için ayağa kalktım isteksizce.

“Ya da istersen,” dedi, “geceyi burada geçirdikten sonra, çalışma odasında uyuyabilirsin.”

“Hayır, sanırım gitsem daha iyi olacak,” dedim ve asla yapılan ikramlar konusunda açgözlü olmamam yönünde bana verilen terbiyeye lanet ettim. Bir bataklıkta yetişseydim ne kadar da güzel olurdu! İyi de o zaman bataklıktan buraya nasıl gelebilirdim ki?

“Rahatına bak,” dedi Lonoff bana.

“Eşinize rahatsızlık vermek istemem.”

“Bence kalmayıp gidersen bu onun daha da huzurunu kaçırır. Bundan kendini sorumlu tutar. Eminim tutar.”

Sanki akşam yemeğimi orada değil de başka bir gezegende yemişim gibi davrandım. “Ama neden?”

“Otur, Nathan, kahvaltıya kal.”

“İyisi mi kalmayayım. Kalmamalıyım.”

“Jimmy Durante’yi bilir misin?”

“Tabii ki.”

“Onun şu parçasını bilir misin peki: ‘Did you ever have the feeling that you wanted to go, still have the feeling that you wanted to stay?’”*

“Evet.”

“Otur.”

Oturdum; dediği gibi, rahatıma bakarak.

“Ayrıca,” dedi bana, “eğer şimdi gidersen, konyağının çoğu da kalacak.”

“Ben gidersem, sizinki de kalacak.”

“Eh, kaçan Yahudi büsbütün kaçmamış demek ki.” Bana gülümsedi. “Sırf kalıyorsun diye bitirmen gerekmiyor. Anlaşmaya dahil değil bu.”

“Hayır, hayır, zaten istiyorum,” dedim ve o geceki en bü-

* “Gitmek isteyip de kalmak istediğin hiç olmuş muydu?” (ç. n.)

yük yudumumu aldım. Bardağıyla beni selamlayarak aynısını yaptı o da.

“Hope sevinecek,” dedi. “İnsanları özlüyor. Bizim çocukları ve onların arkadaşlarını özlüyor. Onu buraya getirmeden evvel Boston’da, en yakın tren istasyonundan on altı *verst** ötedeki bir sanat okuluna gitmişti. Manhattan onu dehşete düşürmüştü ama Boston onun Moskova’sıdır, bıraksan yarın oraya taşınır. Cambridge’de hoş vakit geçireceğimi düşünüyor. Tüm ihtiyacım olan da o yemekli davetler ya... Atımla konuşurum daha iyi.”

“Atınız mı var?”

“Hayır.”

Onu seviyordum! Evet, hiçbir yanılması olmayan bu adama karşı sevgiden aşağısı kurtarmazdı: açıksözlülüğüne, vicdanına, ciddiyetine, mesafeliliğine karşı sevgi; kişiliğinin çocuksu, gururlu, doyumsuz tarafını insafsızca saf dışı bırakma çabasına karşı sevgi; sanatıyla ilgili inadına ve neredeyse başka her şeyle ilgili şüpheci tavrına karşı sevgi; biraz önce bana bir anlığına gösterdiği gizli cazibesine karşı sevgi. Evet, Lonoff’un tüm söylediği konuşacak bir atının olmadığıydı ve bu söz bir şekilde kilidi açmış, olağüstü bir erdeme ve büyük başarılarla sahip bu adama karşı içimde bir oğulun kızlara özgü sevgisini serbest bırakmıştı: hayatı anlayan, oğulu anlayan ve onu onaylayan adama karşı.

Burada şunu da söylemeliyim ki, bu tarihten üç yıl kadar önce Felix Abravanel’in huzurunda birkaç saat geçirmiş ve ondan da en az bu kadar etkilenmişim. Eğer dakikasında onun dizlerine kapanmadıysam, bunun sebebi, yazarperest bir üniversite son sınıf öğrencisi olarak benim bile, böylesine sonsuz bir tapınmanın –en azından genç bir erkek hayranın sunması ha-

* 1,067 kilometreye denk gelen Rus uzunluk ölçüsü. (ç. n.)

linde– Abravanel tarafından karşılıksız bırakılmaya mahkûm olduğunu görebilmemdi. Eserlerin sahibinin, vadinin derinliklerinde o denli hararetle ilgilendiği sıradan dünyanın içine soğukkanlılıkla çıkmasıyla birlikte, California vadisinin güneşli dinginliğinde kaleme alınan, içlerinde laubali ve saldırgan bir masumiyetin fokur fokur kaynadığı o kitaplardaki hararetin, yazarla öyle pek de alakası kalmamış gibi görünüyordu. Aslında iyimser, mahvolmuş kahramanlarının koca yüreklerini dağlayan her iki cinsiyetten dolandırıcılar da dahil olmak üzere tüm can alıcı ve tekinsiz tipleri karşı konulmaz bulan yazar; Amerika’nın en ipe sapa gelmez menfaatçisinin dahi içindeki hipnotize edici damarı bulmak suretiyle, onun işbirlikçisi olan ruhunun derinliklerini nükteli ifadelerle gözler önüne seren yazar; odaklandığı “büyük insani anlaşmazlık” sayesinde, her bir paragrafı kendi içinde bir roman olan, her bir sayfası Dickens ya da Dostoyevski kadar sıkı bir şekilde en son iptilalar, baştan çıkarılmalar, tutkular, hayaller ve hislerle tutuşan insan soyuyla dolup taşan yazar, nasıl desem, gerçek yaşamda sanki öğle yemeğine çıkmış izlenimi uyandırıyordu.

Bu demek değil ki Felix Abravanel cazibeden yoksundu. Aksine, cazibesi adeta okyanus derinliğinde açılmış bir hisar hendeği gibiydi, öyle ki, üzerine inşa edilip koruma altına aldığı, koca kuleler ve payandalara sahip o etrafı sularla çevrili yapıyı göremiyordunuz bile. Asma köprüyü dahi seçemiyordunuz. Adam bizzat California gibiydi: Oraya ancak bir uçakla ulaşabilirdiniz. Verdiği konferansın –Chicago’da geçirdiğim son yıl orada yaptığı konuşmaydı bu– bazı anlarında Abravanel’in, görünüşe bakılırsa, dinleyicileri kendisine bağladıkça bağlayan o kelepçeyi bir parça da olsa gevşetecek bir şeyler söylemek için kürsüde susması gerekmişti. Haklıydı da. Kendisi bir nebze daha kurnaz, etkileyici ve bilge olsaydı, sahneye akın edip onu çiğ çiğ yiyebilirdik. Zavallı harikulade Abravanel (bunu en ufak bir ironi yapmadan söylüyorum); içindeki ihtişamın o de-

vasa gül penceresini muhafaza etmek üzere tasarlanan şeyin kendisi bile o kadar güzeldi ki, dünya üzerindeki yeteneksiz kalabalıklar ve sanatseverlerin gözüne bundan daha çekici gelemezdi. Diğer taraftan, belki de öyle olmasını kendisi istiyordu. Belli ki, büyük olmanın öyle tek bir yolu yoktu, ya da ben durumun böyle olduğunu anlamaya başlıyordum.

Konuşmanın ardından, o sıralar kanatları altında olduğum profesör tarafından, fakültenin edebiyat kulübünce organize edilen resepsiyona davet edilmiştim. Hayran kalabalığını yarıp geçmeyi en nihayetinde başardıktan sonra, ertesi gün Abravanel'in katılmaya rıza gösterdiği derste hikâyesi tartışmaya açılacak öğrenci olarak tanıştırılmıştım. Fotoğraftaki yüzün buyurgan ifadesinden hareketle, onun böylesine ihtiyatlı bir görüntüye veya altındaki iki metreye varan payandaya göre küçük bir başa sahip olacağını hiç tasavvur etmemiştim. Dalkavukluk edip ona tapan onca kişinin arasında kendisi, tepesinde bulunan küçük kırmızı ışığıyla, alçaktan uçuş yapan hava taşıtlarına uyarı mahiyetinde göz kırpan bir radyo kulesini anımsatmıştı bana. Beş yüz dolarlık şantung bir takım elbise, şarap renginde ipek bir kravat, siyah püsküllü, pırıl pırıl parlayan dar mokasen ayakkabılar giymişti, oysa önem arz eden her şey, cazibeyi, kahkahaları, kitapları ve bunalımları üreten her şey sıkıştırılmış bir halde yukarıda, uçurumun kıyısında toplanmıştı. Öyle bir baştı ki, sanki minyatürleştirme konusunda usta Japon teknisyenler tarafından tasarlandıktan sonra, bir halı satıcısına özgü seyrek koyu saçlar, fiyat biçen siyah gözler ve tropikal bir kuşun kavisli gagasıyla süslenmesi için Yahudilere devredilmişti. Üstteki dört dörtlük bir şekilde Samileştirilmiş transistör ve alttaki harika kıyafetlere rağmen genel izlenim bir başka kişinin dublörü olduğu yönündeydi.

Romanlarında hiçbir şeyi kaçırmazken nasıl oluyor da buradayken işler tersine dönüyor acaba, diye sormuştum ken-

di kendime. Muhtemelen bir sürü şey üzerine üzerine geliyordu da, infilak etmemek için bilincinin yüzde doksanını dışsal olgulara kapatma gereği duyuyordur. Bununla birlikte, diye düşünmüştüm, belki de sadece öğle yemeğine çıkmıştır.

Abravanel nazik bir edayla elimi sıktıktan sonra, tam nazik bir edayla bir başka eli sıkamak üzereyken, profesör adımları tekrarladı. "Tabii ya," dedi Abravanel, "N. Zuckerman." California Sahili'nden gelirken uçakta, benim teksir makinesiyle çoğaltılmış hikâyemin bir kopyasını okumuştum; Andrea da öyle. "Hayatım," demişti Abravanel, "bu, Zuckerman."

Nereden başlasam ki? Andrea benden en fazla beş sene büyüktü ama o beş sene gayet iyi değerlendirilmişti. Sarah Lawrence Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra, eğitime Elizabeth Arden ve Henri Bendel* çatısı altında devam etmişti. Hepimizin bildiği üzere –Andrea'nın şöhreti kendisinden önce geliyordu– babası ilk Roosevelt Hükümeti'nde senede bir dolara çalışan bir gönüllü,** annesi de liberal geveze kongre üyesi, Oregonlu Carla Peterson Rumbough'du. Henüz üniversite öğrencisiyken Andrea *Saturday Evening Post* gazetesi için "İktidardaki Adamlar" portrelerinden ilkinin kaleme almış, zaman içerisinde bu yazı dizisi onun çoksatın kitabında bir araya getirilmişti. Hiç kuşku yok ki (kendisine gıptayla bakan kişilerin derhal belirtecekleri üzere), aile dostları ona arka çıkmıştı ama iktidardaki o meşgul adamları Andrea'yla konuşmayı sürdürme yönünde teşvik eden, bizzat Andrea'nın yakınlığından başka bir şey değildi, zira Andrea insanın ağzını sulandıran bir kızdı. Doğrusu, onu sıksanız, kahvaltıda bir bardak dolusu taze, sağlıklı Andrea içebilirdiniz gibi geliyordu insana.

O zamanlarda Andrea, Abravanel'in Pasifik Palisa-

* Amerikan kozmetik dünyasının iki dev ismi tarafından kurulan münferit mağaza zincirleri. (ç. n.)

** Amerika'da seferberlik zamanlarında yılda bir dolarlık sembolik bir ücret karşılığında çalışan yöneticiler bu adla anılırdı. (ç. n.)

des'teki, yazarın arkadaşı ve kılavuzu Thomas Mann'ın evinden birkaç kilometre ötedeki inziva yerinde kalıyordu. ("Büyük insani anlaşmazlık" olarak nitelendirmişti Mann Abravanel'in temasını, *Bir Güzel Haşlanmış*'ın Almanca baskısına bahşettiği o yüce önsözde.) Abravanel'in son boşanmasından (ve ağızdan ağıza dolaşan duygusal çöküntüsünden) sonra Andrea, gazetedeki yazı dizisi için onunla röportaj yapmaya gelmiş, kıtalarötesi yazınsal efsaneye bakılırsa, bir daha da hiç ayrılmamıştı. Yine efsaneye bakılırsa, Abravanel sadece "iktidardaki adam" olarak adlandırılan Amerikalı ilk edebiyat adamı değil, aynı zamanda yaptığı kurlara Andrea'nın karşı koyamadığı ilk iktidardaki adamdı. Yaptığı kurlara Abravanel'in karşı koyamadığı ilk gazeteci Andrea değildir belki de, diye düşündüm kendi kendime. Baştan çıkarılması gereken daha ziyade Abravanel'miş gibi görünüyordu.

"Nihayet tanışabilmemiz harika," dedi Andrea, elimi iki eliyle canlılıkla sıkarak. Etrafa cinsellik saçan o narin görüntünün aksine, el sıkışmasındaki canlılık güven vericiydi. Yüzü kalp şeklinde ve inceydi ama el sıkışması, "Hiç kuşkun olmasın, aranan her şeye sahip o kız benim," diyordu. Bunu tartışacak değildim. Daha onu gözüme kestirmeden bir ay önce, otel rezervasyonlarıyla ilgili yazışmalarımızda buna ikna olmuşum zaten. Üniversite Konferans Komitesi'nin öğrenci temsilcisi olarak, semte en yakın büyük otelin bulunduğu Windermere'de onun talimatları uyarınca her iki adı da vererek kendilerine bir oda ayırtmıştım. "Bay Abravanel ve Bayan Rumbough mu?" diye sormuştu resepsiyondaki görevli. "Evliler mi, efendim?" Dikkatinizi çekerim, bu sual bana, 1953 yılının Mart ayında yöneltilmişti ve bir kahramanı skandaldan koruma adına uydurduğum bir yalanla soruya cevap verdiğim – "Bayan Abravanel ünlü bir gazetecidir; tabii diğeri onun iş hayatında kullandığı ismi" – zaman, Bayan A.

Rumbough'nun bohem pervasızlığının sonucunun, diploma almadan üniversiteden atılmam olacağından emindim.

"Hikâyeti beğendim," dedi Andrea, "çok komik."

Kalp şeklinde bir yüze ve sütçü kız cildine sahip, kendinden emin, askeri bir edayla tokalaşan iri göğüslü kızdan gelen ve zekâmı okşayan bu iltifatı suratsızca kabul ettim. Bu sırada, beni Andrea'ya havale ederek başından savmış olan Abravanel, başka bir hocamız tarafından, yazara ciddi sorular sormak için öğretmenlerinin yanında utana sıkıla bekleyen bir yığın lisansüstü öğrencisine sergilenir halde bulmuştu kendisini. "Ah, şey," dediğini duydum hafif ama karşısındakini imha edici bir kahkahayla, "bugünlerde 'etkiler' üzerine düşünecek pek vaktim yok; Andrea beni fazlasıyla meşgul ediyor." "Felix de," diyordu bana Andrea, "öyküye bayıldı. Uçakta görecektin onu. Kafasını arkaya atıp kahkahaları birbiri ardına dizmekten başka bir şey yapmadı. Nerede yayımlatacaksın? Felix'in biriyle konuşması gerek belki de..." Birinden bahsetti. Adı Knebel'di ama hikâyeleri daha önce üniversitenin edebiyat dergisinden başka bir yerde boy göstermemiş birisine "Resepsiyondan sonra Mareşal Tito'yla lobide röportaj yapmak için otele dönmem gerekli ama ben o işle uğraşırken Felix fuayeden Cennet'e yükselip, senin teksir makinesiyle çoğaltılmış komik küçük hikâyeni *Karamazov Kardeşler*'in yazarıyla tartışabilir. Felix'le ben hapishaneleri gezerken onunla Sibiry'a'da tanışmıştık da," dese, bundan daha dudak uçuklatıcı olmazdı herhalde. Arkamda bir yerlerde, lisansüstü tayfasından gelen başka bir ciddi soruya kendini vermiş olan Abravanel'i duydum: "Yabancılaşma mı? Ah," demişti o hafif kahkahayla, "bırakın da başkası yabancılaşsın." Andrea eşzamanlı olarak beni bilgilendiriyordu: "Felix yarın gece New York'ta Sy'la buluşup..." (Sy, Knebel oluyordu; senede dört kez çıkan ve o zamanlarda, son iki yıldır yalayıp yutmakta olduğum New York merkezli düşünce dergisinin yirmi yıllık editörü.)

Ertesi gün Abravanel, gelişmiş yazma teknikleri dersimize –yaşamlarını sadece ve sadece sanat için sürdüren kişileri hayrete düşürerek– beraberinde cüretkâr Andrea’yla katıldı. Kızın en ön sırada parıldayan arlanmaz varlığı (beyaz spor elbisesi ve bir nevi kırsal cennetten çıkma altın sarısı saçları), Beysbol Ligi Final Maçları Serisi’nin Amerika’nın her bir benzin istasyonundaki küçük radyolara naklen yayınlandığı esnada huzursuz bir tutuklu misali oturup eğimli okul sıramın üzerinde el yazısı alıştırmaları yaptığım, ömrümün yarısından önceki Ekim öğleden sonralarını anımsatmıştı bana. Sınıftan da öğretmenden de nefret eden, binanın yanıp kül olmasını canıgönülden dileyen çocuk suçlular ve aptalların içlerini kemiren şeyin ne olduğunu işte o zaman öğrendim.

Ellerini ceplerine sokmuş, profesörün masasına rahatça yaslanmış duran Abravanel, koyu Forster hayranları tarafından anlatıcımın, kendilerinin *Roman Sanatı*’nda okudukları gibi “üçboyutlu” değil de “ikiboyutlu” olduğuna yönelik getirilen eleştirilere karşı hikâyemi büyük ölçüde kahkahasıyla savunarak, ondan açık bir takdirle söz etmişti. Ancak o gün, bütün o hata avcılarına karşı bağışıklydım. Ne zaman o salaklardan birisi “üçboyutlu” dese, *Andrea*, diye geçiriyordum içimden.

Ardından Abravanel, Andrea, hocam, Abravanel’in gençliğinden tanıdığı eski bir arkadaşı olan ve onu özlemle kucaklamak için sınıfın dışında bekleyen (Abravanel’in kendisini geri çekerken dahi cana yakın bir şekilde sarılmayı becerebildiği) sosyoloji bölümünden birisiyle beraber kahve içmek için beni civardaki ufak bir restorana davet etmişti. Bana ilk defa gerçek bir iyi niyet gibi gelen sözleriyle Abravanel bu daveti kişisel bir boyuta taşımıştı: “Herifler sert tipler, Zuckerman. Desteğe gelsen iyi olur.” Kahvesini bitirdikten sonra, hikâyemin ondaki kopyasını Seymour Knebel’e göstermek için beraberinde New York’a götüreceğini söyleyeceğini dü-

şünüyordum bana. Binbir türlü nedenden ötürü esrik haldeydim. Desteğim için gelmemi söylediği zaman, daha önce *kendimi* hiç böylesine üçboyutlu bir karakter olarak gördüğümü hatırlamıyordum. Mann'ın kendisi için yaptığını şimdi o bana yapmak üzereydi. Edebiyat tarihi yazılıyordu. Neyse ki tüm bunları kayıt altına alarak gelecek nesillere aktaracak Andrea oradaydı.

Fakat kahvesini bitirdikten sonra Abravanel tek kelime bile etmedi: uzun, yarı nahif vücuduyla, narin gri bir flanel pantolon, leylak renginde ince bir kazak ve kaşmir ceketten oluşan öğretmen kıyafetleri içinde, tam sevilmelik huzurlu bir kedi edasıyla sandalyesine yaslanmıştı. Ellerini ve ayak bileklerini şık bir şekilde toplamış, konuşma işini ele avuca sığmaz genç arkadaşına bırakmıştı: daha çok, Los Angelesli bir boyacı olan Felix'in ihtiyar babası hakkında, onun gösterişten uzak bir biçimde birbirine karıştırdığı iki dilde kızın gönlünü kazanmaya yönelik hoş sözlerinden oluşan canlı, komik hikâyeler. Kampüste ortalıkta dolaşan dedikodulardan bildiğim üzere, davalı olduğu ilk karısının yakın bir arkadaşı olan ve yazarın kadını önce gerçek yaşamda, sonra da romanlarında ele alış biçimini hiç mi hiç tasvip etmeyen sosyoloji hocasının dahi ağzı bir karış açık kalmıştı. Ayrıca adamın, Abravanel'in kadınlara karşı genel yaklaşımını hiç tasvip etmediği, üstüne üstlük, onun çapında bir romancı hakkında *Saturday Evening Post*'ta boy boy makaleler çıkarması gerektiğine inandığı söyleniyordu. Oysa artık sosyoloji hocası bile Andrea'ya duyurmak için sesini yükseltmeye başlamıştı. Küçükken Felix'in babasının yanlış telaffuzlarına bayılmış; şimdi de bunun bilinmesini istiyordu. "O herif," diye bağırıyordu yaşlı Abravanel'i taklit ederek, "burda yok artık; zavallı adam malları dikti." Şayet Abravanel emekli boyacının yaşamı boyunca sarhoş İngilizcesi konuşarak bu denli etkileyici olduğunu düşünüyorsa da bunu belli etme-

mişti. Duruşu öylesine soylu, kendinden emin ve azametliydi ki, bunları etkileyici bulduğu konusunda şüpheyeye kapıldım. Herkesin gözü önündeyken, Abravanel'in elinde tuttuğu fincan, Los Angeles'taki eski günlere karşı bir duyarlılıkla dolu değildi; bu türden iç döküşleri romanlarının okuyucularına, sanki bu kendi çocukluklarıymışçasına, onun çocukluğunun duygusal dünyasıyla dolup taşan romanlarına tutkun olma noktasına gelmiş okuyucularına bırakmıştı. Kendisiyse bize, bir lama ya da bir deve misali, çok yukarılardan bakmayı yeğliyordu.

"İyi şanslar," dedi bana New York'a giden trene yetişmek için kalktıkları sırada; Andrea'ysa bundan daha azını. Artık tanışmış olduğumuzdan, bu defa yumuşacık ellerinden birini uzattı bana ama masal prensesinin dokunuşu, fakültenin edebiyat kulübünün verdiği resepsiyondaki askeri tokalaşmayla hemen hemen aynı etkiyi bıraktı üzerimde. Knebel'i unutmuş, diye düşündüm. Veya muhtemelen Abravanel'e söylemiş, onun bunu halledeceğini düşünmüş ama Abravanel unutmuştu. Ya da muhtemelen ona söylemiş, Abravanel de "Unut gitsin" demişti. Onun Abravanel'in kolunda ufak restorandan ayrılışını –sokakta, kulağına bir şey fısıldamak için parmak uçlarına basarak yükseldiği esnada saçlarının adamın omzuna değişini– izlerken, bir önceki gece Windermere'e döndükleri zaman benim hikâyemden daha çok düşünmeleri gereken şeyler olduğunu fark ettim.

İşte tüm bunlar yüzünden, yayımlanmış dört hikâyemi Quahsay'den postayla Lonoff'a yollamıştım. Belli ki, Felix Abravanel yirmi üçlük bir oğul arayışında değildi.

Lonoff saatine baktıktan sonra, bardağının dibinde otuz dakikadır beklemekte olan son brendi damlasını kafasına diktiğinde henüz dokuz olmamıştı. Her ne kadar kendisi kalkmak

durumunda olsa da, benim salonda kalıp müzik dinleyebileceğimi veya istersem, geceyi geçireceğim çalışma odasına çekilebileceğimi söyledi. Çalışma odasında bulunan kadife örtülü sedir, üzerine geçirilen temiz çarşafarla çoktan hazırды. Battaniye ve fazladan bir yastık oradaki gömme dolabın alt çekmecesinde, temiz havlular da alt kattaki banyo dolabındaydı –lütfen, en az kullanılmış ve duş için ideal olan üzeri şeritli havluları kullanmaktan çekinmemeliydim–, ayrıca dolabın ikinci rafının arkasında açılmamış plastik kutusunda bir diş fırçasıyla küçük boy bir İpana da vardı. Herhangi bir soru?

“Hayır.”

İhtiyacım olan başka bir şey var mıydı?

“Teşekkür ederim, her şey harika.”

Ayağa kalktığı anda yüzünü acıyla buruşturdu –o gün içinde aşırı miktarda cümleyle oynamaktan kaynaklanan bel ağrısı, diye açıkladı bu durumu– ve henüz akşam okumasını yapmadığını söyledi. Bir yazarı ardışık günlerde, bir oturuşta üç saatten az olmamak kaydıyla okumadığı zaman, o yazara adil davranamıyormuş. Aksi takdirde, aldığı notlara ve altını çizdiği yerlere rağmen, bir kitabın iç yaşamıyla kurduğu teması ya kaybediyor ya da hiç kuramıyormuş. Ara ara, elinde olmadan bu düzenden bir gün şaşmak durumunda kaldığı zaman, ciddi bir yazar hakkında yanlış hükme varma hissinin kendisini rahatsız etmesindense, geri dönüp en baştan başlıyormuş.

Tüm bunları bana diş macunu ve havluların yerlerini anlatırken takındığı o aynı kılı kırk yaran tavırla söylemişti: Dobra dobra, günlük dilde, hiç tumturaksız konuşan Lonoff’un yerini, kitaba geçmemiş dünyanın resmi temsilcisi olarak titiz kat görevlisi Lonoff almıştı.

“Karım bunun vahim bir ağrı olduğunu düşünüyor,” diye ekledi. “Nasıl dinleneceğimi bilmiyorum. Dışarı çıkıp iyi vakit geçirmemi söyler artık.”

“Yok artık,” dedim.

“Hayat tarzım,” dedi, “başkasına benim aptal olduğumu düşündürtmeye yeter. Oysa böyle bir lüksüm yok benim. Gerçek bir derinliği olan bir kitabı başka nasıl okuyabilirim ki? ‘Zevk’ için mi? Öylesine mi yoksa uykuya dalmak için mi?” Bitkin –yorgun ve aceleci ses tonundan anladığım kadarıyla, ciddi bir yazarın derin bir kitabının iç yaşamına yüz seksen dakika yoğunlaşamayacak kadar uykulu bir şekilde– “Hayatımı başka nasıl sürdürebilirim ki?” diye sordu.

“Nasıl sürdürmek isterdiniz?”

İşte yapmıştım, doğal olamayan ve fevkalade ciddi halimden –ve ara sıra Lonoffvari düzlemde esprili olma çabalarından– en sonunda kurtulup, ona doğrudan, basit bir soru yöneltmiştim; cevabını duymayı sabırsızlıkla bekliyordum.

“Nasıl mı sürdürmek isterdim?”

Onu orada ayakta durup, sorduğum soruyu bütünüyle ciddiye almış bir halde görmek beni fazlasıyla heyecanlandırmıştı. “Evet. Şayet imkânınız olsaydı, şu anda nasıl yaşırdınız?”

Sırtının en uç kısmını ovuşturarak “Floransa’nın dışında bir villada yaşırdım,” diye yanıtladı.

“Öyle mi? Kiminle peki?”

“Bir kadınla tabii ki.” Çekinmeden cevap vermişti, sanki ben de olgun bir adammışım gibi.

Bunun üzerine, sanki öyleymişim gibi devam edip “O, yani bu kadın kaç yaşında olurdu?” diye sordum.

Bana gülümsedi. “İkimiz de bayağı bir içtik.”

Kendisine konyak bardağında hâlâ çalkalanabilecek kadar brendi olduğunu gösterdim.

“Bizim için,” diye ekledi ve bu sefer pantolonun ütü çizgisinden parmaklarıyla tutmaya gerek duymadan, pek de zarif olmayan bir şekilde koltuğuna oturdu.

“Lütfen,” dedim, “sizi okumanızdan alıkoymak istemem. Tek başıma da idare ederim.”

“Bazen,” dedi, “son kitabımı okuduğumu düşünmek istiyorum. Ve saatime son kez baktığımı. Sence kaç yaşında olurdu?” diye sordu. “Floransa’daki kadın. Bir yazar olarak tahminin nedir?”

“Sanırım bunu ancak otuz sene sonra sorarsanız tahmin edebilirim. Bilmiyorum.”

“Otuz beş diyorum. Bu sana nasıl geliyor?”

“Doğru gibi, eğer öyle diyorsanız.”

“Otuz beş yaşında olurdu ve hayatı benim için güzel kılardı. Huzurlu, güzel ve yeni kılardı yaşamı. Öğleden sonraları beni arabayla San Gimignano’ya, Uffizi Galerisi’ne ya da Siena’ya götürürdü. Siena’da katedrale uğrar, meydanda kahve içerdik. Kahvaltı masasında üzerinde, şirin sabahlığının altına giydiği uzun kadınsı geceliği olurdu. Bunları ona Ponte Vecchio’dan almış olurdum. Fransız pencereleri olan serin bir taş odada çalışırdım. Vazoda çiçekler olurdu. Onları kesip, oraya o koymuş olurdu. Vesaire, Nathan, böyle.”

Birçok erkek tekrar çocuk olmak, kral olmak, bir futbol takımının beyni olmak veya milyarder olmak ister. Görünüşe bakılırsa Lonoff’un tüm istediği otuz beş yaşında bir kadınla bir seneliğine yurtdışında olmaktı. Uçanı kaçanı kovalayan o Abravanel’i ve onun üçüncü karısı olan –“ateş” gibi– İsrailli aktrisi düşündüm. Ve o üçboyutlu karakter Andrea Rumbough’yu. Andrea şu an kimin denizinde dalgalanıyor-du acaba? “Eğer hepsi buysa...” dedim.

“Devam et. İçkili bir sohbet ediyoruz.”

“Eğer hepsi buysa, ayarlamak öyle zor olmasa gerek,” derken buldum kendimi ona.

“Öyle mi dersin? Tanıdığın hangi genç kadın elli altı yaşında kel bir adamla İtalya’ya gideyim diye bekliyor?”

“Siz öyle sıradan bir elli altılık kel adam değilsiniz

ama. Sizinle gidilecek bir İtalya, başka biriyle gidilecek bir İtalya'dan farklı olur."

"Bu ne demek oluyor? Bir göt uğruna yedi kitabımı mı kullanmam lazım?"

Sokak ağzına bu beklenmedik dalış, bir anlığına bana, yakasına gül takmış kat görevlisinin *ben* olduğumu hissettirmişti. "Kastettiğim şey bu değildi. Ama tabii ki bu da oluyor, böyle şeyler yapılıyor..."

"Evet, New York'ta bayağı görmüşsündür sen bunlardan."

"New York'ta yedi kitabı olup da bir götle yetineni yoktur. Orada bir göt eşittir bir beyit." Sanki neden bahsettiğimi biliyormuş gibi konuşmuştum. "Tek demek istediğim, öyle harem kurmak falan istemediğiniz."

"Şişman bir hanımefendinin puanlı bir kıyafet hakkında dediği gibi, 'Güzel de bu Lonoff'a olmaz ki.'"

"Neden?"

"Neden?" diye tekrarladı biraz küçümseyerek.

"Kastettiğim... neden olmasın?"

"Neden olmalı ki?"

"Çünkü... bunu istediğiniz için."

Cevap: "Yeteri kadar iyi bir sebep değil."

Bir defa daha "Neden olmasın?" diye soracak cesareti bulamadım kendimde. Sarhoş olsalar da, altı üstü sarhoş Yahudiler. Ne bir eksik, ne bir fazla, emindim. Ve haklıydım.

"Olmaz," dedi, "çünkü sırf kahvaltındaki meyve suyunun yanında yeni bir yüz görmek istiyorsun diye otuz beş seneden sonra bir kadını kapı dışarı edemezsin."

Aklıma hikâyelerini getirdiğimde, karısını veya bana daha önceden söylediği üzere, evde yaşadıkları süre boyunca onun dünyasına ciddi anlamda bir sevinç katarak onu oyaltan çocuklarını yapıtlarına hiç dahil etti mi acaba, diye düşünmek durumunda kaldım. Yedi cildi bulan hikâye kitap-

larında bekâr, dul, yetim, sokak çocuğu ya da gönülsüz bir nişanlı olmayan tek bir kahraman hatırlamıyordum.

“Ama bundan daha fazlası olmalı,” dedim. “Yeni bir yüz-
den daha fazlası... yok mu?”

“Ne yani, yatak mı? Yatak kısmını yaşadım ben. Tuhaflı-
ğımın farkındayım,” dedi Lonoff, “ve ona ne borçlu olduğum-
un da.” Bu noktada ansızın içkili sohbetimizi sonlandırdı.
“Okumam beni bekliyor. Gitmeden sana pikabı nasıl çalıştı-
racağını göstereyim. Harika bir klasik plak koleksiyonumuz
var. Plakların tozunu almayı bilir misin? Şurada bir bez...”

Ayaklarının üzerinde zorlukla doğruldu; yavaş yavaş
ve zorlukla, bir fil gibi. Artık konuşmamızdan mı, sırtında-
ki ağrıdan mı –yoksa tuhaflığından gına gelmiş olmasından
mı– bilmiyordum ama üzerindeki tüm o inatçılık gitmiş gibi
görünüyordu. Belki de her gün böyle bitiyordu.

“Bay Lonoff... Manny,” dedim, “hazır yalnızken, gitmeden
önce hikâyelerim hakkında size bir şey sorabilir miyim? Ye-
mekte. ‘Çalkantı’ demekle ne kastettiğinizi bütünüyle anladığımı
sanmıyorum. Tek bir kelimeye takılıp kalmak istemiyorum
ama ağzınızdan çıkacak herhangi bir kelimeyi, şey, tam
olarak anladığımdan emin olmak istiyorum. Yani, sırf onları
okumanız bile bana çok büyük bir heyecan verdi, buraya da-
vet edilmiş olmama hâlâ hayret ediyorum ve şimdi de geceyi
burada geçiyorum; tüm bunlar yetmeli. Yetiyor da. Üstüne bir
de şerefime kadeh kaldırmanız...” –annem ve babamın gözleri
önünde üniversite diplomamı alırken olduğu gibi, duygularımın
kontrolden çıktığını hissediyordum– “...buna layık olma-
yı başarabilirim umarım. Bu sözleri hafife almıyorum. Fakat
hikâyeler hakkında bilmek istediğim şey, hatanın nerede ol-
duğu, sizce daha iyi olmak için ne yapabilirim?”

Nasıl da şefkatle gülümsüyordu! Bel ağrısını hafif bir ma-
sajla ovarken bile. “Hata mı?”

“Evet.”

“Bak, bu sabah Hope’a dedim ki: Zuckerman yeni başlayan birine göre kesinlikle son yıllarda karşıma çıkan en ikna edici ses.”

“Öyle miyim?”

“Kastım üslup değil,” dedi, farkı belirtmek için bir parmağını yukarı kaldırarak. “Kastım ses: dizlerinin arkalarından bir yerlerden başlayıp kafanın da üzerine çıkan bir şey. ‘Hatayı’ kafana takma. Sadece devam et. Oraya varacaksın.”

Orası. Gözümün önüne getirmeye çalıştım ama beceremedim. Daha *burada* olmaya bile kalbim dayanmıyordu.

Bu sabah Hope’a dedim ki.

Bu sırada, ceketinin düğmelerini ilikleyip kravatını gevşeterek –ve karısının her pazar gününü berbat eden o bakışıyla saatini kontrol ederek– ajandasında işle ilgili olan son maddeyle ilgileniyordu. Plakçaları çalıştırmak. Düşünce silsilesini sekteye uğratmıştım.

“Kol tamamen plağın sonuna kadar gidip dönmezse sana ne olacağını göstermek istiyorum.”

“Elbette,” dedim, “tabii.”

“Son zamanlarda teklemeye başladı ve kimse düzeltemiyor. Kimi günlerde, her nasılsa kendi kendine düzeliyor ama sonra pat diye bozuluyor.”

Klasik plak koleksiyonundan çok dizlerimin arkasından başlayan sesimi düşünerek kendisini pikaba kadar takip ettim.

“Bu, ses düğmesi tabii ki. Bu, başlat düğmesi. Bu da çıkar, basıyorsun...”

Bunun, insanı yüce biri yapan, devam etmesini, her şeyin üstesinden gelmesini sağlayan ve şimdi de onu yere yıkan, en ince ayrıntıya karşı gösterilen o aynı can sıkıcı büyük itina, o dayanılmaz kesinlik duygusu olduğunu fark ettim bir anda. E. I. Lonoff’la birlikte plakçalarının başına buyruk kolunun başında durarak, ilk defa o meşhur olgunun ayırımına var-

mıştım: bir adam, kaderi ve eserleri: hepsi bir. Ne müthiş bir zafer!

“Ve,” diye hatırlattı bana, “hem plaklar hem de kendi zevkin için, iyisi mi, önce onları silmeyi unutma.”

Ah, o aşırı özen, ah o titizlik! Vücuda gelen kat görevlisi! Hikâyelerinin nimetini o talihsizlikten çekip çıkarmaya uğraşmak: “zafer” sözcüğü bunu tanımlamaya yetmiyordu.

Aniden onu öpmek istedim. Bunun, erkeklerin başına, anlatıldığından daha çok geldiğini biliyorum ama erkeklige daha yeni adım atmıştım (aslında henüz beş dakika olmuştu) ve tıraş olmaya başladığımdan bu yana kendi babama karşı nadiren beslediğim bir duygunun gücü karşısında hayrette düşmüştüm. Betsy’nin, ayaklarını büyüleyici bir biçimde dışa doğru açıp yürüyen ve (tıpkı Betsy gibi!) son derece iştah kabartan bir şekilde süzgün, hafif ve kaldırılabilir görünen o uzun boyunlu havai arkadaşlarıyla yalnız kaldığımda devamlı üzerime üzerime gelen o şeyden bile güçlüymüş gibi geliyordu bu duygu şu anda. Oysa sabır ve sakınma dolu bu evde, şehvetli duygularımı bastırma konusunda, son zamanlarda Manhattan’daki o zincirini koparmış halime kıyasla daha başarılıydım.

Nathan Dedalus

Bundan sonra kim uyuyabilirdi? Uyumaya çalışmak için lambayı bile kapatmadım. Çok uzun bir süre E. I. Lonoff'un derli toplu çalışma masasına öylece bakıp durdum: Her bir istifin değişik bir soluk renkte olduğu düzenli daktilo kâğıdı yığınları; farklı taslaklar için herhalde, diye düşündüm. Sonunda ayağa kalkmış ve her ne kadar bu yaptığım saygısızlığın dik âlâsı olsa da paçalı donumla daktilo sandalyesine oturmuştum. Boş yere ağrımıyordu adamın sırtı. Şayet onun ebatlarında değilseniz, hiç de rahat bir sandalye olarak tasarlanmamıştı. Parmaklarımla hafifçe daktilosunun tuşlarına dokundum. Hiçbir yere gitmeyen bir adam için neden taşınabilir bir daktilo? Onun sürekli yazması için inşa edilmiş siyah ve koca bir gülle tarzında bir makine neden değil? Yaslanıp düşünmesi için arkasında küçük bir yastık bulunan, idareci-lere özgü rahat bir sandalye neden değil? Sahiden de, neden değil?

Odanın tek gerçek süsleri olan, yerel bir bankanın küçük duvar takvimi ve iki tane yazılı dizin kartı, çalışma masasının yanındaki panonun üzerine ilıştırılmıştı. Bir kartın üstünde, "Schumann'ın, Chopin'in Op. 31, 2 numaralı Si bemol minör

Scherzo'su hakkındaki sözlerine" atfen eksik bir cümle vardı. Şöyle yazıyordu: "... şefkat, cüret, aşk ve hor görüyle öylesine dolup taşıyor ki, layıkıyla Byron'ın bir şiiriyle kıyaslanabilir." Bundan ne anlam çıkartacağımı ya da daha ziyade Lonoff'un bundan ne anlam çıkarttığını bilmiyordum, ta ki Amy Bellette'in büyüleyici bir şekilde Chopin çalabildiğini hatırlayana dek. Belki Lonoff için bunu büyük mü büyük bir itinayla daktilo eden oydu; belki de, öğleden sonralarının ilerleyen saatlerinde kendisi orada olmadığı zamanlarda da Lonoff Chopin dinleyebilsin diye beraberinde ona bir plak hediye etmişti. Belki de, çalışma odasının zemininde onu ilk gördüğüm anda bu dize üzerine kafa yoruyordu: Kafa yoruyordu çünkü tasvir müzikle olduğu kadar kendisiyle de ilgiliydi...

Eğer yurdundan edilmişse, kızın ailesine ne olmuştu? Öldürülmüşler miydi? Bu, onun "hor görüsünü" açıklıyor muydu? Peki ya, o dolup taşan aşk kimin içindi? Lonoff için mi? Eğer öyleyse, hor görü de pek tabii Hope'a karşı olabilirdi. Eğer öyleyse, eğer şöyleyse.

Diğer kartın üzerine daktiloyla yazılmış olan alıntının Lonoff'u niçin cezbettiğini tahmin etmek için dâhi olmaya gerek yoktu. Bütün akşam boyunca bana söylediklerinden sonra, neden bu üç cümlemin, kendi cümleleriyle oynamaya oturduğu zaman başının üzerinde sallanmasını istediğini anlayabiliyordum. "Bizler karanlıkta çalışırız –elimizden geleni yaparız–, neyimiz var neyimiz yok veririz. Kuşkumuz tutkumuz, tutkumuz da görevimizdir. Gerisi sanatın çılgınlığıdır." Fikirler, Henry James'in "Ara Yıllar" adlı bilmediğim bir hikâyesine aitti. Ama "sanatın çılgınlığı" da ne demek oluyordu? Sanattan başka her şeyin çılgınlığını düşünebilirdim. Sanat akla yatkın olandır, öyle değil mi? Ben bir şeyi mi kacırdırıyordum yoksa? Gece bitmeden, iki kere "Ara Yıllar"ı okuyacaktım, sanki sabah bu konudan sınava girecekmişim gibi. Oysa benim için o zaman kanun gibiydi bu: Olur da, kahvaltı-

da kâğıt peçetemin üzerinde bu soru –“Henry James ‘sanatın çılgınlığı’ demekle neyi kastediyor?”– çıkarsa, binlerce kelime yazmaya hazırdım.

Lonoff’un çocuklarının fotoğrafları daktilo sandalyesinin arkasındaki kitaplıkta sıralanmıştı: yüzlerinden baba genlerinin esamisi bile okunmayan bir erkek, iki kız. Kızlardan sarışın, çilli olanı, kemik çerçeveli gözlüğüyle aslında annesinin vakti zamanında sanat okulu günlerindeki o olası utangaç ve çalışkan haline benziyordu. Kızın fotoğrafının yanında ikiz resim çerçevesinde, dokuz sene önce bir ağustos günü İskoçya’dan Massachusetts’e yollanmış bir kartpostal vardı – yazara özel olarak. Belki de bu, kartpostalın camın altında saklanan bir hatıra olarak durumunu açıklıyordu. Lonoff’un hayatına dair birçok şey, kendisi için, çocuklarıyla iletişim kurmanın, otuzlu yıllarda Manhattan için yeterli görüşe sahip olmaktan hiç de kolay olmadığına işaret ediyordu. “Babacığım, şu anda Banffshire’dayız (Kuzey İskoçya). Bir zamanlar Mary Stuart’ın kaldığı Dufftown’daki Balvenie Kalesi’nin harabelerinin tam ortasında duruyorum. Bisikletle Cawdor’a (Shakespeare’in *Macbeth*’indeki Cawdor Beyi, takriben 1050 yılı) gittik dün, Duncan’ın öldürüldüğü yere. Çok yakında görüşmek üzere, Sevgiler, Becky.”

Keza çalışma masasının hemen arkasındaki birkaç raf-
ta yabancı dillere çevrilmiş eserleri vardı. Yere oturmuş bir halde, ilkin Lonoff’un İngilizcesinden okuduğum cümleleri Fransızca ve Almancadan çevirmeye çalıştım. Daha egzotik diller söz konusu olduğundaysa en iyi yapabildiğim şey, yüzlerce anlaşılmaz sayfa içerisinde karakterlerinin isimlerini bulmaya uğraşmaktı. Pechter. Marcus. Littman. Winkler. Dört bir yanları Finceyle kuşatılmış olarak işte oradaydılar.

Peki ya Amy’nin dili hangisiydi? Portekizce mi? İtalyanca mı? Macarca mı? Hangisinde Byron’ın bir şiiri gibi dolup taşıyordu?

Evrak çantamdan –içinde yaklaşık beş kilo ağırlığında kitap, öyle pek bilinmeyen beş dergi, otobüste gidiş ve dönüş esnasında ilham perisi geldiği takdirde ilk romanımın tamamını yazmama rahat rahat yetecek kadar sayfanın bulunduğu şişkin *Bildungsroman* çantamdan– çıkardığım çizgili büyük kâğıtlardan oluşan bir destenin üstüne, Lonoff’un kitap raflarındaki okumadığım her şeyin düzenli bir listesini çıkarmaya başladım. Alman felsefesi tahmin ettiğimden de fazlaydı ve sayfanın henüz yarısına geldiğimde, şimdiden kendime bir ömür boyu sürecek ağır hapis cezası vermişim gibi geldi. Fakat takdire şayan bir şekilde, okumaya çekilmeden evvel kendisinin beni methettiği sözler eşliğinde devam ettim. Sözleri ve şerefime kadeh kaldırması bir saattir zihnimde yankılanıyordu. Sonunda, boş bir sayfa üzerine, ne dediğini yazdım, kendisinin tam olarak ne demek istediğini anlayabilmek için. Tüm demek istediğini.

Ancak belli ki başka birinin daha anlamasını istiyordum, zira çok geçmeden beni bekleyen çetin Heidegger ve Wittgenstein çilesini unutmuş, kâğıt destemle Lonoff’un masasına oturmuş, babama –ayak doktoru olan babama, babalarımın ilkinde– noksansız bir ses ustası olan E. I. Lonoff’a göre dizlerimin arkalarından başlayıp kafamın da üzerine çıkan o “sesi” açıklamaya çalışıyordum. Mektup gecikmiş bir mektuptu. Babam üç haftadır, en büyük destekçilerime karşı işlemekte olduğum suçlara dair aydınlanmış bir pişmanlık emaresi bekliyordu benden. Sabahın dördünde kâbuslardan uyanıp sonrasında başka bir şey düşünemeyecek halde olmaya endişeden kavrulmak diyorsanız şayet, üç haftadır babamın endişeden kavrulmasına sebep oluyordum.

Sorunlarımız, işler tarafların mahkemede birbirlerine bağırmasına varmadan önce, babamın neredeyse iki sene boyunca

arabulucu rolünü oynadığı eski bir aile anlaşmazlığına dayanan bir hikâyenin müsveddesini ona verdiğimde başlamıştı. Yazmış olduğum en iddialı –aşağı yukarı on beş bin kelimelik– hikâyeydi ve kanımca onu babama gönderme gerekçelerim, üniversitedeyken dörtlüklerimi, daha öğrencilerin çıkardığı şiir dergisinde boy göstermeden evvel aile eşrafının okuması için eve postayla yollama sebeplerim kadar zararsızdı. Başımın belaya girmesini değil, takdir ve övgü bekliyordum. En kadim ve en müzmin alışkanlık gereği, onları mutlu etmek ve gururlandırmak istiyordum.

Ki bu da zor değildi. Yıllardır sırf, kendisinin “yaşamsal meseleler” olarak adlandırdığı konular hakkında –“Amerikan Halkı Canlı Yayında Buluşuyor” isimli radyo programının bütün transkripsiyonlarını da içinde barındıran– hacimli bir dergi ve gazete yazıları yığınınından oluşan “belgeleri” için babama kupürler göndererek onu gururlandırıyordum. Ne zaman eve ziyarete gitsem, hep aynı şeyi tekrarlayabilen anem –kendisine has içten, memnun bakışıyla– bana sürekli, babamın hastalarına (lafı döndürüp dolaştırıp aklındaki yaşamsal meseleye getirdikten sonra), “Bu konuyla ilgili daha bu sabah bir şey geldi postadan. Oğlum Nathan üniversitede görmüş. Kendisi Chicago Üniversitesi’nde. Bütün notları yüz üzerinden yüz. On altı yaşındayken gitmişti oraya, özel bir programla. Neyse, Chicago’daki gazetelerden birinde bunu görmüş ve belgelerim için bana yollamış,” demekten ne kadar da büyük bir heyecan duyduğunu hatırlatırdı.

Ah, anne ve babam ne de kolay lokmaydılar! Oğullarından birinin onları gururlandırmaması için yarım akıllı veya sadist olması gerekirdi. Bense bunlardan hiçbirini değildim; saygılı, düşünceli ve uçuşa geçtiğim anlarda beni gaza getiren şey karşısında nankör olabilecek kadar çok haşır neşirdim kendimle. Ergenliğimdeki ateşli tartışmalara rağmen –hafta sonu gece geç vakitlere kadar dışarıda kal-

malara, ayakkabı modalarına, liselilerin takıldığı hijyenik olmayan mekânlara, iddia edilmekle beraber sürekli inkâr ettiğim, son sözü söyleme eğilimime rağmen– elli klasik ev içi çekişme rezaletimizden, yakın aile bağlarımızı neredeyse aynı şekilde kuvvetlendiren o aynı güçlü duygularla çıkmıştık. Birçok kapı çarpmış, birkaç savaş açmıştım ama onları hâlâ öz çocuklarıymış gibi seviyordum. Düşkünlüğümün ne denli aşırı olduğunu bileyim ya da bilmeyeyim, onların bana karşı duydukları ve sonsuz bir kaynağa sahip olduğunu sandığım sevgiye fazlasıyla ihtiyacım vardı. Başka türlü olmasını sanamamam –yoksa sanmamam mı?–, aile tarihinden ödünç aldığım olayları kullandığım ve benim örnek babamın, aile terbiyesinin ve güveninin en utanç verici ve haysiyetsiz ihlali olarak gördüğü bir hikâyeye için her zaman ki gibi teşvik edileceğimi bekleyecek kadar saf oluşumu yeterince açıklıyordur.

Hikâyeme kaynaklık eden gerçekler şöyleydi:

Büyük teyzelerimden Meema Chaya, Newark'ın kaymak tabakasına terzilik yaparak büyük bir özenle biriktirdiği yüklü miktarda parayı iki yetim erkek torununun eğitimi için bırakmıştı. İkizlerin dul annesi Essie, çocukları yüksekokuldan tıbbiyeye aldirmek için emanete el koymaya kalktığında, çocukların yüksek öğrenimleri sona erdiğinde Meema Chaya'nın mal varlığının geri kalan kısmını miras yoluyla devralacak olan küçük erkek kardeşi Sidney, kendisine engel olmak için Essie'yi mahkemeye vermişti. Zira Sidney, mirasın kendi payına düşen kısmıyla şehir merkezinde bir otopark satın alabilmek için dört senedir Richard ve Robert'ın Rutgers Üniversitesi'nden mezun olmalarını –çoğunlukla bilardo salonlarında ve barlarda, aileden bu yönde gelecek bir haberi bekleyerek– bekliyordu. Sidney –kendisine has– o şarlamasıyla, aileden sırf South Orange Bölgesi'nde golf arabaları süren iki fiyakalı doktor daha çıksın diye iyi

bir hayat yaşamayı daha fazla erteleme niyetinin olmadığını dosta düşmana ilan etmişti. Sülalede Sidney'nin zamparalıklarından ve üçkâğıtçı arkadaşlarından hiç mi hiç hazzetmeyenler, onu hor kullanılmış, çitkırıldım karısı Jenny ve bir kez dahi görülmemelerine rağmen rezilcesine cafcaflı rüküş kıyafetleri aile düğünleri, cenazeler ve diğer aile buluşmalarında hararetle tartışılan gizemli Polonyalı pilici Annie'den müteşekkil bir falanjla bir başına bırakarak, derhal çocukların ve onların asil amaçlarının yanında saf tutmuştu. Falanjda, elimden gelen her şeyi yapmaya hazır, ben de vardım. Ona olan hayranlığım çok eskilere, *Kansas* kruvazöründe eve dönüş yolundayken dört bin dolar kazandığı, bir gece boyunca süren poker partisinin sonunda kaybetmeyi gururuna yediremeyen bir Mississippinin, büyük galibe pis Yahudi demesi üzerine onu köpekbalıklarına yem olsun diye Güney Pasifik Okyanusu'na attığı söylenen Sidney'nin Donanma'da geçirdiği günlere kadar uzanıyordu. Sonucu, vasiyetindeki kuvvetli "yüksek öğrenim" ifadesiyle Meema Chaya'nın ne denli kapsamlı bir şeyi kastettiğine bağlı olan dava -goy-yargıç tarafından en nihayetinde Sidney'nin lehine karara bağlanmış fakat mirasıyla Raymond Bulvarı'ndan satın aldığı otopark birkaç seneye kalmadan öylesine gözde bir gayri menkul olup çıkmıştı ki, mafya tarafından "kamusallaştırılmıştı". Çektiği sıkıntıların karşılığında Sidney'ye otoparkın değerinin onda birini vermişlerdi; bunun hemen sonrasındaysa, yine dinimizden olmayan süslü püslü başka bir sürtüğün yatağında kalbi bir balon misali patlamıştı. Bütün bunlar olup biterken, kuzenlerim Richard ve Robert, sağlam iradeli anneleri tarafından tıbbiyeye yerleştirilmişlerdi. Essie davayı kaybettikten sonra şehir merkezinde bulunan büyük bir mağazadaki işinden ayrılmış, gelecek on yıl boyunca hayatını çatı kiremitleri ve dış cephe kaplamaları satarak kazanmak için yollara düşmüştü. İradesi öylesine sağlamdı ki, Richard

ve Robert için Kuzey New Jersey banliyösünden kiralanan yeni muayenehanelerin halılarıyla panjurlarını nihayet satın aldığı zaman, eyalette çatı kaplama yapmadığı bir işçi sınıfı mahallesi neredeyse kalmamıştı. İkizlerin stajyerlik döneminde sıcak bir öğleden sonrası Essie, bir saatini Passaic Bölgesi'nde bulunan klimalı bir sinemada geçirmeye karar vermişti. Söylenenlere bakılırsa, iş kovalamak ve anlaşmalar yapmakla geçen bin bir gecesinde, yemek yemek ve çocuklara telefon etmek dışında başka bir şeyi ilk kez yapıyordu. Ama artık oğullarının ortopedi ve dermatoloji alanlarındaki ihtisas döneminin bitmesine ramak kalmışken, ağustos sıcaklığıyla da birleşen o günün geleceği düşüncesi onun birazcık başını döndürmüştü. Ancak karanlık sinema salonunda Essie daha rahat bir nefes alıp yerine kurulmamıştı ki, yan koltukta oturan adam elini onun bacağının üzerine koymuştu. Adam abazanın teki olmalıydı çünkü etli butlu bir bacağı dokunduğu; yine de Essie, kendisini ve iki yetim çocuğun geleceğini korumak için onca yıl çantasında taşıdığı çekiçle adamın elini bileğinden kırmaktan geri kalmamıştı. "Yüksek Öğrenim" başlıklı hikâyem, Essie'nin çekici havaya kaldırmasıyla sona eriyordu.

"Evet, hiçbir şeyi atlamadın, öyle değil mi?"

Babamın eleştirisi kışı geçirmek için Quahsay'e gitmeden önce vedalaşmaya geldiğim pazar günü işte böyle başlamıştı. Günün daha erken saatlerinde, pek sevdiğimiz bir teyzemiz ve amcamızla –yine bebekliğimden beri "Teyze" ve "Amca" dediğim– komşularımızdan çocuksuz bir çiftle birlikte ailemizin geleneksel pazar *brunch'*ına katılmıştım. Hayatımın büyük bir kısmında senede elli iki pazar günü, babam füme balık ve sıcak küçük yuvarlak ekmek almaya köşe başına gitmiş, erkek kardeşimle ben masayı ve meyve sularını hazırlamış, annem de kendi evinde üç saat boyunca boş boş oturmuştu. Kendisi bu can sıkıcı durumdan "Kraliçe gibiyim," diye söz

ederdi. Ardından, bizimkilerin Newark pazar gazetelerini okumalarından ve radyoda –haftada yarım saatlik dramatik temsiller eşliğinde Yahudi tarihinin önemli anlarını anlatan– “Ebedi Işık” programını dinlemelerinden sonra, biz iki kardeş hazırlanır ve dördümüz arabaya binip akrabalarımızı ziyarete giderdik. Uzun süredir ağabeyiyle boştaki aile reisi koltuğu için çekişme halinde olan babam, genellikle ihtiyacı olduğuna kanaat getirdiği birine yol üzerinde bir yerde nasihat niteliğinde bir vaaz verir ve sonra arabayla eve dönerdik. Pazar akşamlarına özgü –meyveli kutsal gazozla bir güzel yıkanmış mukaddes meze yemeğine katılma; Tanrı misafirlerimiz Jack Benny, Rochester ve Phil Harris’in* evimize konuk oluş saatlerini hep beraber bekleme– ritüellerini yerine getirmek için yeniden mutfak masasının etrafında toplanmadan önce, annemin tabiriyle “erkekler” olarak, hava karardığında civardaki parka kendimize gelelim diye yürüyüşe giderdik. “Selam, Doktor, nasılsın?” Her zaman böyle selamlarlardı yol boyunca yanlarından geçtiğimiz komşular benim popüler ve konuşkan babamı; ancak her ne kadar o asla bundan rahatsızmış gibi görünmese de, sınıf bilincine sahip küçük oğlu kısa süreliğine, eğer hiçbir kontenjan sınırlaması olmasaydı da babası gerçek bir hekim olabilseydi onu “Bay Doktor Zuckerman” diye selamlayacaklarını düşünürdü. Salt “Doktor” ifadesini, *milk shake* hazırlayan ve boğaz pastilleri satan eczacılar için kullanırdı onlar.

“Evet, Nathan,” diye başlamıştı söze babam, “hiçbir şeyi atlamadın, öyle değil mi?”

O zaman görevimi yerine getirmekten dolayı biraz yorulmuşum ve Quahsay yolculuğu için bir an önce New York’a eşyalarımı toplamaya gitmek istiyordum. *Brunch* vakti ziyaretim bütün güne yayılıp çıkmış, meğerse sırf beni görmek

* Bilhassa durum komedisi üzerinden gelişen televizyon programlarıyla, yirminci yüzyılın ilk yarısında Amerika’da adlarından söz ettirmiş komedyenler. (ç. n.)

için uğradıkları anlaşılan sayısız akrabayla eski aile dostlarının geliş ve gidişleriyle de durum taçlanmıştı. Kâh iskambil oynayıp eski günleri yâd ederek, kâh kelime oyunlu şakalar yapıp tıka basa meyve yiyerek, misafirler gitmeye başlayana dek sağda solda takılmış ve sonra da hikâyem hakkındaki düşüncelerini benimle paylaşabilmesi için babamın isteği üzerine oturmaya devam etmiştim. Kendisi pek hayra alamet olmayan bir şekilde, benimle bir saat yalnız kalmak istediğini söylemişti.

O akşamüstü saat dörtte, üstümüzde paltolarımız ve atkılarımızla ikimiz parka doğru yola koyulduk. Her yarım saatte bir Elizabeth Bulvarı üzerindeki parkın hemen girişinden bir New York otobüsü kalkıyordu ve niyetim, babam söyleyeceğini söyledikten bir sonraki otobüse yetişmekti.

“Birçok şeyi atladım.” Kastettiği konuda masummuş gibi davranıyordum; ona hikâyeyi gönderdiğim zamanki kadar masum olmakla birlikte, evde (sırtımı sıvazlamaktan ziyade) “düşüncelerini” benimle paylaşmaktan bahsettiği anda, ne kadar akılsız olduğumun farkına şıp diye varmışım. Neden hikâyeyi yayımlatıp yayımlatamayacağımı bile bekleyip görmeyip, sonra da ona çoktan matbu halde göstermemiştim? Yoksa işleri çok daha beter bir hale getirmekten başka bir işe yaramaz mıydı bu? “Bir şeylerin atlanması lazımdı; hikâye sadece elli sayfa.”

“Kastettiğim,” dedi üzgünce, “iğrenç olan hiçbir şeyi atlamamışsın.”

“Atlamış mıyım? Atlamamış mıyım? Ben tam olarak bu şekilde düşünmüyordum.”

“Herkesi aşırı açgözlü göstermişsin, Nathan.”

“Ama herkes öyleydi.”

“Konuya böyle de bakılabilir tabii.”

“Sen de konuya böyle bakıyordun. Uzlaşmadıkları için o kadar kızmıştın.”

“Mesele şu ki, ailemizde bundan çok daha fazlası var. Sen de biliyorsun bunu. Umarım, bizlerin nasıl insanlar olduğumuzu hatırlatmıştır bugün sana. Hani New York’ta bunları unuttuysan diye söylüyorum.”

“Herkesi görerek iyi vakit geçirdim, babacığım. Fakat bana ailemizin güzelliklerini hatırlatma konusunda ek ders vermene gerek yok.”

Devam etti ama. “Ve insanların sana nasıl da bayıldıklarını. Bugün eve gelenler arasında, sana baktığı zaman yüzü gülmeyen tek bir kişi var mıydı? Sen de bundan daha sevecen, bundan daha tatlı bir çocuk olarak davranamazdın. Ailenin, sevdiğimiz tüm eski dostlarımızın yanında seni izledim ve kendi kendime dedim ki, ‘Madem öyle, nedir bu hikâye? Unutulmaya yüz tutmuş bir olayı neden böyle didiklemeyi sürdürüyor bu çocuk?’”

“Yaşandığında unutulmaya yüz tutmamıştı.”

“Hayır, o zaman da saçma sapan bir şeydi.”

“Pek böyle düşünüyormuş gibi görünmüyordun. Bir Essie’ye, bir Sidney’ye koşturup durmuştun bir sene boyunca.”

“Ancak şu var ki evladım, ailemizde bundan çok daha fazlası, bu hikâyede olduğundan çok ama çok daha fazlası mevcut. Senin büyük teyzen bu dünyada görüp görebileceğin en nazik, en sevgi dolu ve en çalışkan kadındı. Ninen ve onun tüm kız kardeşlerinin her biri de öyle. Onlar, sadece ve sadece başkalarını düşünen kadınlardı.”

“Ama hikâye onlar hakkında değil ki.”

“Ama onlar hikâyenin bir *parçası*. Bana kalırsa onlar hikâyenin *tamamı*. Onlarsız hikâye falan olmazdı! Sidney de kim oluyor? Akli başında olup da onu artık düşünen herhangi biri bile var mı? Sanırım, sen çocukken, bize gelip gittiği zamanlarda vakit geçirmekten keyif aldığın, ziyadesiyle eğlenceli bir tip gibi görünüyordu sana: Üzerinde adının yazılı

olduğu bilekliği şingırdata şingırdata sanki kendisi güverteyi temizleyen önemsiz biri değil de Amiral Nimitz'miş gibi çan çan konuşan, üstündeki İspanyol paça pantolonuyla çam yarması bir özentî. Bundan fazlası da olamazdı elbette. Eve gelip de yere oturup sana ve küçük erkek kardeşine zar atmayı nasıl öğrettiğini hatırlıyorum. Şakacıktanmış. O ayıyı kulağından tutup kapı dışarı edesim gelmişti."

"Bunu hatırlamıyorum bile."

"Ben hatırlıyorum ama. Hepsini hatırlıyorum. Meema Chaya için kederden başka bir şey olmadı Sidney asla. Yerlerde yuvarlanıp kendilerini güldüren koca palavracının altında, diğer insanları ağlatan birisinin olabileceğinin farkına varmaz küçük çocuklar. Senin büyük teyzeni çok ağlattı o, sokağa adımını atacak yaşa geldiği zamandan beri kadına üzüntü vermekten başka hiçbir şeyin peşinde olmadı. Ve yine de, *yine de* o kadın kendisine binbir güçlkle kazandığı paranın büyük bir kısmını bıraktı ve bir şekilde bu paranın onun işine yaraması için dua etti. Onun kendisine verdiği tüm sefaletin ve sebep olduğu utancın üstesinden geldi kadın; tam da o mükemmel kadına yaraşır şekilde. 'Chaya' hayat demektir, herkese vermek için içinde sahip olduğu şey buydu işte. Ama sen bunu atladin."

"Atlamadım. Onun hakkında o kadarını sezdiriyorum ilk sayfada. Ama haklısın, Meema Chaya'nın hayatına öyle pek girmiyorum."

"İşte iyi hikâye asıl o olurdu."

"Ama işte o bu hikâye değil."

"Peki, böyle bir hikâye yayımlandığı zaman, bizi tanımayan insanlar için ne gibi bir anlam ifade edeceğini sen bütünüyle anlıyor musun?"

Sokağımızın uzun yokuşunu inmiş ve Elizabeth Bulvarı'na varmıştık. Üzerimde tesirini hissetmediğim tek bir çimenlik, tek bir ara yol, tek bir garaj, tek bir elektrik direği, tek

bir tuğlalı veranda yoktu yanından geçtiğimiz. Beysboldaki yan atış egzersizlerimi şurada yapmış, kızığımın düşüp dişimi şurada kırmıştım, bir kıza ilk şurada dokunmuş, bir arkadaşına sataştım diye şurada annemden bir tokat yemiş, dedemin öldüğünü şurada öğrenmiştim. Şehrin hayata başladıkları yakası dikkate alındığında, “cilalı” bir bodrum katına sahip altı odası ve geniş gölgeler veren ağaçların bulunduğu bir sokağa bakan kapalı taraçaları olan iyi kötü bizimki gibi evlerin kendileri için asla kanıksanmış bir şey olmadığı bizim gibi iyi kötü Yahudilere ait, tek ailelik tuğladan evlerle dolu bu sokakta başımdan geçen onca şeyi hatırlamamın bir sonu yoktu.

Parkın girişi işlek caddenin karşısındaydı. Babam orada –her pazar aynı bankta– kurulup, benle kardeşimin, dedeler ve nineler, büyük teyzeler ve büyük amcalar, normal teyzeler ve amcaların yanında saatlerce uslu uslu oturduktan sonra deli gibi bağıra çağıra kovalamaca oynayışımızı izlerdi; bazen bana Newark’ta zenciden çok Zuckerman varmış gibi gelirdi. Babamın arabayla şehri gezdirdiği herhangi bir pazar günü gördüğüm kuzenlerim kadar çok zenciye bir senede görmezdim. “Ah,” derdi, “siz çocuklar amma seviyorsunuz bağırma-yı,” ve parktan çıkıp, yaşadığımız bildik tepeciğe doğru yola koyulduğumuzda, ellerini ayrı ayrı her iki oğlunun da başının üzerine koyarak, terden sıırıslam olmuş saçlarımızı düzeltirdi. “İçinde bağırma olan herhangi bir oyun olsun,” derdi annemize, “bu ikisinin keyfine diyecek olmaz.” Şimdi küçük erkek kardeşim (babamın kendisi için verdiği daha iyi bir karar uyarınca) oyunculuk kariyerinden gönülsüzce vazgeçmiş ve yelkenleri suya indirmiş bir halde diş hekimliğine hazırlık derslerinin sıkıntısına katlanıyordu; peki ya ben? Görünen o ki, ben yine bağırıyordum.

Dedim ki, “Belki de hemen otobüse binsem daha iyi olacak sanırım. Belki de parkı pas geçmemiz gerek. Uzun bir

gün oldu, eve dönüp yarın Quahsay'e gitmeden önce hazırlanmam lazım."

"Sorularıma cevap vermedin."

"Babacığım, bir faydası yok. Şimdi iyisi mi sen o hikâyeyi postaya verip bana gönder ve bunu unutmaya çalış."

Önerim, babamın hafif ve alaylı bir kahkaha atmasına neden oldu.

"Pekâlâ," dedim keskince, "unutma o halde."

"Sakin ol," diye cevap verdi. "Seni otobüse kadar geçireyim. Seninle bekleyeyim."

"Cidden eve gitmelisin. Hava soğumaya başlıyor."

"Ben hiç üşümüyorum ama" diye bilgilendirdi beni.

Otobüs durağında sessizce bekledik.

"Pazar günleri seyrek geçer otobüsler" dedi en nihayetinde. "İyisi mi sen eve gel de akşam yemeğe kal. Sabah ilk iş bir otobüse atlayıp gidersin."

"Sabah yapmam gereken ilk iş Quahsay'e gitmek."

"Bekleyemezler mi?"

"Ben bekleyemem," dedim.

Otobüse bakınmak için caddeye çıktım.

"Kendini öldürteceksin orada."

"Belki de."

"Peki," dedi, sonunda ben biraz sakinleşip soluğu tekrar kaldırımın kenarında aldığımda, "hikâyeyi ne yapacaksın şimdi? Bir dergiye mi yollayacaksın?"

"Dergi için çok uzun. Muhtemelen hiçbir dergi basmaz."

"Ah, basarlar elbet. *Saturday Review* adını duyurdu senin. Harikulade bir makaleydi, daha bu yaşta senin oraya seçilmen müthiş bir onur."

"Bakacağız artık."

"Hayır, hayır. İyi gidiyorsun. *Saturday Review*, Kuzey New Jersey'de daha önce hiç içinde senin resminin olduğu sayısı kadar satmamıştı. Sence bugün neden herkes uğradı; Frieda

ve Dave, Tessie Teyze, Birdie, Murray, Eldermanlar? Çünkü senin resmini görüp seninle gururlanmışlardı."

"Hepsi de söyledi zaten."

"Bak, Nathan, müsaade et de söyleyeceğimi söyleyeyim. Sonra gidebilir ve orada, sanatçılar kolonisinde, sakın kafayla sana neyi anlatmaya çalıştığımı tekrar düşünürsün belki. Eğer önemsiz biri olup çıkacak olsaydın, bu durumu ciddiye almazdım. Fakat ben seni ciddiye alıyorum ve senin de kendini ve ne yaptığını ciddiye alman gerekiyor. Şu kahrolası otobüse bakınıp durmayı bırak ve beni dinle, *lütfen*. Bir *sonra-ki* otobüse binebilirsin! Okul çağında değilsin artık, Nathan. Sen bir ağabeysin, hayata adım atmış birisin ve ben sana buna uygun davranıyorum."

"Anlıyorum. Ama bu hep aynı fikirde olacağız demek değil. Ama aksine senin ima ettiğin şey *tam da* bu."

"Fakat hayat tecrübeme dayanarak, sıradan insanların bunun gibi bir hikâye okuduklarında ne düşüneceklerini az çok biliyorum. Oysa sen bilmiyorsun. Bilemezsin. Yaşamın boyunca tüm bunlardan korundun sen. Burada, Yahudi çocuklarla beraber okula gittiğin bu mahallede büyüdün. Deniz kenarına gidip Eldermanlarla aynı evi paylaştığımız zaman hep Yahudilerin arasındaydın, yazın bile. Chicago'dayken eve getirdiğin en iyi arkadaşların Yahudi çocuklardı hep. Bunun gibi bir şey okudukları zaman kâfirlerin ne düşüneceklerini bilmemen senin hatan değil. Ama ben sana söyleyebilirim. Bunun nasıl büyük bir sanat yapıtı olup olmadığına bakmaz onlar. Onlar sanattan anlamazlar. Belki ben de sanattan anlamam. Belki ailemizden kimse sanattan senin anladığın şekilde anlamaz. Benim *mesele* ettiğim şey de bu ya. İnsanlar sanatı okumuyor, *insanları* okuyorlar. Ve onlar hakkında öyle hükme varıyorlar. Peki, sence, hikâyedeki insanlar hakkın-da nasıl bir hükme varacaklar, ne gibi sonuçlar çıkaracaklar? Hiç düşündün mü bunu?"

“Evet.”

“Ve ne sonuca vardın?”

“Ah, tek bir kelimeyle ifade edemem bunu, hele de böyle yol ortasında. On beş bin kelimeyi tek bir kelimeyle ifade edeyim diye yazmadım ki ben.”

“Pekâlâ, ben edebilirim. Yol ortası da bunun için pek fena bir yer sayılmaz hani. Zira ben o kelimeyi biliyorum. Bu dünyada Yahudi halkı için ne kadar da az sevgiye yer olduğunu bütünüyle anlayıp anlamadığını merak ediyorum. Nazilerin etkisi altındaki Almanya’yı da kastetmiyorum. Kastettiğim, aksi bir durumda senin ve benim tamamen zararsız olduklarını düşüneceğimiz Bay ve Bayan İyi, alelade Amerikalılar. Var öyle bir şey, Nathan. Seni temin ederim ki var. Olduğunu *biliyorum*. Bunu açıkça söylemeseler de gördüm, hissettim.”

“Ama ben bunu *inkâr etmiyorum* ki. Sidney neden o güneyli kıroyu gemiden atmıştı?”

“Sidney,” dedi kızgınlıkla, “hiçbir zaman hiçbir güneyli kıroyu hiçbir gemiden atmadı. Sidney kafadan atmış, Nathan! Sidney, hiç kimseyi umursamayan ve kendi çıkarından başka hiçbir şey düşünmeyen beş para etmez bir kabadayının tekiydi.”

“Ayrıca gerçekten yaşamış ve benim anlattığımdan daha iyi olmayan biriydi, babacığım!”

“Daha mı iyi? Daha da kötüydü be! Onun ne rezil birisi olduğu konusunda *en ufak* bir fikrin yok. Sana o alçak hakkında öyle hikâyeler anlatırım ki tüylerin diken diken olur.”

“Buraya mı *geldik* şimdi? Eğer o daha kötüyse... ah, bak, bir yere varacağımız yok. Lütfen, hava kararıyor, kar yağacak; *eve git*. Quahsey’e gittiğimde sana yazacağım. Ama bu konuda söylenecek bir şey kalmadı artık. Aynı fikirde değiliz işte, nokta.”

“Tamam,” dedi kırılgan bir şekilde, “tamam!” Ama tahmin ettiğim üzere yalnızca o anlığına beni sakinleştirmek için.

“Babacığım, eve git lütfen.”

“Seninle beklesem bir zararı olmaz. Burada bir başına beklemeni istemiyorum.”

“Burada kendi başımın çaresine gayet iyi bakabilirim. Yıllardır bakıyorum zaten.”

Yaklaşık beş dakika sonra, birkaç blok ötede, New York otobüsünün farlarına benzeyen bir şey gördük.

“Peki,” dedim, “birkaç ay sonra döneceğim. Haberleşiriz; telefon ederim.”

“Nathan, kâfirlere kalırsa, hikâyen sadece ve sadece tek bir şeyle ilgili. Gitmeden dinle beni. Çıfıtlarla. Çıfıtlar ve onların para tutkusuyla ilgili. Bizim iyi Hıristiyan dostlarımızın göreceği tek şey bu. Seni temin ederim. Bilim insanı, öğretmen ve avukat oluşlarıyla, bu kişilerin diğerleri için başardıkları şeylerle ilgili değil. Chaya gibi, Amerika’da kendine başını sokacak düzgün bir yer bulmak için çalışarak para biriktirip kendini feda eden göçmenlerle ilgili değil. Evimizde büyürken senin geçirdiğin o harikulade huzurlu gün ve gecelerle ilgili değil. Her zaman sahip olduğun sevgi dolu arkadaşlarınla da ilgili değil. Hayır, Essie ve onun çekiciyle, Sidney ve onun dansçı kızlarıyla, Essie’nin o adı çıkmış avukatı ve adamın ettiği pis sözlerle ilgili ve görebildiğim kadarıyla, bütün aile bir *goy* yargıcın önüne sürüklenmeden önce makul bir anlaşmaya varsınlar diye onlara yalvaran benim nasıl bir ahmak olduğumla ilgili.”

“Seni bir ahmak olarak resmetmedim. Tanrım, ne mü-nasebet. Aslına bakarsan sanmıştım ki,” dedim sinirli sinirli, “sana olan sevgimi gösteriyorum sanmıştım.”

“Ah, öyle mi? Pek öyle anlaşılıyor ama. Bak evladım, öyle insanlarla mantıklı konuşmaya çalışarak belki *gerçekten* ahmaklık *etmiştim*. Benimle biraz alay edilmesine aldırış etmem; benle alay edilmesi umurumda bile olmaz. Her şeyi yaşadım hayatta. Oysa benim kabul edemediğim şey, senin gör-

mediğın, senin görmek istemediğın şey. Bu hikâyedekiler biz değiliz ve daha da kötüsü *sen* de bu değilsin. Sen sevgi dolu bir çocuksun. Seni bütün gün izledim. Seni bütün hayatın boyunca izledim. İyi, edepli ve düşünceli bir genç adamsın sen. Bu türden bir hikâye yazıp hakikat buymuş gibi davranacak birisi değilsin sen.”

“Ama *ben* yazdım.” Yeşil yanmış, New York otobüsü kavşaktan bize doğru ilerlemeye başlamış ve babam boynuma sarılmıştı. Bu beni çok daha saldırgan bir hale getirmişti. “Bu türden bir hikâye yazacak türden bir insanım *ben!*”

“Değilsin,” diye yakındı, beni şöyle bir silkeleyerek.

Oysa ben otobüse atlamıştım ve lastikli kenarlarıyla otomatik kapı, duruma fazlasıyla uygun gibi gelen bir güm sesiyle –bir hikâyede yer almaması gereken türden bir sembol– kapanmıştı. Bir anda bana Laurel Garden’daki ödüllü boks maçlarını anımsatmıştı bu ses: Senede bir kereliğine, bu maçlarda ben ve kardeşim bozukluklarımızı bahse yatırır, birimiz beyaz dövüşçüyü tutarken öbürümüz siyahı olanı tutardı; “Doktor” Zuckerman da müsabakayı izleyen kalabalık içindeki, bir defasında aralarında şehrin ilk Yahudi belediye başkanı olan diş hekimi Meyer Ellenstein’in da bulunduğu birkaç tanıdığını selamlardı. Duyduğum, ölümcül nakavt darbesinin akabinde sersemlemiş ağırsıkletin branda beziyle kaplı zemine düştüğünde çıkan yürek parçalayıcı sestti. Kış mevsimi için ayrılırken el sallamak için baktığımda gördüğüm, güzelce giyinmiş, ufak tefek babamdı: ziyaretim için, kahverengi kumaş pantolonu ve ekose kasketiyle uyumlu, “ayakuçlarına” kadar uzanan yeni bir palto giymişti ve tabii ki o aynı gümüş çerçeveli gözlüğüyle, bebekliğimden bu yana elimle tutmaya çalıştığım o aynı narin düzgün bıyığıyla gelmişti; gördüğüm, bir zamanlar cennetimiz olan parkın sokağa bakan ve o an üzerine karanlık çökmekte olan köşesinde bir başına, kendisinin ve tüm Yahudi toplumunun benim açıklanamaz ihane-

tim tarafından lekelenip tehlikeye atıldığını düşünen, şaşkına dönmüş babamdı.

İş bununla da bitmemiştii tabii. Babam bu durumdan öylesine rahatsız olmuştu ki, birkaç gün sonra, annemin tavsiyelerine rağmen ve öğrendiğim zaman bunun benim hoşuma gitmeyeceği yönünde onu Ithaca'dan uyaran erkek kardeşimle yaptığı tatsız bir telefon konuşmasının ardından, Ellenstein ve Haham Joachim Prinz'den sonra şehrin belki de en saygın Yahudisi olan Yargıç Leopold Wapter'ın huzuruna çıkmayı denemeye karar vermişti.

Galiçyalı Yahudilerden olan Wapter, ailemizin 1900 tarihinde Doğu Avrupa'dan oraya gelmesinden yaklaşık on sene evvel, şehrin imalathanelere ve ucuza işçi çalıştıran bölgelerine komşu varoşlarda doğmuştu. Babam, yedi yaşındaki Yahudi veledi birbirlerine atarak biraz eğlenen İrlandalı haytalar sürüsünden Wapter kardeşlerden biri –bizzat geleceğin hukukçusu da olabilirdi– tarafından kurtarılışını hâlâ hatırlıyordu. Bu öyküyü çocukluğumda, genellikle de arabayla Wapter'ın oturduğu Clinton Bulvarı'nın düzenlenmiş bahçeleri ve kuleli taş evlerinin yanından geçerken birçok kez dinlemiştim. Wapter burada, Vassar Koleji'nde Hristiyan hocaların saygısını kazanan ilk öğrencilerden biri olan evde kalmış kızıyla ve büyük bir mağazanın vârisi olan ve memleketi Charleston'da sahip olduğu söylenen üne yardımseverlik faaliyetleri sonucunda Essex Vilayeti Yahudileri arasında da kavuşan karısıyla birlikte oturuyordu. Wapterlar bizim ev halkı arasında daha ziyade Başkan'a ve Bayan Roosevelt'e gösterilen türden bir itibar ve otorite sahibi olduklarından, küçükken Bayan Wapter'ın, Bayan Roosevelt'in kontes şapkalarını ve elbiselerini giyip dolaştığını ve First Lady'nin o harikulade İngiliz İngilizcesine özgü tonlamalarıyla konuştuğunu düşünür dururdum. Kadının Güney Carolinalı olması yüzünden, kendisi sahiden Yahudi *olabilirmiş* gibi gelmemiştii

bana. Hikâyemi okuduktan sonra, benim hakkımda onun düşündüğü şey de tam buymuş.

Yargıçla irtibata geçmek için babamın evvela, birkaç senedir yargıcın Newark'taki mabedinin başkanlığını yapan, hukukçu ve ordudan emekli eski bir albay olan ve şehrin dışında yaşayan çalımlı bir kuzenimizle görüşmesi gerekmişti. Kuzen Teddy daha önce bir defa, babam Wapter'ın her sene yüksekokula giriş yetkililerine –söylenenlere bakılırsa– her daim iş gören tavsiye mektupları yazdığı beş çocuktan biri olmam gerektiği fikrini kafasına koyduğu zaman yardım etmişti ona zaten. Yargıç Wapter'ın huzuruna çıkmak için, giydiğim mavi takım elbiseyle güpegündüz bir otobüse bindikten sonra, otobüsün beni bıraktığı (bizde Times Meydanı'na denk düşen) Four Corners'tan, o saatte o takım elbisemle beni görür görmez işlerini güçlerini bırakıp kalakaldıklarını düşündüğüm müşterilerden müteşekkil kalabalıkları yararak Market Caddesi'ni boydan boya yürümek zorunda kalmıştım. Essex Vilayeti Adliye Sarayı'nda mülakata tabi tutulacaktım, yargıcın "makam"ında; bir önceki hafta boyunca, annemin telefonda akrabalara olabildiğince sık ve öylesine büyük bir saygıyla söylediği ve düğmelerimi ilikleyip mavi takım elbisenin içine büsbütün girmeden önce yedi defa tuvalete gitmeme neden olan bir ifade.

Teddy bir önceki gece, nasıl davranmam gerektiği konusunda bana birkaç ipucu vermek için telefon etmişti. Görüşmeye giderken giydiğim takım elbiseyi, babamın bir çift çorap bağıyla bağlayarak giydiğim yine kendisine ait siyah ipek çorapları ve odamın bir köşesinden hiç ayırmadığım bir ilkokul hediyesi olan, üstünde adımın baş harflerinin bulunduğu evrak çantasını da açıklıyordu bu. Pırıl pırıl parlayan çantada, bir önceki sene Uluslararası İlişkiler dersi için Balfor Deklarasyonu hakkında hazırladığım, daktiloya çekilmiş on sayfalık ödevi taşıyordum.

Bana öğretildiği üzere, derhal “açık açık düşüncelerimi söylemiş” ve yargıçtan yazıma bir bakmasını rica etmiştim. Yargıcın makamının aslında on değil de tek bir odadan, lisedeki müdürümüzünkünden öyle daha gösterişli bir yanı bulunmayan tek bir odadan ibaret olduğunun ortaya çıkması beni rahatlatmıştı. Beklentilerimin beni şaşırtacak şekilde aksine, esmer, tombul ve güler yüzlü yargıcın beyaz saçları da yoktu. Her ne kadar babam kadar minyon olmasa da, adliye sarayına girerken yanından geçtiğiniz, Abraham Lincoln’ün bronz heykelinden yarım metre kadar kısaydı yine de boyu. Aslına bakılacak olursa, benim tasalı babamdaki ciddiyetin yarısına bile sahip olmayan çok daha genç biriymiş gibi görünüyordu. Söylenenlere göre mükemmel bir golfçü olan yargıç, ya bir golf maçına gitmek üzereydi ya da bir golf maçından dönmüştü; ayağındaki baklava desenli çorapları daha sonra buna yormuştum. Oysa çorapları ilk fark ettiğim zaman – kendisi deri koltuğunda yazıma göz atmak için geriye doğru yaslandığında– çok şaşırmıştım. Sanki toy, dünyevi aday oynamış da, babasının çorap bağlarını bir sargı bezi misali sımsıkı bağlamış yargıç benmişim gibi. “Bu şimdilik bende kalabilir mi, Nathan?” diye sormuştu, *a.g.y.* ve *a.g.e.* ibareleriyle dolu sayfalarımı bir gülümsemeyle çevirirken. “Eşimin bakması için eve götürmek istiyorum da.” Sonra sorgu başlamıştı. (Teddy’nin önerisi üzerine) Birleşik Devletler Anayasası’nı, Bağımsızlık Bildirgesi’ni ve Newark’ta çıkan *Evening Post* gazetesinde baş makalelerin bulunduğu sayfayı okuyarak bir gece öncesinden hazırlanmıştım. Truman’ın Kabine üyelerini, her iki meclisin çoğunluk ve azınlık liderlerini elbette ezber biliyordum bilmesine ama annemin içine su serpmek için yatmadan önce bir defa daha adlarını sesli tekrar etmiştim.

Yargıcın sorularına aşağıdaki cevapları verdim:

Gazeteci. Chicago Üniversitesi. Ernie Pyle. Benden küçük bir erkek kardeş. Okumak ve spor yapmak. Ulusal

Lig'de New York Giants, Amerikan Ligi'nde de Detroit Tigers. Mel Ott ve Hank Greenberg. Li'l Abner. Thomas Wolfe. Kanada; Washington, D. C.; Rye, New York; New York Şehri; Philadelphia; Jersey sahili. Hayır, efendim, Florida'ya hiç gitmedim.

Yargıcın sekreteri, Wapter'ın üniversite başvurularını destekleyeceği beş Newarklı Yahudi gencin adlarını açıkladığında, o isimlerden biri de benimkiydi.

Tekrar görmemiştim yargıcı; gerçi babamın gönlü olsun diye, öğrenciliğimin ilk senesindeki oryantasyon haftamda, destekçime Chicago Üniversitesi'nden, benim adıma yaptığı her şey için kendisine bir kez daha teşekkür ettiğim bir mektup yollamıştım. Babamla "Yüksek Öğrenim" hakkında konuşmak için buluştuklarını ilk kez, ilk görüşmemizden yedi yıl kadar sonra, Quahsay'deki misafirliğimin ikinci haftasında Wapter'dan aldığım mektuptan öğrenmiştim.

Sevgili Nathan:

Kıymetli ailenle olan tanışıklığım, senin de bildiğin üzere, çok eskilere, Prince Caddesi'nde yüzyıl başına, yeni bir ülkede hepimizin yoksullukla boğuştuğu, temel ihtiyaçlarımız, toplumsal ve siyasi haklarımız ve ruhani saygınlığımız uğruna mücadele ettiğimiz günlere uzanıyor. Newark'taki devlet okulumuzun seçkin Yahudi mezunlarından biri olarak hâlâ hatırlıyorum seni. Babandan, üniversitedeki notlarının buradaki eğitim hayatında tutturduğun o üstün başarı seviyesinde olduğunu ve daha şimdiden hikâye yazımı alanında kabul görmeye başladığını öğrenmek beni ziyadesiyle memnun etmişti. Bir yargıcı ara sıra da olsa haklı çıktığını görmek kadar hoşnut kılacak başka bir şey olamayacağından, senin lise son sınıftaki haline olan güvenimin yaşamın daha şimdiden diğer evrelerinde de tasdik edildiğini bilmek beni son derece mutlu etmişti. Ailen

ve cemaatin senden, çok da uzak olmayan bir gelecekte büyük başarılar bekleyebilirler, sanıyorum.

Seçkin Yahudi gençlerimizin gelişimine duyduğum ilginin farkında olan baban, adli işlerimle dolu programımdan belirli bir süreyi, senin hikâyelerinden birine ilişkin samimi görüşlerimi paylaşmak için sana yazmaya ayırmam ricasında bulundu geçenlerde. Kendisi beni, “Yüksek Öğrenim” başlıklı hikâyeyi önde gelen bir ulusal dergiye teslim etmek üzere olduğun yönünde bilgilendirdi ve hikâyenin içeriğinin böyle bir yayına uygun olup olmadığına dair düşüncelerimi öğrenmek istedi.

Burada makamımda gerçekleşen uzun ve ilginç konuşmamızda kendisine, klasik açıdan, çağlar boyunca bütün ülkelerde sanatçının daima kendisini içinde yaşadığı topluluğun âdetlerinin ötesinde konumlandığını söyledim. Tarihin gözler önüne serdiği üzere, sanatçının, insanlığa eşsiz bir katkısı olan özel bir birey olduğunu anlamayan korkaklar ve cahiller, büyük sanatçıları birçok defa zulme uğratmıştır. Sokrates bir halk düşmanı ve gençleri zehirleyen birisi olarak görülmüştü. Nobel ödüllü Norveçli oyun yazarı Henrik Ibsen, ülkesinin vatandaşları onun büyük tiyatro yapıtlarındaki yoğun hakikati anlayamadıkları için sürgüne gitmeye zorlanmıştı. Yunanlıların Sokrates’e, Norveçlilerin de Ibsen’e gösterdikleri tahammülsüzlükle asla bir arada anılmak istemediğimi babana bilhassa belirttim. Öte yandan, tüm insanlar gibi sanatçının da yakın çevresine, içinde yaşadığı topluma, doğruluk ve adalet ülküsüne karşı bir sorumluluğu olduğuna inanıyorum. Değer yargımı salt bu kriter üzerinden belirleyerek kendisine, senin son hikâyenin ulusal bir dergide yayımlanmasının uygun olup olmayacağı konusundaki görüşümü bildirmeye çalışacağım.

Ekte hikâyenle ilgili, eşim ve benim tarafımdan ortaklaşa hazırlanmış bir soru listesi bulacaksın. Bayan Wapter’ın edebiyat ve diğer sanatlara olan ilgisi yüzünden –ve yalnızca kendi okumama itimat etmemin adil olmayacağını düşündüğüm

için– onun görüşünü de teminat altına alma hakkını kendimde görüyorum. Bunlar, Bayan Wapter ve benim, yanıtlamak için senden değerli vaktinin bir saatini ayırmanı rica ettiğimiz ciddi ve zor sorular. Senden bunları bizim memnuniyetimiz için değil, kendi memnuniyetin için cevaplamayı istiyoruz. Sen büyük bir gelecek vaat eden genç bir adamsın ve hepimiz sende büyük bir potansiyel olduğunu düşünüyoruz. Lakin büyük yetenek büyük sorumlulukları ve yeteneğinin meyve verebilmesi için ilk zamanlarında sana arka çıkan kişilere karşı bir yükümlülük getirir beraberinde. Eğer olur da bir gün gelir ve Nobel Ödülü almak için Stockholm’e *sen* davet ediliyorsen, mesleğinin sorumluluklarına karşı vicdanının sesine kulak vermende bizim de bir payımız olmuş olacağını düşünüyorum.

Saygılarımla,
Leopold Walter

Not: Eğer henüz *Anne Frank’ın Hatıra Defteri*’nin Broadway prodüksiyonunu izlemediysen, gitmeni şiddetle tavsiye ediyorum. Bayan Wapter ve ben açılış gecesinde izleyiciler arasındaydık; bu unutulmaz deneyimden kendisine bir fayda çıkarsın diye Nathan Zuckerman’ın da bizle birlikte olabilmesini istedik.

Wapterlar tarafından benim için hazırlanan sorular şöyleydi:

NATHAN ZUCKERMAN İÇİN ON SORU

1. Şayet otuzlu yıllarda Nazi Almanyası’nda yaşıyor olsaydınız, böyle bir hikâye yazar mıydınız?
2. Shakespeare’in Shylock’u ile Dickens’ın Fagin’inin Yahudi karşıtları tarafından kullanıldığını düşünüyor musunuz?
3. Museviliğin gereklerini yerine getiriyor musunuz? Eğer getiriyorsanız, nasıl? Eğer getirmiyorsanız, Yahudi hayatı

hakkında ulusal dergilere yazı yazmaya sizi hangi nitelikler yeterli kılıyor?

4. Hikâyenizdeki karakterlerin tipik bir çağdaş Yahudi topluluğunun iyi bir örneğini temsil ettikleri iddiasında mısınız?
5. Yahudi bir art alana sahip bir hikâyede, evli bir Yahudi erkek ile evli olmayan bir Hristiyan kadın arasındaki fiziksel yakınlığın tasvirinin ardında yatan saik nedir? Yahudi bir art alana sahip bir hikâyede (a) zina; (b) para yüzünden aile içinde sürekli kavga; (c) genel anlamda sapkın insan davranışları neden bulunmak zorunda?
6. Ucuz olanın asil olandan daha geçerli olduğunu ve alçak olanın yüce olandan daha gerçeğe uygun olduğunu size hangi estetik değerler bütünü düşündürtüyor?
7. Kişiliğinizde yaşamın çirkinliğinin çoğunu Yahudi insanlarla ilişkilendirmenize neden olan şey nedir?
8. İçinde bir hahamın da bulunduğu hikâyenizin neden hiçbir yerinde, Stephen S. Wise, Abba Hillel Silver ve Zvi Masliansky'nin kendilerini dinleyenleri heyecanlandırıp duygulandırdıkları o hitabet yeteneğinin ihtişamının bulunmadığını açıklayabilir misiniz?
9. Kendinize maddi kazanç sağlamak dışında, bu hikâyeyi ulusal bir dergide yayımlatmanın (a) aileniz; (b) cemaatiniz; (c) Musevilik; (d) Yahudi insanların esenliği için ne gibi faydalar sağlayacağını düşünüyorsunuz?
10. Hikâyenizde, Julius Streicher ile Joseph Goebbels'in içini ısıtmayacak en ufak bir şey bile olmadığını açıkkyüreklilikle söyleyebilir misiniz?

Yargıç ve Bayan Wapter'dan haber aldıktan üç hafta sonra ve Lonoff'a yaptığım ziyaretten yalnızca günler önce, Koloni sekreteri tarafından bir öğle vakti işim sekteye uğratılmıştı. Üzerinde paltosuyla tahta kulübeme gelmiş, verdiği rahatsız-

lıktan dolayı özür dilemekle beraber, bana, karşı tarafın acil bir durum olarak adlandırdığı şehirlerarası bir telefon geldiğini söylemişti.

Annem sesimi duyduğunda ağlamaya başlamıştı. "Seni rahatsız etmem yanlış, biliyorum," dedi, "ama daha fazla katlanamıyorum artık. Başka bir gecesine daha katlanamıyorum artık. Başka bir akşam yemeğine daha katlanamıyorum."

"Ne oldu? Sorun ne?"

"Nathan, Yargıç Wapter'dan bir mektup aldın mı, almadın mı?"

"Ah, aldım, tamam."

"Ama," -şaşkına dönmüştü- "neden cevap vermedin öyleyse?"

"O hikâyeyle Wapter'a gitmeyecekti, anne."

"Ah, canım, gitmemeliydi belki. Ama gitti. Gitti çünkü senin yargıcı saydığını biliyor..."

"Yargıcı *tanımıyorum* bile."

"Bu *doğru* değil. Sen üniversiteye gitmeye hazır olduğunda çok şey yaptı senin için o. Sana müthiş bir destek verdi. Senin lisede Balfour Deklarasyonu üzerine yazdığın yazıyı hâlâ dosyaları arasında tuttuğu ortaya çıktı. Sekreteri dosyaları çıkarmış ve işte oradaymış. Babacığın görmüş, hem de onun makamında. Neden kendisine bir cevap verme nezaketini göstermedin? Babacığın kendinden geçti. İnanamıyor."

"İnanması gerekecek."

"Oysa onun tek istediği senin kendine bir zarar vermemdi. Biliyorsun bunu."

"Sanırım hepinizin tek endişelendiği benim Yahudilere vereceğim zarar."

"Canım, lütfen, hatırım için, neden Yargıç Wapter'a cevap vermeyecekmişsin? Neden onun senden rica ettiği bir saati ayırmayacakmışsın? Bulunduğun yerde bir mektup yazacak bir saatin muhakkak vardır. Çünkü yirmi üç yaşındayken

böyle bir insanı görmezden gelemezsin. Yirmi üç yaşında, kâfirler tarafından da böylesine saygı gösterilen ve sevilen insanları kendine düşman edemezsin."

"Böyle mi diyor babam?"

"Çok fazla şey diyor, Nathan. Üç hafta oldu artık."

"Peki, kendisi benim yanıt vermediğimi nereden biliyor?"

"Teddy'den. Senden ses çıkmayınca sonunda Teddy'yi aradı. Az çok canlandırabilirsin kafanda. Teddy'nin bir parça tepesi attı. O da böyle bir davranışa alışık değil. En nihayetinde, sen Chicago'ya gitmek istediğin zaman, bizim adımıza o da yardım elini uzatmıştı."

"Anne, bunu söylemeye dilim varmıyor ama orada burada milletin kışının bir güzel yalanmasıyla sağlanan yargıcın meşhur mektubunun, Chicago Üniversitesi üzerinde olsa olsa Rocky Graziano'dan niteliklerime dair alacağım bir mektup kadar etkisi olmuştur."

"Ah, Nathan, nerede senin o tevazuun, nerede senin o alçakgönüllülüğün, nerede senin o her zaman sahip olduğun nezaketin?"

"Babamın *aklı* nerede?"

"O sadece seni *kurtarmak* istiyor."

"Neden?"

"*Hatalardan.*"

"Çok geç, anne. Nathan Zuckerman için On Soru'yu okumadın mı?"

"Tatlım, okudum. Bize bir kopyasını gönderdi, mektubunda."

"Üç Büyükler, anneciğim! Streicher, Goebbels ve senin oğlun! *Yargıcın* tevazuuna ne diyeceksin peki? *Onun* alçakgönüllülüğü nerede?"

"O yalnızca Yahudilere yapılanların..."

"Avrupa'da, Newark'ta değil! Belsen'in sefilleri değiliz biz! O suçun kurbanları değildik biz."

"Ama *olabilir*dik, onların yerinde olsaydık *olurduk*. Şiddet Yahudiler için yeni bir şey değil Nathan, *biliyorsun* bunu!"

"Anne, Newarklı Yahudilere yapılan fiziksel şiddeti görmek istiyorsan, kızların burunlarını düzelttirdikleri plastik cerrahların muayenehanelerine git. Essex Vilayeti'nde Yahudi kanının aktığı yerler oralar, darbenin indirildiği yerler oralar – hem de küçük bir çekiçle! Hem de kızların kemikleri, gururları üzerine!"

"Lütfen bana bağırma. Bütün bunları kaldıracak biri değilim ben, bu yüzden arıyorum zaten. Yargıç Wapter *senin* Goebbels olduğunu söylemek istememişti. Hâşâ. Hikâyenin ardından hâlâ biraz şoktaydı. Hepimiz öyleydik, bunu anlayabilirsin."

"Ah, demek ki hepiniz belki biraz kolay şoka giriyorsunuz. İçinde Sidney gibi bir dolandırıcı barındıran bir hikâyeyle benim indirebileceğim darbelerden çok daha büyük şokların vârisleridir Yahudiler. Ya da Essie'nin çekicini barındıran. Veya Essie'nin avukatını. O kadarını bizzat sen de biliyorsun. O kadarını *söyledin* zaten."

"Ah, canım, o zaman yargıca bunu anlat. Ona yalnızca bunu anlat, bana anlattığın şekilde, böylece konu kapanır. Baban mutlu olur. Ona *bir şey* yaz. Sen çok güzel ve harika mektuplar yazabilirsin. Nine ölüm döşegindeyken ona şiir gibi bir mektup yazmıştın. Sanki... sanki Fransızca bir şey dinlemek gibiydi, çok güzeldi. On beş yaşındayken Balfour Deklarasyonu hakkında yazdığın şey çok güzeldi. Yargıç okuduğu zaman ne kadar etkilendiğini hâlâ hatırladığını söyleyerek babana geri vermiş onu. Yargıç sana karşı değil, Nathan. Fakat onun böyle dikine gidip saygıda kusur ettiğin takdirde olacak. O kadar iyiliği dokunabilecek olan Teddy de öyle."

"Wapter'a yazacağım hiçbir şey onu herhangi bir konuda ikna edemez. Karısını da."

"Ona *Anne Frank'ın Hatıra Defteri*'ni izlemeye gittiğini söyleyebilirsin. En azından bunu yapabilirsin."

"İzlemedim. Kitabı okudum. Kitabı *herkes* okudu."

"Ama beğendin, değil mi?"

"Mesele bu değil. Hem nasıl beğenmeyebilirsin ki? Anne, yetişkinleri memnun etmek için basmakalıp sözlerle boş boş konuşacak değilim!"

"Oysa sırf bunu, kitabı okuduğunu ve beğendiğini söyle-sen... Çünkü Teddy babacığına demiş ki –Nathan doğru mu bu yoksa?– ona göre, sen Yahudilerden sahiden de pek hazzetmiyormuş gibi görünüyormuşsun."

"Hayır, Teddy karıştırmış. Pek hazzetmediğim bizzat kendisi."

"Ah, canım, espri yapma. O son lafı söyleme oyununa başlama, lütfen. Yalnızca bana cevap ver, bütün bunların ortasında kala kala kafam çok karıştı. Nathan, bana bir şey söyle."

"Ne?"

"Ben sadece Teddy'nin söylediklerini söylüyorum. Canım..."

"Ne var, anne?"

"Sen sahiden Yahudi karşıtı mısın?"

"Bunu sana bırakıyorum. Sen ne düşünüyorsun?"

"Ben mi? Ben hayatımda böyle bir şey duymadım. Ama Teddy..."

"Biliyorum, kendisi üniversite mezunu ve Millburn'de duvardan duvara halı kaplamalı bir evde yaşıyor. Ama bütün bunlar da bana çok saçma geliyor."

"Nathan!"

"Özür dilerim ama düşüncem bu."

"Ah, hiçbir şey bilmiyorum artık – bütün bunların o hikâyeden çıkması! Lütfen, başka hiçbir şey yapmayacaksan da, rica ediyorum senden, hiç olmazsa babanı ara. Tamı tamı-

na üç haftadır bir şey bekliyor artık. Bir şeyi kafasına koydu mu yapar baban, beklemesini bilen bir adam değildir o. Canım, muayenehanesini ara. Onu şimdi ara. Benim için."

"Hayır."

"Sana yalvarıyorum."

"Hayır."

"Ah, bunun sen olduğuna inanamıyorum."

"Ama benim!"

"Peki, ya babanın sevgisi?"

"Ben kendi başımayım!"

O gece Lonoff'un çalışma odasında, mektup üzerine mektuba başlayarak babama kendimi açıklamaya çalıştım ama her seferinde, E. I. Lonoff'un eserlerimden övgüyle söz edişini anlatma noktasına geldiğimde, kâğıdı öfkeyle yırtıp attım. Hiçbir açıklama borçlu değildim, olur da onları anlasa bile, nasılsa yaptığım açıklamaları kale almayacaktı. Sesimin dizlerimin arkalarından başlayıp kafamın da üzerine çıkması, ailemizin bizden başka kimseyi ilgilendirmeyen o nahoş vicdansızlığını ifşa etmem konusundaki öfkesini yatıştırmayacaktı onun. Ne de çekicini savuran Essie'nin hikâyemde utanç verici bir şeyden çok daha etkileyici bir şekilde anlatıldığını ileri sürmenin bir faydası vardı; diğer insanların, böyle davranan ve sonrasında mahkemede meramını bar kavgasına tutuşmuş erkek misali anlatan bir kadın hakkında söyleyecekleri bu değildi. Ne de benim yazınsal müzemin -Babel'in Odesalı gangsterlerinden Abravanel'in Los Angeleslı dünyevilerine varan- balmumu heykelleri etrafında dönüp durmak, onun kahramanı yargıç tarafından üzerime yüklenen sorumlulukları tasdik ettiğim yönünde ikna edebilirdi onu. Odesa mı? Neden Mars değil? Memleketimiz olan Kuzey New Jersey'deki insanların o hikâyeyi okuduklarında neler diyeceğinden

bahsediyordu. Zaten yeteri kadar yersiz bir kibirle bize tepeden bakan ve Yahudilerin para yüzünden kavga ettiklerini ben bütün dünya okusun diye yazdığımın hepimize Çıfıt demeye dünden razı *goylardan* bahsediyordu. Böyle bir şeyin gerçekleşme ihtimaline dair haberleri sızdırmak bana düşmezdi. Bu muhbirlikten de beterdi; bu düpedüz işbirlikçilikti.

Ah, bir faydası yok, bu aptalca, diye düşündüm ve yarım kalan bir başka mektubu daha kendimi savunurcasına yırtıp attım. Babamla aramızdaki durumun böylesine büyük bir hızla –onun beraberinde hikâyemle Wapter’a gitmesi ve benim kendimi yetişkinlerin gözünde aklamayı reddetmemle– kötüleşmesi, er ya da geç zaten olacak bir şeydi. Joyce, Flaubert ve lisedeki okuma listemin romantik dehası Thomas Wolfe, bu adamların hepsi, eserlerinde alınlarına leke sürüldüğünü düşünen kimseler tarafından vefasızlık, ihanet veya ahlaksızlık gerekçesiyle yerin dibine sokulmamışlar mıydı? Yargıcın dahi bizzat bildiği üzere, edebiyat tarihi kısmen, romancıların yurttaşlarını, ailelerini ve dostlarını çileden çıkarışlarının tarihiydi. Elbette, bizim tartışmamız edebiyat tarihine geçme şerefine henüz nail olmamıştı, ama yine de, bu çatışmanın çözümsüzlüğüyle yüzleşip yoluna devam edecek kuvveti haiz olmayan yazar, yazar değildir, dedim kendi kendime.

Peki ya oğullar? Pervasızlığımdan dolayı bana karşı duran, Flaubert’in ya da Joyce’un babası değil, kendi babamdı. Benim çamur attığımı ve yanlış temsil ettiğimi iddia ettiği de İrlandalılar değil, Yahudilerdi. Benim de bir parçası olduğum insanlar. Bundan yalnızca beş bin gün kadar öncesine dek, sayıca şimdikinden milyonlarca fazla olan insanlar.

Gene de gerekçelerimi tekrar açıklamaya kalktığım her seferde ona daha da kızdım. Kendi kendini aşağılayan sensin; yaşa bununla şimdi, seni ahlakçı ahmak! Hiçbir bok bilmeyen o boşboğaz Wapter! O budala payanda! Sanatlara olan sevgisiyle o sahte sofı dilber de! Kendisinin on milyon doları var

ama kalkıp "malldi kazanç" yüzünden *beni* ayıplıyor! Bir de üstüne Abba. Millel Silver! Ah, Haham Silver'ın ihtişamından söz ederek benimle, o kayıp oğulla vaktinizi boşa harcamayın ~~hanım~~ efendi, bunları merhum kuzenim Sidney ve onun mafyadaki arkadaşlarına anlatın, onlara Zvi Masliansky'nin sözlerini alıntılayın, golf kulübünde on sekizinci deliğin başında yaptığınız gibi!

Saat on bir civarı, elma bahçesinin ilerisindeki toprak yolu açmakta olan kasabanın kar temizleme aracının sesini duydum. Daha sonra ön tarafında bir kar küreme bıçağı bulunan bir kamyonet, evle cadde arasındaki yola dalarak, akşam boyunca biriken karları, bahçenin içinde daha önceki otuz gece boyunca biriken karların üzerine yığdı. En son, yaklaşık yarım saat kadar sonra küçük Renault, yavaş yavaş evle cadde arasındaki yola doğru saparak geldi, bir farı yanık, diğeri sönmük halde ve neredeyse hareketsiz silecekleriyle durdu.

Arabasıyla geri döndüğünü duyar duymaz, hemen bütün ışıkları kapatıp, eve girişini izlemek için dizlerimin üzerinde çalışma odasının pencerelerine doğru emekledim. Zira sırf babamın kınamalarını ya da Lonoff'un şerefime kadeh kaldırışını unutamadığım için o saate kadar ayakta kalmamıştım; keza yatıya gelen büyüleyici ve gizemli (Hope'un kendisine cinsel açıdan rakip gördüğü bir dişi olarak tabii ki çok daha çekici) misafir geceliğini değiştirmeye hemen üzerimdeki kata çıktığında şuursuz olmaya hiç mi hiç niyetim yoktu. Bu meseleye ilişkin ne yapacağım konusunda da en ufak bir fikrim yoktu. Bununla beraber, sırf o bir yatakta uyanık ve neredeyse çıplakken, diğer bir yatakta uyanık ve çıplak olmak bile hiçbir şey olmamasından iyiydi. En azından bir başlangıçtı.

Oysa tahmin edileceği üzere, hiçbir şey olmamasından daha kötüydü bu; üstelik başlangıç da yeni olmayan bir şeyin başlangıcıydı. Ev ve araba sundurması arasında bulunan yarıya kadar kara gömülü sokak lambasındaki ışık söndü

ve sonra, çalışma odasının kapısının yanında diz çöktüğüm yerden onun eve girdiğini duydum. Koridoru boyu boyunca geçip halı kaplı merdivenlerden yukarı çıktı; bu, yaklaşık bir saat sonra, bu sefer Lonoff Sanat Okulu'nun yetişkinlere özel akşam bölümünde dinleyici olarak katılma ayrıcalığına eriştiğim bir başka müthiş derse dek, ona dair duyduğum ya da gördüğüm son şeydi. Beni uyutmayan şeylerin geri kalanınıysa, tabii ki, hayal etmem gerekiyordu. Ancak bu, daktilo başında olayları kurgulamaktan hayli kolay bir iştir. Bu türden bir hayal gücü için *Saturday Review*'da resminizin çıkmış olmasına gerek yoktur. Abeceyi bilmeseniz bile olur. Genç olmak, çoğu zaman bir adamın başarıyla bu işin üstesinden gelmesine yeter. Hatta genç olmasanız da olur. Hiçbir şey olmanıza gerek yoktur.

Ey erdemli okur, cinsel birleşmeden sonra tüm hayvanların mutsuz olduğunu düşünüyorsan eğer, E. I. Lonoff'un çalışma odasındaki çekyatta mastürbasyon yapmayı dene ve bitirdiğinde nasıl hissettiğine bir bak. Üzerimdeki su katılmamış sefillik duygusunun kefareтини ödeme adına, derhal uzun yolu seçtim ve içinde, panoya iştirilmiş iki alıntıdan bir tanesinin kaynağı olan "Ara Yıllar" adlı hikâyenin bulunduğu Henry James cildini Lonoff'un kitap raflarından çekip çıkardım. Ve adabımuâşeretten James'e en aykırı şekilde uzaklaştığım çekyatta, yazarın tutkusu olan kuşkusu, görevi olan tutkusu ve sanatın –her şeyden önce sanatın– çılgınlığı hakkında ne keşfedebileceğime bakarak hikâyeyi baştan sona iki kere okudum.

"Fena sayılmayacak bir şöhrete sahip" bir roman yazarı olan Dencombe, insanı elden ayaktan düşüren bir rahatsızlığın ardından bir İngiliz sağlık merkezinde nekahet dönemini geçirdiği sırada, en son kitabı *Ara Yıllar*'ın bir nüshası yayıncısından gelir. Denize bakan bir bankta tek başına oturan Dencombe, kitabı gönülsüzce açar... ve hep ıskaladığı

sanatsal yetkinlik olduğuna inandığı Şeyle karşılaşır. Dehası, tam da artık “gerçek hazinesini bir araya getirecek o ‘son motif’i” geliŐtirecek kuvveti kalmadığında olgunlaŐmıŐtır. İkinci bir varoluŐu gerektirecek bir Şeydir bu ve her Şey kendisine ilkinin neredeyse bitmek üzere olduğunu söylemektedir.

Dencombe korkuyla yaŐamının sonu üzerinde dűŐűnűp dururken, yanında kendi *Ara Yıllar* nüshasını taşıyan geveze genç bir yabancı katılır bankta ona. Yeni romanı okumakta olduğunu fark ettiği nazik beyefendiye büyük bir Őevkle Dencombe’un baŐarısından bahsetmeye baŐlar. Hayran –“en büyük hayran... göđsű kabarması kuvvetle muhtemel olan...”– Dencombe gibi aynı ağır hastalıktan kurtulmak için mesirede kalan zengin ve tuhaf bir İngiliz kontesin hekimliğini yapan Doktor Hugh’dur. *Ara Yıllar*’dan dolayı tutkuyla büyük bir coŐkuya kapılan Doktor Hugh, ayrı bir güzelliği olan bir pasajı sesli okumak için kitabı açar; ancak eline yanlışlıkla kendisinininkini değil de Dencombe’un kopyasını alan doktor, matbu metnin pek çok yerinde kurŐunkalemlerle deđiŐiklikler yapıldığının farkına varır. Bunun üzerine, keŐfedilmesi an meselesi olan mečhul ve rahatsız yazar –asla nihai bir bičime varamayan “tutkulu bir musahhah”– hastalığının kendisini alt ettiğini hissederek bilincini kaybeder.

Bunu takip eden günlerde, yatađa dűŐműŐ olan Dencombe, ona ilgi ve alaka gösteren genç hekim tarafından mucizevű bir Őekilde hazırlanacak bir čeŐit ilacın kendisine gücűnű geri kazandıracađını umut eder. Ancak roman yazarı uğruna kendisini ihmal etmeyi sürdürdűđű takdirde kontesin Doktor Hugh’yu fevkalade bir servetten mahrum bırakmayı tasarladıđını öđrendiđinde Dencombe, kadınla birlikte Londra’ya gitmesi konusunda doktoru teŐvik eder. Fakat Doktor Hugh tutkulu tapıncına yenik dűŐer ve daha

Dencombe'un hemen patronunun yanına gitmesine ilişkin tavsiyesine uymasına kalmadan, başına, Dencombe'un neredeyse kendisini sorumlu tuttuğu "berbat bir felaket" gelir: Kıskançlığı yüzünden hastalığının nüksetmesiyle kontes ölmüş ve genç hekime tek bir kuruş dahi bırakmamıştır. Doktor Hugh, kadının mezarından, ölmekte olan taptığı şahsın yanına döndüğünde, şöyle der: "Bir seçim yapmam gerekiyordu."

"Bir servetten vazgeçmeyi mi seçtiniz?"

"Hayranlığımın sonuçları ne olursa olsun, onları kabul etmeyi seçtim," diyerek gülümsedi Doktor Hugh. Ardından, daha da ince bir latife olarak: "Servetin canı cehennem! Sizin meselelerinizi kafamdan çıkarıp atamıyorsa şayet, bu sizin hatanızdır."

Lonoff'un kitabında, "latife" kelimesinin altına hafif bir siyah çizgi çizilmişti. Metin içinde öylesine silikti ki, neredeyse okunamaz bir haldeydi; yazar bu ifadenin yanına, kendi tuhaf latifelerinden birini yazmıştı: "Çıkarıp atabiliyorsam şayet, bu da sizin hatanızdır."

O noktadan itibaren, Dencombe'un ölümünü betimleyen son sayfanın her iki kenarına üç dikey çizgi çekmişti Lonoff. Burada şakayı andıran bir şey yoktu. Bir cerrah hassaslığıyla altı siyah çizgi daha ziyade, James'in roman yazarının müphem ustalığı hakkındaki sinsi anlatısının Lonoff'un berrak zihni üzerinde uyandırdığı bir dizi olumlu etkiyi gözler önüne seriyormuş gibi görünüyordu.

Dencombe genç adamın hayranlığının sonuçlarını –sonuçlar kendisinin yüce inançlarıyla öylesine bağdaşmazdı ki, olan bitenlerde kendi payını duyması üzerine, "uzun, şaşkınlıktan donakalmış bir iç" geçirmişti– öğrendikten sonra, "saatlerce, günlerce... hareketsiz ve dalgın" bir şekilde yatar.

Nihayet Doktor Hugh'ya kendisini dinlemesi için işarette bulundu ve adam yastığın yanında diz çöktüğünde, onu daha da yakınına çekti. "Bana tüm bunların bir yanılığ olduğunu düşündürttünüz."

"Fakat sizin ihtişamınız bir yanılığ değil, sevgili arkadaşım," diye kekeleydi genç adam.

"İhtişamım değilmiş... ihtişamdan geriye ne kaldıysa! Sınanmak, küçük üstünlüğümüzü yaşamak ve küçük sihrimizi yapmak... ihtişam dediğin *budur*. Mesele, birisinin umursamasını sağlamaktır. Çılgın olabilirsiniz elbette ama kuralı değiştirmez bu."

"Büyük bir başarısınız siz!" dedi Doktor Hugh, genç sesine bir evlilik çanının çınlamasını katarak.

Dencombe bunu düşünerek uzandı; sonra bir defa daha konuşmak için gücünü topladı. "İkinci bir şans, yanılığ olan *bu*. Bir kereden başka olmamıştır hiç. Bizler karanlıkta çalışırız –elimizden geleni yaparız–, neyimiz var neyimiz yok veririz. Kuşkumuz tutkumuz, tutkumuz da görevimizdir. Gerisi sanatın çılgınlığıdır."

"Şüphe duysanız da umutsuzluğa kapılsanız da her zaman 'yaptınız' onu," diyerek nazikçe itiraz etti ziyaretçisi.

"Bir iki şey yapmışızdır," diyerek kabullendi Dencombe.

"Bir iki şey her şey demektir. Mümkün olanı bu kadardır. *Sizsiniz bu!*"

"Avutma!" diye kinayeli bir şekilde iç geçirdi zavallı Dencombe.

"Fakat bu doğru," diye ısrar etti arkadaşı.

"Doğru. Hüsrân hariç."

"Hüsrân yalnızca yaşamdır," dedi Doktor Hugh.

"Evet, gelip geçen şeydir." Zavallı Dencombe'un sesi zar zor duyuluyordu, oysa bu sözcüklerle ilk ve tek şansının gerçek sonunun geldiğini belirtmişti.

Başımın üzerinde fısıldayan sesleri duymamın akabinde, çek-yatta –bir parmağımı hâlâ kitapta kaldığım yerin üzerinde tutarak– ayağa kalktım ve boyumun el verdiğince parmak uçlarımda öylece durarak, yukarıda neyin, kim tarafından söylendiğini ayırt etmeye çalıştım. Bu işe yaramayınca, çek-yattan muhtemelen yarım metre kadar yüksek olan Lonoff’un çalışma masasının üzerine çıkıp, odanın alçak tavanının sadece birkaç parmak aşağısından kulak kabartmayı düşündüm. Ama ya düşersem, ya daktilo kâğıtlarını yerlerinden bir milim oynatırsam, ya bir şekilde ardımda ayak izleri bırakırsam; hayır bu tehlikeyi göze alamazdım ve hatta bunu yapmayı aklımdan bile geçirmemeliydim. Zaten eve beş altı tane bitmemiş mektup yazmak için masanın bir köşesine kendi adıma el koyarak çok ileri gitmiştim. Yazarın nazik misafirperverliği şöyle dursun, adabımuaşeret bilincim, böylesine menfur, toy ve bayağı bir yersizlik yapmaktan kendimi alıkoymamı gerektiriyordu.

Oysa bu esnada yapmıştım.

Bir kadın ağlıyordu. Hangisi, ne için, onu kim avutuyor ya da onun gözyaşlarına sebep oluyordu? Boyum bir parçacık daha yetseydi belki öğrenebilirdim. Kalın bir sözlük harika olurdu ancak Lonoff’un Webster’ı daktilo sandalyesinin hizasında bulunan, koca referans kitaplarıyla dolu bir raftaydı ve böylesine zor bir haldeyken yapıp yapabileceğim en iyi şey, birkaç parmak yükseklik daha kazanabileyim diye, masayla ayaklarımın arasına Henry James hikâyelerinin bulunduğu cildi koymak için çömelmekti.

Ah, sanatın hesaba katılmayan sonuçları, esrarlı kullanım alanları! Dencombe anlardı. James anlardı. Peki ya Lonoff? *Düşme sakın.*

“İşte şimdi makul davranıyorsun.” Konuşan Lonoff’tu. “Bunu görmen gerekliydi ve gördün.”

Tam üstümde hafif bir pat sesi. Birisi bir sandalyeye atmıştı kendisini. Yorgun yazar mı? Şimdi üzerinde robdö-

şambırı mı vardı, yoksa hâlâ takım elbisesi, kravatı ve parlak ayakkabıları mı?

Sonra Amy Bellette'in sesini duydum. Peki ya *onun* üzerinde ne vardı bu saatte? "Hiçbir şey görmedim – her iki tarafta daha fazla ızdırap sadece. Elbette burada yaşayamam, ama orada yaşamaya da devam edemem. Hiçbir yerde yaşayamam. *Yaşayamam.*"

"Sessiz ol. Bugün çekeceğini çekti. Bırak dinlensin, hazır uyuyorken."

"Herkesin hayatını mahvediyor."

"Bana karşı içinde biriktirdiklerin yüzünden onu suçlama. Burada hayır diyen benim. Şimdi *sen* uyu."

"Uyuyamam. İstemiyorum. Konuşabiliriz."

"Konuştuk zaten."

Sessizlik. Yoksa dizlerinin üstüne çökmüşler de, eski döşeme tahtalarının arasından *beni* mi dinliyorlardı? Öyleyse çoktan güm güm atan kalbimin sesini duymuşlardır.

Yatak gıcırtiları! Lonoff onun yanına yatağa giriyor.

Oysa duyduğum, yatağa giden Lonoff değil, yataktan kalkan Amy'nin sesiydi. Ayakları, dudaklarımın sadece bir iki parmak üzerindeki zeminde hafifçe dolaşıyorlardı.

"Seni seviyorum. Seni çok seviyorum, bab-ba. Senin gibi yok. Hepsi öyle bön ki."

"Sen iyi bir kızsın."

"İzin ver de kucağına oturayım. Bana birazcık sarılsan iyi olurum."

"Şimdi iyisin. Sonunda hep iyisin. Sen o büyük sağ kalsın."

"Hayır, yalnızca dünyanın en güçlü güçsüzüyüm. Ah, bana bir hikâye anlat. Bir şarkı söyle bana. Ah, şu büyük Durante'nin taklidini yapsana, bu gece gerçekten ihtiyacım var buna."

Başta sanki birisi öksürüyormuş gibi bir ses çıktı. Ama

sonra duyabildim, evet, ona şarkı söylüyordu, Jimmy Durante tarzında usul usul –“So I ups to him, and he ups to me”*, sadece o sözleri duyabilmişim ama bunun, Durante’nin radyo programında o meşhur hovarda ve çatalı sesiyle söylediği, şimdi de ünlü yazarın kendi halinde ve şefkatli bir şekilde tepemde taklidini yaptığı şarkı olduğunu hatırlamam için bana bu kadarı da yetmişti.

“Daha,” dedi Amy.

Şimdi onun kucağında mıydı? Amy’nin üstünde geceliği, Lonoff’un üstünde de takım elbisesi mi vardı?

“Sen uyu,” dedi Lonoff ona.

“Daha. ‘I Can Do Without Broadway’i** söyle.”

“Oh, I know don well I can do widout Broadway—but... can Broadway do widout meeeee?...”***

“Ah, Manny, çok mutlu olabilirdik; Floransa’da, saklanmaktan kurtulabilirdik, tatlım.”

“Saklanmıyoruz. Hiç saklanmadık.”

“Hayır, bu durumdayken saklanmıyoruz. Ama böyle de her şey sahte, yanlış ve yalnız. Birbirimizi çok mutlu edebildik. Senin küçük kızın olmazdım orada. Oyun olarak olur-dum tabii ama öbür türlü karın olurdu.”

“Her zaman neyse o olurduk. Hayal kurmayı bırak.”

“Hayır, öyle değil. O olmadan...”

“Vicdanında bir ceset mi taşımak istiyorsun? Bir seneye ölüp gider.”

“Ama ben zaten vicdanımda bir ceset taşıyorum.” İki ayağının ani temasıyla beraber zemin gıcırdadı. Demek ki *kucağındaymış!* “Bak!”

“Üzerini giyin.”

“Cesedim.”

* “Sonra ben ona, o da bana” (ç. n.)

** “Broadway Olmadan da Yaparım” (ç. n.)

*** “Ah, ben bilirim, Broadway olmadan da yaparım... Peki ya... Broadway bensiz yapabilir mi?...” (ç. n.)

Döşeme tahtalarının üzerinde ayak sürümeleri. Lonoff'un ağır adımları hareket halinde.

"İyi geceler."

"Bak buna."

"Melodram, Amy. Toparlan."

"Trajedyi mi yeğlersin?"

"Saçmalama. Hiç ikna edici değilsin. Kendine gelmeye karar ver ve sonra da gel."

"Çıldırıyorum ama! Senden ayrı yaşamıyorum! Nasıl yaşayayım bilmiyorum. Ah, neden şu işi kabul etmedim de geri dönmedim ki? Karının da canı cehenneme!"

"Dosdoğru olanı yaptın. Ne yapacağını bilirsin hep."

"Evet, vazgeçmeyi bilirim!"

"Hayallerden vazgeçmeyi, doğru."

"Ah, Manny, göğüslerimi öpsen ölür müsün? Bu da mı hayal? Sırf bunu yapsan da birinin ölümüne mi neden olur bu?"

"Üzerini giyin şimdi."

"Bab-ba, *lütfe*."

Ama ardından Lonoff'un halı terliklerinin sesini duydum; evet, takım elbisesini çıkarmış, pijamasını giymişti, üst kattaki koridor boyunca çıt çıkarmadan yürüyordu. Olabildiğince sessizce çalışma masasından inerek, çekyata doğru aya-kuçlarımda ilerledim ve akrobatik kulak misafirliğim sırasında sarf ettiğim katıksız fiziksel efordan dolayı oraya yığılıp kaldım. Duyduklarım karşısındaki şaşkınlığım, Lonoff'un güvenini affedilemez bir şekilde suiistimal edişimden kaynaklanan utancım, yakalanmadan paçayı kurtarmamdan ileri gelen rahatlama: Sahiden de bütün bunlar, hayal gücümün zayıflığına ve gelecek için vaat ettiği şeye dair çok geçmeden hissetmeye başladığım düş kırıklığının yanında hiçbir şeydi. Bab-ba, Floransa, büyük Durante; Amy'deki çocuksuluk ve tutku, Lonoff'taki çılgın ve güçlü irade... Ah, keşke duyduğum sahneyi hayal edebilseydim! Keşke gerçek yaşam kadar

had bilmezce yaratabilseydim! Gün gelse de, aslında olan biten şeylerin özgünlüğünün ve heyecanının *kıyısından* geçebilsem! Ama olur da bunu yaparsam, o zaman babam ve yargıç benim hakkımda ne düşünür? Büyüklerim bununla nasıl baş eder? Şayet baş edemezlerse, duygularına inen darbe en nihayetinde fazla yaralayıcı olursa şayet, o zaman nefret edilmekle, hakarete uğramayla ve reddedilmekle ben ne kadar başa çıkabilirim?

Femme Fatale

Amy, Lonoff'a tüm hikâyesini anlatalı şunun şurasında bir sene olmuştu. New York'taki Biltmore Otelinden ona bir gece çılgınca ağlayarak telefon etmişti; Lonoff'un anlayabildiği kadarıyla kız, bir oyunun gündüz gösterimini izlemek için o sabah Boston'dan yalnız başına trenle gelmişti, akşam da yine trenle eve dönmeyi planlıyordu. Bunun yerine, tiyatro-dan çıktıktan sonra, otelde o andan itibaren "saklı" kalacağı bir oda tutmuştu kendisine.

Akşam okumasını daha yeni bitirip gece yarısı yatağa yatmışken, Lonoff kalkıp arabasına binmiş ve güneye doğru direksiyon sallamıştı. Saat dört gibi şehre varmış, saat altı itibariyle de Amy ona, New York'a Anne Frank'ın hatıra defterinin tiyatro uyarlamasını izlemeye geldiğini söylemişti; ancak kendisinin bu yeni Broadway oyunuyla olan bağlantısını Lonoff'a bir dereceye kadar tutarlı bir şekilde, günün ilk ışıklarının yükselmeye başlamasından önce açıklayamamıştı.

"Sorun oyun değildi; kolaylıkla izleyebilirdim tek başıma olsaydım. Benimle birlikte izleyen insanlardı sorun. Tiyatro-ya koşturan, ardı arkası kesilmeyen araba dolusu kadınlar,

kürk paltolar ve pahalı ayakkabılar giyen, el çantaları olan kadınlar. Bu bana göre değil, diye düşündüm. Reklam panoları, fotoğraflar, yanıp sönen kayan yazılı elektronik afişler, bütün bunları kaldırabilirdim. Oysa beni korkutan kadınlar-
dı, onların aileleri, çocukları ve evleri. Bir sinemaya git dedim kendime, onun yerine bir müzeye git. Ancak biletimi göstermiş, onlarla içeri girmiştım ve elbette olan olmuştu. Olması gerekliydi. Orada bu olur. Kadınlar ağladı. Etrafımdaki herkes gözyaşlarına boğuldu. Sonra sonunda arkamdaki sıradan bir kadın, 'Ah, hayır!' diye çığlık attı. Bu yüzden koşa koşa buraya geldim. Babamı bulana kadar kalabileceğim, telefonu olan bir oda istedim. Ama buraya gelir gelmez yaptığım tek şey, banyoda oturup, eğer bilseydi, eğer ona anlatsaydım, o zaman her gösterimden sonra sahneye çıkıp 'Ama o sahiden yaşıyor. Endişelenmenize gerek yok, o sağ kaldı, şimdi yirmi altı yaşında ve durumu da gayet iyi' diye anons edeceklerini düşünmek oldu. Ben ona diyecektim ki, 'Bunu sırrımız olarak saklamalısın; senden başka kimse bilmemeli bunu.' Ama ya sırrı bulunursa? Peki ya ikimizi de öğrenirlerse? Manny, onu arayamazdım. O kadının, 'Ah, hayır!' diye çığlık attığını duyduğum zaman anlamıştım arayamayacağımı. En başından beri doğru olan şeyi işte o zaman anladım: Onu tekrar görmeyeceğim. Herkes için ölü kalmak zorundayım."

Lonoff pencere kenarında bir sandalyede sessizce onu dinlerken, Amy bir battaniyeye sımsıkı sarılmış bir halde dağınık yatakta yatıyordu. Lonoff kapısı kilitli olmayan odaya geldiğinde, boş bir banyo küvetinin içinde otururken bulmuştu onu, üzerinde hâlâ en güzel elbisesi ve en güzel paltosu vardı: palto, çünkü sürekli tir tir titriyordu; küvette, çünkü orası sokaktan yirmi kat yukarıda bulunan pencereye en uzak olabileceği yerdı.

"Amma da acınası, diye düşünüyorsundur. Ne şaka ama!" dedi Amy.

“Şaka mı? Kime, ne şakası? Ortada şaka falan görmüyorum ben.”

“Sana bunu anlatıyor olmam.”

“Hâlâ anlamadım.”

“Senin hikâyelerinden biri gibi çünkü. Bir E. I. Lonoff hikâyesi... adı da... ah, sen bilirsin işte ne isim vereceğini. Sen bilirsin üç sayfada nasıl anlatacağını. Avrupa’dan evsiz barksız bir kız gelir, öğretmeninin dersinde akıllı uslu oturur, onun plaklarını dinler, kızının piyanosunu çalar, neredeyse onun evinde büyür ve sonra bir gün bu kimsesiz kız kendi ayakları üstünde duran bir kadın olduğunda, günlerden bir gün Biltmore Otelinde rahatça der ki...”

Lonoff sandalyesinden kalkıp onun yanına yatağa oturmuştu ki kız tekrar kendini tutamayıp hüngür hüngür ağlamaya başladı. “Evet,” dedi Lonoff, “gayet rahatça.”

“Manny, ben deli değilim, kaçık değilim –bana inanmalısın–, ilginç olmaya çalışıp senin sanatına öykünen öyle sıradan bir kız hiç değilim.”

“Benim sevgili arkadaşım,” diye cevap verdi Lonoff; şimdi kollarını Amy’nin omzuna atmış, onu bir çocuk gibi sallayarak, “eğer her şey böyle olduysa...”

“Ah, bab-ba, maalesef gerçekten öyle.”

“Peki, şu halde, benim zavallı sanatımı bile epey geride bıraktın.”

Amy’nin tek başına Cort Tiyatrosu’na giderek, *Anne Frank’ın Hatıra Defteri*’nin ünlü New York prodüksiyonu sırasında ağlayan ve teselli edilmesi mümkün olmayan izleyiciler arasında yerini almasından bir sonraki sabah anlattığı öykü buydu. Çarpıcı bir yüze, alımlı bir aksana, yerli yerinde bir düzyazı üslubuna, Lonoff’a göre bir Lonoff’un sabrına sahip yirmi altı yaşındaki genç kadının, Lonoff’tan doğru olduğuna inanmasını beklediği hikâye buydu.

Savaşın sonra Amy Bellette olmuştu. Yeni adı kimliği- ni gizlemek için değil –şimdilik buna gerek yoktu– kendi- sinin o dönemlerde düşündüğü üzere, yaşamını unutmak için almıştı. İlkın, diğer hasta ve açlıktan ölmek üzere olan mahkûmlarla pis barakalarda, sonra da derme çatma bir “re- virde” birkaç hafta komada kalmıştı. Ölüm döşegindeki bir düzine çocuk SS’ler tarafından bir araya toplanarak, Belsen’e doğru ilerlemekte olan Müttefik ordularını toplama kamp- larındaki yaşam konforuyla etkilemek için on iki yataklı bir odada battaniyelerin altına yerleştirilmişti. İngilizler oraya vardığında hâlâ hayatta olan o on iki tanesi, orduya ait bir sahra hastanesine nakledilmişti. En sonunda orada kendine gelmişti. Hemşirelerin kendisine anlattıklarının bazen daha azını bazen de daha fazlasını anlıyor ama konuşmuyordu. Bunun yerine, inlemeden veya sanrılardan Almanya’da bir yerde olduğuna, daha on altısına bile gelmediğine ve ailesinin ölmüş olduğuna inanmanın bir yolunu bulmaya çalışıyordu. Bunlar gerçeklerdi; şimdi onları idrak etmek gerekiyordu.

“Küçük Güzel” derlerdi hemşireler ona –sessiz, esmer, sıska bir kızdı– ve bir sabah, kendini konuşmaya hazır hisset- tiğinde, onlara soyadının Bellette olduğunu söylemişti. Amy ismini ise çocukken hıçkırıklara boğularak okuduğu *Küçük Kadınlar* adlı bir Amerikan romanından almıştı. Uzun sessiz- liği sırasında, Amsterdam’da beraber yaşayacağı hiç kimse kalmadığından büyüme işini Amerika’da tamamlamaya ka- rar vermişti. Belsen’den sonra en iyisinin, kendisiyle unutmazı gerektiği şeyin arasına Atlantik büyüklüğünde bir okyanus koymak olacağını düşünmüştü.

Babasının hayatta kaldığını, Lonoffların Stockbridge’de bulunan aile diş hekiminin dişlerine bakmasını beklerken öğrenmişti. Bekleme salonundaki mecmua yığınının *Time* dergisinin eski bir sayısını alıp sayfaları şöyle bir çevirirken Otto Frank adında Yahudi bir işadınının fotoğrafını gördüğü

zaman, İngiltere'deki bakıcı ailelerin yanında kalalı üç sene, Athene Üniversitesi'ne başlayalı da neredeyse bir sene olmuştu. Nazi istilasının başlamasından iki sene kadar sonra, 1942 Temmuz'unda Otto Frank, karısını ve iki küçük kızını saklamıştı. Franklar, başka bir Yahudi aileyle birlikte, Otto'nun eskiden yazıhane olarak kullandığı bir Amsterdam binasının arkalarında bir yerlerin üst katında, yirmi beş ay güvenli bir şekilde yaşamıştı. Daha sonra 1944 Ağustos'unda bulundukları nokta, belli ki aşağıdaki depodaki bir işçi tarafından açığa vurulmuş ve gizlendikleri yer polis baskınına uğramıştı. Tectrit edilmiş çatı katı odalarında beraber yaşayan sekiz kişiden yalnızca Otto Frank toplama kamplarından sağ çıkabilmişti. Savaşın ardından Amsterdam'a geri döndüğünde, gizlendikleri süre boyunca onları koruyup kollayan Hollandalı aile, ona, Belsen'de öldüğü zaman on beş yaşında olan ufak kızının saklandığı sırada tuttuğu günlükleri vermişti: bir hatıra defteri, içine yazı yazdığı birkaç fihrist ve Nazilerin değerli bir şeyler bulabilmek için mekânı yağmaladıkları esnada dosyasından boşaltıp öylece bıraktıkları bir tomar kâğıt. Frank önce, ailesinin anısına hatıra defterinin özel bir baskısını yaptırtıp dolaşıma sokmuş fakat 1947 yılında kitabın resmi bir baskısı, *Het Achterhuis* –"Arkadaki Ev"– başlığı altında yayımlanmıştı. *Time* dergisinin belirttiği üzere, Hollandalı okurlar, mahrumiyetlerine ve yerlerinin bulunacağından kaynaklanan dehşetlerine rağmen, av haline gelmiş olan Yahudilerin medeni bir yaşam sürmeye nasıl devam etmeye çalıştıklarına ilişkin genç kızın tuttuğu kayıttan fazlasıyla etkilenmişlerdi.

"Bir Sağ Kalanın Acıları" başlıklı makalenin yanında, hatıra defteri sahibinin "şimdi altmış yaşında" olan babasının fotoğrafı vardı: Üstünde paltosu ve şapkasıyla, merhum ailesinin Prinsengracht Kanalı üzerinde son bir ev haline getirdiği binanın önünde yalnız başına ayakta duruyordu.

Ardından hikâyenin, Lonoff'un inanılmaz olduğuna ka-

naat getirdiği kısmı geldi. Fakat Amy, aslında hayattayken, ölmüş olduğunun düşünülmesinin öyle pek tuhaf olduğu fikrinde değildi. O son aylarda –Müttefiklerin her yeri bom-baladığı, SS'lerin de kaçtığı zamanlarda– yaşanan kaosu bilen hiç kimse inanılmaz demezdi buna. Onun Belsen'de tifodan öldüğünü iddia edenler onu ya ablası Margot'la karıştırmış ya da onun o kadar uzun süre komada kalmasından dolayı öldüğünü sanmış veya neredeyse ölü bir halde Kapolar* tarafından alınıp götürülüşünü izlemiş olmalıydı.

"Belsen üçüncü kamptı," dedi Amy Lonoff'a. "Önce Amsterdam'ın kuzeyine Westerbork'a gönderilmiştik. Orada et-rafta konuşacak başka çocuklar da vardı, hava almaya çıkabiliyorduk o sıralar; yaşadığımız korku dışında sahiden de o kadar berbat değildi. Babacığım erkeklerin tutulduğu barakalarda kalıyordu ama hastalandığım zaman, geceleyin kadınların olduğu tarafa girmenin bir yolunu bulmayı başarmış ve yatağıma gelip ellerimi tutmuştu. Orada bir ay kaldıktan sonra Auschwitz'e yollandık. Tren vagonlarında üç gün üç gece. Sonra kapıları açtılar ve bu onu son görüşüm oldu. Erkekler bir tarafa itildiler, bizler de diğer yana. Eylül başlarında oluyor bu. Ekim sonunda gördüm annemi son kez. Zar zor konuşabiliyordu o anda. Margot ve ben Auschwitz'ten yollandığımızda, kendisinin bunu anlayıp anlamadığını dahi bilmiyorum."

Lonoff'a Belsen'den söz etti. Yük vagonlarından sağ çıkanlar çalılıktaki çadırlarda kalmıştı başlarda. Üzerlerindeki yırtık pırtık şeylerle kuru toprağın üstünde uyuyorlardı. Günler yemek ya da temiz su olmadan geçmiş, güz fırtınaları çadırları demir yerlerinden söküp attıktan sonra da rüzgâra ve yağmura maruz kalarak yatmışlardı. Nihayetinde barakalara götürüldükleri sırada, kampı çevreleyen duvarların ötesindeki hendeklerin içine yığılmış öbek öbek bedenler görmüşlerdi:

* Nazi toplama kamplarındaki esirler arasından seçilen ve diğer tutuklulara kıyasla belirli imtiyazlara sahip mahkûmlar. (ç. n.)

çalılıkta tifodan ve açlıktan ölen insanlar. Kış geldiği zaman, hâlâ hayatta olan herkes sanki ya hasta ya da kısmen çıldırmış görünüyordu. Ve ardından, ablasının yavaş yavaş ölüşünü izlerken kendisi de hastalanmıştı. Margot'un ölümünden sonra, barakalarda ona yardım eden kadınları güçbela hatırlıyor ve onlara ne olduğuna dair hiçbir şey bilmiyordu.

Hastanede geçirdiği uzun nekahet döneminden sonra, aile üyelerinin birbirleriyle irtibatı kaybetmeleri halinde buluşmaya sözleştikleri İsviçre'deki adrese gitmemesi de inanılmaz değildi. Bir deri bir kemik kalmış on altı yaşında bir kız, sırf yolun sonunda, tam da korktuğu gibi, kaybolmuş ve yalnız olduğunu öğrenmek için, para ve vize gerektiren –umut gerektiren– bir yolculuğa çıkar mıydı?

Hayır, hayır, inanılmaz olan kısım şuydu: *Time* dergisine telefon edip, "Hatıra defterini yazan benim, Otto Frank'ı bulun!" demek yerine, derginin kapağında yazan tarihi alelacele defterine yazmış ve dişine dolgu yapıldıktan sonra, beraberinde okul kitaplarıyla kütüphanenin yolunu tutmuştu. İnanılmaz olan –açıklanamaz, savunulamaz ve hâlâ yüreğinde bir yara olan– şey, her zamanki gibi sakın ve dikkatli bir şekilde, *New York Times İndeksi*'nde ve *Sürelî Yayınlar Literatürü Okur Rehberi*'nde "Frank, Anne", "Frank, Otto" ve "*Het Achterhuis*" ibarelerini arayıp durması ve hiçbir şey bulamadığı zaman, kütüphanenin sürelî yayınlarının bulunduğu alt kattaki raflara gitmesiydi. Akşam yemeğinden önceki bir saati orada, *Time* dergisindeki makaleyi tekrar okuyarak geçirmişti. Ezberleyene kadar okumuştı. Babasının fotoğrafını incelemişti. Şimdi altmış yaşında. Gerekli sözcükler bunlardı: onun yeniden çatı katında babasının saçlarını kesen kız, orada babasının öğretmenliğinde ödevlerini yapan kız, Müttefik bombardıman uçaklarının Amsterdam semalarında salto yaptıklarını duyduğunda babasının yatağına koşup yorganın altında ona sımsıkı sarılan kız olması için: Artık kendisinin

sahip olmadığı her şeyin yerini alan bu kişinin kızı olmuştur aniden. Çok uzun bir süre ağlamıştı. Ancak akşam yemeğine öğrenci yurduna gittiği zaman, Otto Frank'ın Anne'sinin başına bir felaket daha gelmiş gibi davranmamıştı.

Oysa zaten, daha en başından, yaşadıkları hakkında konuşmama yönünde kesin bir karara varmıştı. Tek başına kalmış bir genç kız olarak, kesin kararlar almak onun güçlü yönüydü. Başka türlü tek başına nasıl dayanabilirdi? İngiltere'deki koruyucu babalarından ilki olan Daniel Amca'ya katlanamamasının binlerce nedeninden biri de, adamın eve gelen herkese savaşta Amy'nin başından geçen her şeyi er ya da geç anlatarak insanı canından bezdirmesiydi. Sonra bir de Londra'nın kuzeyindeki okulun, tarih dersleri sırasında küçük yetim Yahudi kıza hep acıyarak bakan genç öğretmeni Bayan Giddings vardı. Bir gün okuldan sonra Bayan Giddings, limonlu turta yedirmek için onu yerel çay salonuna götürmüş ve kıza toplama kampları hakkında sorular sormuştu. Cevap vermeye mecbur kalan Amy, onun duyduğu fakat asla pek inanmadığı hikâyeleri doğruladığında kadının gözleri dolmuştu. "Korkunç," demişti Bayan Giddings, "çok korkunç." Amy sessizce çayını içip leziz mi leziz turtasını yerken, Bayan Giddings kendi tarih öğrencilerinden biri gibi beyhude yere geçmiş i anlamaya çalışmıştı. En sonunda, "Neden insanlar yüzyıllar boyu siz Yahudilerden nefret etti?" diye sorması üzerine, Amy ayağa kalkmıştı. Buz kesilmişti. "Bana bunu sormayın!" demişti. "Bizden nefret eden o manyaklara sorun!" Ve böylece bir arkadaş olarak Bayan Giddings defterini kapatmıştı, tabii kendisine anlamaları mümkün olmayan sorular soran başkalarıyla olan hesabını da.

İngiltere'ye gelişinden sadece birkaç ay sonra bir cumartesi günü, Daniel Amca'nın ağzından bir daha o hazin "Belsen" lafı çıktığı takdirde soluğu Southampton'da alıp kaçak yolcu olarak bir Amerikan gemisine atlayacağına dair yemin etmiş -ve safkan İngiliz öğretmenlerin okulda gösterdiği kibirli acı-

ma emarelerinden usanmışken- bir bluzu ütülediği sırada kolunu yakmıştı. Çıgılları üzerine eve gelen komşular onu bir hastanenin acil servisine yetiştirmişlerdi. Bandaj çıkarıldığı zaman kolundaki kamp numarasının yerinde, yarım bir yumurta ebatlarında mor bir yara dokusunun lekesi vardı.

Bakıcı ebeveynlerinin bir kaza olarak adlandırdığı olayın ardından Daniel Amca, karısının hastalığı yüzünden Amy'ye evlerinde bakmayı sürdürmelerinin imkânsız olduğu yönünde Yahudi Yardım Heyeti'ni bilgilendirmişti. Bakılan evlatlık çocuk yeni bir ailenin, sonra da bir başkasının yanına taşınmıştı. Soran herkese, Nazi işgalinden bir önceki hafta, bir grup Yahudi talebeyle beraber Amsterdam'dan tahliye edildiğini söylemişti. Hatta kimi zamanlar talebelerin Yahudi olduklarını bile söylememişti; sorumluluğunu üstlenen ve yalan söylemesinden dolayı canları sıkılan Yahudi aileler kendisine bu yüzden biraz sitem etmişti. Ancak sırf Auschwitz ve Belsen'den ötürü hepsinin de yardımsever ellerini onun omuzlarına koymasına katlanamıyordu. O istisnai olarak nitelendirilecekse şayet, bu, Auschwitz ve Belsen'den ötürü değil, o zamandan itibaren kendisini dönüştürdüğü şeyden ötürü olacaktı.

Onlar iyi kalpli ve düşünceli insanlardı ve ona İngiltere'de tehlikede olmadığını anlatmaya çalışmışlardı. "Böyle korkmamalı ve kendini tehdit altında hissetmemelisin," diyerek ona güven vermişlerdi. "Veya bir şeyden utanmamalısın." "Ben utanmıyorum ki. Bu kadar basit." "Genç insanlar Yahudi kökenlerini gizlemeye çalıştıklarında mesele her zaman bu kadar basit değildir ama." "Belki diğerleri söz konusu olduğunda değildir," demişti onlara, "ama bende öyle."

Babasının *Time* dergisindeki fotoğrafını bulmasından bir sonraki cumartesi, sabah Boston'a giden otobüse atlamış ve yabancı dilde kitap satan kitapçılarda nafile yere *Het Achterhuis*'in bir kopyasını arayıp durmuştu. İki hafta sonra tekrar Boston'a üç saatlik bir otobüs yolculuğu yapmış ve bu

defasında kendisine merkez postaneden bir posta abone kutusu kiralamıştı. Kutunun parasını nakit ödemiş ve ardından çantasında taşıdığı mektup ve beraberindeki on beş dolarlık banka havalesini Amsterdam'daki Contact Yayınları'na yollayıp onlardan, Pilgrim Uluslararası Kitabevi, Posta Abone Kutusu 152, Boston, Massachusetts, ABD adresine, posta ücreti ödenmiş olarak, on beş dolar karşılığında Anne Frank'ın *Het Achterhuis*'inin ne kadar kopyasını gönderebiliyorlarsa göndermelerini istemişti.

Otto Frank için yaklaşık dört yıldır ölüydü; babasının bir iki ay daha onun ölü olduğuna inanması sahiden de daha fazla yakmazdı canını. Garip bir biçimde, kendisinin de canı daha fazla yanmıyordu, şimdi altmış yaşında olan kusursuz babasına yaptığı zalimliğin affedilmesi için geceleri yatakta yalvararak ağlamaları dışında.

Amsterdamlı yayıncıya siparişi gönderdikten takriben üç ay sonra, ağustos başlarında sıcak ve güneşli bir günde, Pilgrim Kitabevi'nin posta abone kutusuna göre biraz fazla büyük olan ve Boston'dan alınmayı bekleyen bir paket geldi. Üzerinde her ikisi de bir önceki gecedен ütölenmiş keten bir bej etek ve tertemiz bir koton bluz vardı. O sonbahar küt kestirdiği saçları gecedен yıkanmış ve taranarak şekle sokulmuş, cildi de bir güzel yanmıştı. Her sabah yaklaşık iki kilometre yüzüp her öğleden sonra tenis oynuyordu ve genel olarak yirmi yaşında birinin olabileceği kadar formda ve enerjikti. Belki de bu yüzden, postane memuru ona koliyi verdiği zaman, paketin bağlarını dişleriyle koparıp açmamış ya da mermer zeminin üzerine düşüp bayılmamıştı. Bunun yerine –Hollanda'dan postayla yollanmış paketi bir elinde sallaya sallaya– parka doğru yürümüş ve oturacak boş bir bank bulana dek dolaşıp durmuştu. Önce gölgede bir banka oturmuş fakat sonra ayağa kalkıp güneşin altında mükemmel bir yer bulana kadar yürümüşü.

Savaş sonrasında tedavüle çıkarılanları kendisi için yeni olduğundan Hollanda'ya ait posta pullarını etraflıca inceledikten ve posta mührüne dikkatlice baktıktan sonra, paketi ne kadar özenli bir şekilde açacağını görmeye koyulmuştu. Akıl almaz bir telaşsız sabır gösterisiydi bu ve kendisinin niyeti de böyle olması yönündeydi. Aynı anda hem galip hem de sersemlemiş hissediyordu kendini. Tahammül, diye düşünmüştü. Sabır. Sabır olmadan hayat olmaz. En sonunda bağı parçalamadan çözüp paket kâğıdının katlarını açtığı zaman, ambalajın arasından öylesine özenle çıkararak, temiz ve zarif Amerikan kızlarına özgü keten bej eteğinin diz kısmı üzerine koyduğu şey, bizzat kendi sağ kalışımıymış gibi gelmişti.

Van Anne Frank. Onun kitabı. Onun.

Günlük tutmaya başlayalı üç hafta olmamışken Pim ona saklanacaklarını söylemişti. Sayfaları tüketip işe bürodaki fihristlerle devam etmek zorunda kalana dek, kendisine on üçüncü yaş günü hediyesi olarak verilen karton ciltli bir deftere yazmıştı. *Achterhuis*'te yaşadıklarının çoğunu, bazılarını en ince ayrıntısına kadar olmak üzere hâlâ hatırlıyor, ancak her şeyi kayıt altına alan elli bin kelimededen hiçbirini kendisinin yazdığını hatırlamıyordu. Kitty adını verdiği hayali sırdaşına anlattığı kişisel sorunları hakkındaki birçok şeyi de hatırlamıyordu; çektiği çilelerle dolu bütün sayfalar onun için anadili kadar yeni ve yabancıydı.

Belki de *Het Achterhuis* onu yazdığından bu yana okuduğu ilk Hollandaca kitap olduğu için, bitirdiğinde ilk düşündüğü, Amsterdam'daki çocukluk arkadaşları olmuştı: kendisinin de okuma yazmayı öğrendiği Montessori* okulundan erkekler ve kızlar. Savaştan sağ kurtulan Hristiyan çocukla-

* Öğrencilere dersler dışında, kendi ayakları üzerinde durma bilincini de aşılarmaya çalışan eğitim sistemini benimsemiş okul türü. (ç. n.)

rın isimlerini hatırlamaya çalışmıştı. Ta anaokulundan öğretmenlerinin adlarını anımsamaya çalışmıştı. Gözünün önüne getirmeye çalışmıştı esnafın yüzlerini, onu çocukluğundan beri tanıyan postacının, sütçünün. Merwedeplein Caddesi üzerindeki evlerde oturan komşularını canlandırmıştı kafasında. Bunu yaptığı zaman da, her birinin onun kitabının kapağını kapatarak şöyle dediğini görmüştü: Kim bilirdi onun böylesine yetenekli olduğunu? Kim bilirdi aramızda böylesi bir yazar olduğunu?

Yeniden okuduğu ilk pasaj, Amy Bellette'in doğumundan iki yıl kadar önceki bir tarihe aitti. İlk defasında sayfanın kenarını kıvrırmış, ikinci seferdeyse çantasından çıkardığı bir kalemle sayfanın kenar boşluğuna koyu ve manidar bir çizgi çizmiş ve yanına –tabii ki İngilizce– "tekinsiz" yazmıştı. (İşaretlediği her şeyi onun için işaretliyor ya da işareti aslında oymuş gibi davranarak koyuyordu.) *Kendimi âdetâ başkasının gözleriyle görebilen garip bir yanım ortaya çıkıyor bazı bazı. İşte o zaman "Anne" adlı bir kızın özel meseleleri üzerine rahatlıkla kafa yorabiliyor ve sanki kendisi bir yabancıymış gibi, onun yaşam defterinin yapraklarına göz gezdirebiliyorum. Buraya gelmeden evvel, her şeyi şimdiki gibi böyle uzun uzadıya düşünmediğim zamanlarda, bazen Mansa, Pim ve Margot'la aramda hiçbir bağ olmadığına dair bir hissiyata kapılır ve daima dışlanmış biri olarak kalacağımı zannederdim. Bazen kendimi bir yetim yerine koyar...*

Ardından, karşısına ne zaman Lonoff'un "süs", "belirsiz" veya "anlaşılmaz" olarak nitelendirebileceği bir şey çıksa –suratını biraz ekşiterek– sayfanın kenarına biraz not alarak bütün paragrafı en baştan okumuştı. Ama çoğunlukla, kendisinin çocuk kadar boyuyla yazdığına inanmadığı pasajları işaretlemişti. Bu ne dokunaklı bir anlatım gücü Anne –kendi adını Boston'da söylemek onun tüylerini diken diken ediyordu–, bu ne beceri, bu ne zekâ! "Ne kadar da güzel olurdu,"

diye düşünmüştü, "Bay Lonoff'un İngilizce dersi için de böyle bir şey yazabilseydim." "İyi olmuş," dediğini duyar gibiydi, "şimdiye kadar yazdığınız en iyi şey bu, Bayan Bellette."

Ama tabii ki öyleydi; sınıftaki kızların da söylediği gibi, "harika bir konusu" vardı. Kendi ailesinin, ailelerin her yerde çektikleri acılara olan yakınlığı onun için en başından beri açıktı. *Yapabileceğimiz yegâne şey, bu felaket bitene dek mümkün mertebe sakın bir şekilde beklemek. Yahudiler ve Hristiyanlar bekliyor, tüm dünya bekliyor ve bir sürü kişi de ölümü bekliyor.* Ancak bu ("Gösterişsiz fakat etkili bir duygu; esas mesele bu. E. I. L.") satırları kaleme alırken, *achterhuis*'te tuttuğu o küçük günlüğün felaketin kaydının bir parçasını gözler önüne serebileceğine ilişkin hiç de öyle muazzam düşler yoktu kafasında. Kendisinden başka –o da büyük umutlarından dolayı– kimseyi eğitmek için kayda geçirmemişti bütün her şeyin ne zor olduğunu. Kaydını tutmak katlanmak demekti; günlük ona arkadaşlık ediyor ve akıl sağlığını koruyor ve ne zaman anne ve babasının çocuğu olmak ona savaşın kendisi kadar yürek parçalayıcı gelse, bunu itiraf etmek için oraya sığınıyordu. Annesini Margot'un memnun ettiği şekilde memnun etmeye çalışmanın ümitsizliğinden yalnızca Kitty'ye özgürce bahsedebiliyordu; ona yüksek sesle "Ana" kelimesini dahi söyleyememesindeki acizliğinden yalnızca Kitty'ye açıkça dert yanabiliyor ve herkesi dışarıda bırakarak kendisini –*sadece onun çocuğu olduğum için değil, ben olduğum için, Anne olduğum için*– istemesini istediği babasına, Pim'e karşı hissettiği şeylerin yongunluğunu da yine yalnızca ona itiraf edebiliyordu.

Elbette *kitaplara ve okumaya* böylesine düşkün herhangi bir çocuğun en nihayetinde farkına varacağı üzere, onun da tek bildiği şey kendi kitabını yazmakta olduğuydu. Ancak on dört yaşındayken çoğu zaman için yaptığı, yazınsal arzusunu sürdürmekten ziyade moralini sağlam tutmaya çalışmaktı. Yazar olarak olgunlaşmasına gelince, bunu her gün oturup

yazar olmaya çalışma yönünde alınmış bir karara değil, biz-zat yaşadıkları boğucu hayata borçluydu. Onun yeteneğini her şeyden önce bu beslemiş gibiydi! Sahiden de, *achterhuis*'in dehşeti ve orada yaşadığı klostrofobi olmadan, dört bir tarafı arkadaşlarıyla sarılı, gelip gitmekte özgür, soytarılık etmekte özgür, umutlarını sonuna kadar kovalamakta özgür, *gülmek-ten yerlere yatan bir çenebaz* olarak, öylesine becerikli, öylesi-ne dokunaklı ve öylesine zeki cümleleri hiç yazabilir miydi? Şu halde belki de İngilizce derslerindeki sorun bu, diye dü-şünmüştü; harika bir konunun yokluğu değil, gölün, tenis kortlarının ve Tanglewood'un varlığı. Bronzlaşmış harika bir cilt, keten etekler ve Athene Üniversitesi'nin Pallas Athenesi olarak artan şöhretim, belki de beni hırpalayan şeyler bun-lar. Belki bir yerde bir odaya kapatılsam, çürük patateslerle beslensem, üzerimde eski püskü kıyafetler olsa ve korkudan aklımı yitirsem, belki o zaman Bay Lonoff için iyi bir hikâye kaleme alabilirdim.

Belki de günlüğün, salt kendisinin ergenlik döneminde duyduğu yalnızlığı bastırmaktan çok daha fazlasını yaptığı-nı Kitty'ye, ancak *işgal korkusu* yüzünden ve Müttefiklerin çı-karma yapması, Almanların çöküşü ve *achterhuis* çevresinde *savaştan sonra* olarak bilinen o altın çağın gelme ihtimalinin verdiği coşku sayesinde açıklayabilmişti. İki sene boyunca düzyazı yeteneğini geliştirdikten sonra, kendisini o büyük girişim için hazır hissetmişti: *En büyük isteğim günün birin-de bir gazeteci, sonra da ünlü bir yazar olmak*. Oysa bu, günün birinde ünlü olmanın, ona, eylül ayında tekrar okula gitme olasılığından öyle daha sıra dışı bir şey olarak görünmediği bir tarihte, 1944 Mayıs'ındaydı. Ah, müthiş beklentilerle dolu o mayıs! *Achterhuis*'te bir kış daha geçirmek yok! Bir kış daha geçirirse aklını oynatacaktı.

Orada geçirdiği ilk yıl o kadar da kötü değildi; hepsi yer-leşmekle öylesine meşguldü ki, ümitsizliğe kapılacak zamanı

olmamıştı. Aslında, çatı katını *son derece kullanışlı* bir eve dönüştürmek için hepsi de öylesine hamaratça çalışmıştı ki, babası mekânı daha da bölümleyerek, içeriye bir başka Yahudi'yi daha alma yönünde herkesin fikir birliğine varmasını sağlamıştı. Ancak Müttefik bombardımanının başlamasıyla, o son derece kullanışlı evin onun işkence odası haline gelmesi bir olmuştu. Gün içerisinde iki aile hiç yere ağız dalaşına giriyor, geceleri de kendisi, Gestapoların habersizce gelip onları götürceğinden adı gibi emin olduğundan bir türlü uyuyamıyordu. Yattığında, diğer tüm Yahudi arkadaşları gibi bir toplama kampında değil de Amsterdam'da bir yatakta emniyette olması yüzünden onu suçlayan okul arkadaşı Lies'le ilgili karabasanlar görmeye başlamıştı: "*Ah, Anne, neden bırakıp gittin beni? Yardım, ah, yardım et bana, kurtar beni bu cehennemden!*" Kendisini bir zindanda, yanında anneciği ve babacığı olmadan görürdü – ve daha da kötülerini. *En korkunç şeyler* hakkında düşünmüş, onlara ilişkin rüyalar görmüştü, ta ki 1943 yılının en son saatlerine dek. Ama sonra hepsi birden bıçak gibi kesilmişti. Mucize eseri. "İyi de, nasıl oldu bu, Profesör Lonoff? Bkz. *Anna Karenina*. Bkz. *Madame Bovary*. Bkz. Batı edebiyatının yarısı." Mucize: arzu. Eylül ayında tekrar okula gidecek ama sınıfa o aynı kız olarak girmeyecekti. Artık bir kız değildi. Aklından çıplak bir kadın geçse, gözyaşları süzülüyordu yanaklarından. O nahoş regl dönemleri ona en yabancı hazların kaynağı halini almıştı. Göğüsleri geceleri yatakta onu uyarıyordu. Bu duyumlar, kendi korkunç ölümüne dair önsezilerinin yerini çılgınca bir yaşama isteğinin almasına yetmişti. Bir gün bütünüyle kendisini toplamış, ertesi gün de, tabii ki âşık olmuştu. Çektiği çileler on dört yaşında ondan bir kadın yaratmıştı. Özellikle, Van Daanların on yedi yaşındaki oğulları Peter tarafından mesken tutulmuş olan en üst katın gözlerden irak köşesine özel ziyaretlerde bulunmaya başlamıştı. Ne onu Margot'un elinden alıyor olma olasılığı ne de mahcup ebeveynleri kendisini durdurmuştu: Önce çay vak-

tindeki ziyaretler, sonra akşam buluşmaları, sonra da hayal kırıklığına uğramış babaya yazılan küstahça mektup. O müthiş Mayıs'ın 3'ünde: *Gencim, daha bilmediğim ne niteliklerim vardır; gencim, güçlüyüm ve büyük bir macera yaşıyorum.* İki gün sonra, kendisini Lies'i yutan o cehennemden kurtaran babaya, gözünde hep en sevdiği canlı olmak istediği Pim'e *bedenen ve ruhen bağımsızlığını açıkça ilan etmişti: Annemin ya da bir başkasının desteği olmadan tümüyle kendi ayaklarımın üzerinde durabileceğim bir çağa geldim... Hiçbirinize karşı en ufak bir sorumluluk dahi hissetmiyorum... Davranışlarımdan ötürü kendimden başka kimseye hesap vermek zorunda değilim...*

Hoş, kendi ayakları üzerinde durabilen bir kadının gücünden ibaret değildi olacağını sandığı her şey. Sevgi dolu bir babanın gücünden de. Babası bunun ömrü hayatında aldığı en kaba mektup olduğunu söylemiş ve Anne *sarf ettiği bayağı sözler* yüzünden utanç içinde gözyaşlarına boğulduğunda kızıyla birlikte o da ağlamıştı. Babası mektubu sobaya atmıştı, üzerinden haftalar geçmiş ve Anne, Peter'e olan inancını günbegün yitirmişti. Aslına bakılacak olursa Anne temmuz itibariyle, içinde bulundukları şartlar altında Peter'i nasıl *başından savabileceğini* düşünüp duruyordu ve bu sorun, ağustos ayında güneşli bir cuma günü öğleden hemen önce, Pim, Peter'ın İngilizce derslerine yardım ederken, Anne'nin de yukarıda kendi başına ders çalıştığı sırada, Hollandalı Asayiş Polisleri'nin bir baskınla, görgü kurallarını, bağlılık ilkelerini, kendi kendilerini geliştirmenin ve karşılıklı saygının gereklerini hâlâ gözeten o gizli ev halkını sonsuza dek darmadağın etmesiyle halloluvermişti. Bir aile olarak Franklar bitmiş, günlüğün sahibi de buna gayet uygun bir biçimde, her şeye rağmen kendileri kalarak makul bir hayat sürme çabalarına dair tuttuğu kaydın da nihayete erdiğini düşünmüştü.

Kitabı baştan sona üçüncü defa, o akşam Stockbridge'e dönüş yolunda okumuştı. Bir daha başka bir kitap okur muydu acaba? Bunu elinden bir türlü bırakamazken nasıl okuyacaktı? Otobüste, yazdığı –"yaptığı"– şeyle ilgili en haddini bilmez biçimde hayaller kurmaya başlamıştı. Belki de onu havaya sokan, Boston'dan beri otoban boyunca otobüsü sinsice izleyen, gürleyen, engin ve şimşekler çakan çivit mavisini gökyüzüydü: pencerenin dışında El Greco'ya özgü en acayip sahne efektleri, dışarıda barok süslerinin eksik olmadığı, Kitabı Mukaddes'ten çıkma bir fırtına, içerideyse elindeki kitabı ve o öğleden sonra Boston Güzel Sanatlar Müzesi'nde gerçek El Greco tablolarından özümsemişti trajik ihtişamın kalıcı hissiyle yerli yerine kurulmuş Amy. Üstelik yorgundu da ama muhtemelen onu fantastik düşüncelere dalmaktan alıkoyamazdı bu. *Het Achterhuis*'i ilk iki okuyuşundan hâlâ büyülenmiş bir halde, güne nokta koyma adına soluğu Gardner ve Fogg müzelerinde almış, bronzlaşmış teni ve hayat dolu yürüyüşüyle kendinden geçmiş kız, ismini öğrenmeye can atan bir düzine Harvard Yaz Okulu öğrencisini peşine takmıştı. Üç müze çünkü Athene'ye geri döndüğü zaman, herkese Boston'da geçirdiği o muazzam günü ana hatlarıyla da olsa anlatma arzusundaydı. Bay Lonoff'la, karısının tavsiyesi üzerine gezmeye gittiği bütün yeni sergiler hakkında enine boyuna konuşmayı planlıyordu.

Fırtına, tablolar ve yorgunluğu; gene de bunlardan hiçbiri aslında, yayımlanmış hatıra defterini aynı gün içinde baştan sona üç defa okumasından doğan türden ümitlerin uyanması için gerekli değildi. Zirve yapan kendine hayranlık duygusu muhtemelen kâfiydi. Belki de o yalnızca, çok genç bir yazarın kuracağı türden hayaller kuran, bir otobüste yolculuk eden çok genç bir yazardı.

Kitabının üstlendiği misyona ilişkin tüm muhakemeleri ve tüm fantastik düşünceleri şuradan yola çıkıyordu: Hatıra defterinin ortaya koyduğu şekliyle ne kendisi ne de ailesi dindar ya da dininin gereklerini yerine getiren Yahudilerin temsilcisiydi. Annesi cuma geceleri mum yakardı; hepsi hepsi buydu. Bayramları sorarsanız, saklandıkları sırada öğrendiği Aziz Nikola Günü, ona Hanuka'dan çok daha eğlenceli gelmiş, Pim'le beraber türlü türlü zarif hediyeler hazırlamış ve hatta kutlamalara renk katmak için bir Noel Baba şiiri bile yazmıştı. Pim ona bayramda –Yeni Ahit hakkında bir şeyler öğrensin diye– çocuklar için yazılmış bir Kitabı Mukaddes hediye etmeye karar verdiğinde, Margot bunu onaylamamıştı. Margot'nun istediği Filistin'de ebe olmaktı. İçlerinde din konusuna ciddi ciddi kafa yoruyormuş gibi görünen bir tek oydu zaten. Ola ki bulunsaydı Margot'nun tuttuğu günlük, söz Yahudilik ya da Yahudiliğe özgü bir yaşam sürme planlarına geldiğinde onunki kadar ihtiyatlı olmazdı. Margot'yu günlüğünde büyük bir hasretle, *sadece Yahudi değil, yeniden insan olacağımız günler gelecek* diye yazarken aklından geçirmek şöyle dursun, onun bunları düşündüğünü hayal etmek bile kendisi için kesinlikle imkânsızdı.

Bu kelimeleri, bir gece vakti aşağıdaki depoda yaşanan hırsızlık olayının etkilerini hâlâ üzerinde taşıyor bir halde yazan elbette kendisiydi. Hırsızlık vakasının polislerin onları bulmasına zemin hazırlayabileceğinden kuşku duymayan herkesin, olayın sonrasında günler boyunca korkudan dizlerinin bağı çözülmüştü. Onun içindeyse, bir dehşet kalıntısıyla beraber güvenilmez bir rahatlama duygusu ve tabii ki, Lies'inkinin aksine, canının bir kez daha bağışlanmasının farkına vardığı zaman duyduğu suçluluk hissiyle bezenmiş bir şaşkınlık vardı. O korkunç gecenin ardından, gördükleri zulmün anlamını kavramaya çalışarak uzun uzadıya düşünüp durmuştu, kâh bir an için düşmanlarının gözünde sade-

ce ve sadece Yahudi olmanın sefaleti hakkında yazarak, kâh sonrasında uçarı bir şekilde şöyle düşünerek: *dünya ve tüm insanlar iyiliği belki de bizim dinimizden öğrenecek... Asla yalnızca Hollandalı olamayız, diye hatırlatmıştı Kitty'ye, biz daima Yahudi kalacağız, öyle de kalmak istiyoruz. Ama bunu der demez de, insanın "Margot Frank'ın Hatıra Defteri'nde" hiçbir şekilde karşılaşmayacağı bir beyanla tartışmaya son veriyordu: Bir kez daha kurtuldum ya, şimdi ilk dileğim savaştan sonra Hollandalı olabilmek! Hollandalıları seviyorum, bu ülkeyi seviyorum, bu dili seviyorum ve burada çalışmak istiyorum. Kraliçe'ye bizzat mektup yazmak zorunda kalsam dahi amacıma ulaşmadan bu işin peşini bırakmayacağım.*

Hayır, bu konuşan annesinin Margot'su değil, babasının Anne'siydi. Fedakâr Margot çölde bebek doğurturken kendisi İngilizce öğrenmek için Londra'ya, modayı takip edip sanat tarihi okumak için Fransa'ya, "Anne Franklin" adında biri olarak yıldızlarla röportaj yapmak için Holywood'a California'ya gitmek istiyordu. Doğrusu, Margot Tanrı'yı ve anavatanı düşündüğü sıralarda, Anne'nin herhangi bir şekilde üzerlerinde ayrıntılı duruyormuş gibi görüldüğü yegâne tanrılar, saklandıkları süre zarfında hep okuduğu ve bayıldığı Yunan ve Roma mitolojilerine aitti. Doğrusu, Anne'nin hatıra defterindeki genç kız, Margot'ya kıyasla sadece belli belirsizce Yahudi'ydi; gerçi bu haliyle de, korkularını, geceleri ona yüksek sesle Kitabı Mukaddes'i değil Goethe'yi Almancasından ve Dickens'ı İngilizcesinden okuyarak yatıştıran babasının kızıydı bütünüyle.

Oysa mesele buydu; onun hatıra defterine kâbusu gerçeğe çevirme gücünü veren şey buydu. Hahamların ve ayinlerin nüfuzu altında yaşayan dindar, sakallı bir babanın çocuğuna, o hissiz ve ilgisiz büyük dünyanın önem vermesini beklemek düpedüz ahmaklıktı. En ufak farklılıklara karşı müsamaha gösterme hususunda öyle büyük bir yeteneği olmayan sıradan

birisinin gözünde, o ailenin çektiği onca şey hiçbir anlam ifade etmezdi. Sıradan insanların gözünde, Hristiyan olan her şey bir yana, modern ve Avrupalı olan her şeyi inatla reddederek kendi felaketlerine davetiye çıkarmış gibi görünebilirlerdi. Ama Otto Frank'ın ailesi, işte bu başka bir konuydu! Sıradan kişilerin en sersemi bile Yahudilere *sırf Yahudi oldukları için* yapılanları nasıl olur da görmezden gelebilir, Yahudi olmayanların en cahili dahi *Het Achterhuis*'te, Frankların senede bir defa zararsız bir Hanuka şarkısı söylediklerini, İbranice birkaç kelime ettiklerini, birkaç mum yaktıklarını, birbirlerine –sadece on dakika kadar süren bir dini tören sırasında– birkaç hediye alıp verdiklerini ve tüm bunların onları düşman yapmak için yeterli olduğunu okuduğunda, nasıl olur da buna kafası basmazdı? Bu kadarı bile yeterli değildi. Hiçbir şey olmasa da olurdu, dehşet verici olan buydu. Gerçek buydu. Kitabının gücü buydu. Franklar radyonun başında toplanıp Mozart'ın, Brahms'ın ve Beethoven'ın konserlerini dinleyebilirlerdi; Goethe, Dickens ve Schiller okuyarak kendilerini eğlendirebilirlerdi; o, Prenses Elizabeth ve Prenses Margaret Rose için uygun birer eş bulmak için geceler boyu Avrupa'nın tüm kraliyet ailelerinin şecerelerine bakabilirdi; Kraliçe Wilhelmina'ya duyduğu sevgiden ve Hollanda'nın kendisinin vatani olması yönündeki arzusundan günlüğünde tutkuyla bahsedebilir ve bunların hiçbiri de hiçbir şeyi değiştirmezdi. Ne Avrupa onlarındı, ne de onlar ve hele ki onun Avrupalılaştırmış ailesi Avrupa'ya aitti. Bunun yerine, şirin bir Amsterdam kanalından üç kat yukarıda, Van Daanlarla birlikte sıkış tepiş bir halde, yüz metre karelik bir yerde, tecrit edilmiş ve horlanmış getto Yahudileri gibi yaşamışlardı. Önce dışlanma, ardından hapsolme ve sonra da yük vagonlarından kamplara, fırınlara ve yok oluşa. Peki neden? Yahudi sorununun çözülmesi için, uygar insanların pisliklerine artık tahammül edemedikleri o soyu bozuklar bizzat onlardı; Otto ve Edith Frank ve kızları Margot ve Anne.

Eve dönüş yolunda, öğretecek gücü kendisinde bulduğuna inanmaya başladığı ders buydu. Ama sadece ölmüş olduğuna inanıldığı takdirde. *Het Achterhuis*'in yaşayan bir yazarın eseri olduğu bilinirse, asla daha fazlası haline gelemezdi gerçekte olduğundan: Bir genç kızın, Hollanda'daki Alman işgali sırasında saklanmakla geçen zor yıllarında tuttuğu günlük; erkeklerin ve kızların geceleri yataklarında İsviçreli Robinsonların maceralarıyla beraber okuyabilecekleri bir şey. Oysa ölü olması durumunda, 10 ila 15 yaşlarındakilere salt eğlenceden çok daha fazlasını sunabilirdi; böyle bir niyeti olmadan veya bunun için uğraşmadan, insanların sonunda bir şeyleri görmelerini sağlayacak, başyapıt gücünde bir kitap yazmıştı ölü olarak.

Peki ya insanlar sonunda ne görmüşlerdi? Onlara öğretecek gücü bulduğu şeyi öğrendikleri zaman ne olacaktı? Acı çekmek onların gözünde yeni bir anlam mı kazanacaktı? Onları sahiden de onun hatıra defterini okumakla geçirecekleri o sayılı birkaç saatin dışında da insani varlıklar haline getirebilecek miydi? Athene'deki odasında –*Het Achterhuis*'in üç kopyasını şifonyerinin içine sakladıktan sonra– müstakbel okurlarını, şimşek fırtınası eşliğinde geçen o heyecan verici otobüs yolculuğu boyunca onlardan biriymiş gibi davranmış zamankinden daha sakın bir şekilde düşünmüştü. En nihayetinde, saklanarak soykırımdan kaçtığı sırada Kitty'ye, *insanların özünde iyi olduklarına hâlâ inanıyorum*, diyen on beş yaşındaki kız değildi. Gençlik ideallerinin uğradığı zararın, Westerbork'tan bindiği yük treninin havasız vagonlarıyla Auschwitz'teki barakalarda, Belsen çalılıklarında çektiklerinden aşığı kalır yanı yoktu. İnsanlardan böyle oldukları için nefret etmiyordu –bundan başka nasıl olabilirlerdi ki?– ama onları göklere çıkarmak da gelmiyordu içinden.

İnsanlar sonunda gördüklerinde ne olacaktı? Buna ve-
rilebilecek tek gerçekçi yanıt, Hiçbir Şey'di. Başka bir şeye

inanmak, yalnızca o en arzulu kişi olan kendisinin bile artık şüphe duymaya hakkı olduğu arzulara teslim olmaktı. İnsanlığın ıslahına bir yararı dokunsun diye varlığını öz babasından gizli tutmak... hayır, artık çok geçti. Yaşamın ıslahı onların kendi meseleleriydi, onun değil; onlar kendilerini ıslah edebilirlerdi, bu yönde gün gelir de bir istekleri olursa şayet; olmazsa da olmazdı. Bir sorumluluğu varsa eğer, bu ölüle-re karşıydı; ablasına, annesine, arkadaşları olan katledilmiş öğrencilere karşı. Hatıra defterinin bir amacı, kendisinin de üstlendiği bir misyon vardı: Bütün bu kişilere kitabında yeniden hayat vermek... artık bunun onlara ne gibi bir iyiliği dokunacaksa. Gerçekten istediği şeyse bir baltaydı, kitap değil. Yurttaki koridorun sonundaki merdiven boşluğunda, yangın durumunda kullanılması için orada duran, kırmızı saplı koca bir balta vardı. Peki ya nefret durumunda, ölümcül bir öfke durumunda? Baltaya yeteri kadar sık bakmakla birlikte, onu duvardan indirecek cesareti kendinde hiç bulamamıştı. Ayrıca onu eline alsa kimin kafasını uçuracaktı ki? Küllerin ve kafataslarının intikamını almak için Stockbridge'de kimi öldürebilirdi? Daha baltayı bile sallayamazdı ki ellerinde. Hayır, kendisine ellerinde sallaması için verilen, *Het Achterhuis, van Anne Frank*'tı. Ve onunla kan dökmesi için başka bir *achterhuis*'te sırta kadem basması gerekiyordu, bu defa babasız ve yapayalnız olarak.

Böylece üç yüz sayfadan az olan yapıtının gücüne dair inancını yenileyerek, sağ kalışını altmış yaşındaki babasından gizli tutmaya kesin karar vermişti. "Onlar için," diye ağlamıştı, "onlar için," kendisinin kurtulduğu ve şimdi de bunun aksi olmuş gibi davrandığı kaderi paylaşan herkesi kastederek. "Margot için, annem için, Lies için."

Her gün *New York Times* okumaya kütüphaneye gidiyordu artık. Her hafta haber dergilerini dikkatle okuyordu. Amerika'da yayımlanan bütün yeni kitaplar hakkında pazar

günleri bir şeyler okuyordu: Hiçbiri onun ölümünden sonra basılan hatıra defterinden daha kayda değer ve önemli olmayan, “kayda değer” ve “önemli” olduğu söylenen romanlar; gerçek insanların, var olamayacak, var olsalar da pek bir önemi olmayacak sahte insanlar hakkında bilgiler edindikleri yavan çoksatarlar. Değerleri her ne olursa olsun kitaplarının, onunkinin itibarının yanına yaklaşmaları ihtimal dahilinde bile olmayan tarihçiler ve biyografi yazarları hakkında övgüler okuyordu. Kütüphanede bulduğu her bir –Amerikan, Fransız, Alman ve İngiliz– dergisindeki her sütunda, kendi gerçek ismini arıyordu. Başlarını iki yana sallayarak işlerine güçlerine devam eden üç beş bin Hollandalı okurla sınırlı kalmış olamazdı; bundan çok daha mühimdi! “Onlar için, onlar için” –defalarca, haftalarca “onlar için”– ta ki sonunda, *achterhuis*’te hayatta kalmış olmanın, ölüm kamplarından sağ kurtulmuş olmanın, burada New England’da başka biri kılığında dolaşmanın, öç peşindeki hayalet olarak “geri dönme” tutkusunu son derece kuşkulu –ve biraz da çılgınca– bir şey haline getirip getirmediğini merak etmeye başlayana dek. Yenilmemiş olmaya yeniliyor olduğundan korkmaya başlamıştı.

Ama neden korkacaktı ki! Araya hiçbir *achterhuis* ya da hiçbir ölüm kampı girmeseydi de her halükârda olacağı kişiden başka kim olmaya çalışıyordu ki? Amy bir başkası değildi. Onu hatıralarından kurtarıp hayata döndüren Amy –çekici, sağduyulu, cesur ve gerçekçi Amy– bizzat kendisiydi. O kişi olma konusunda her türlü hakkı haizdi! Ölülere karşı sorumluluk mu? Saf sofu retoriği! Ölülere verilebilecek hiçbir şey yoktu; onlar ölüydü. “Kesinlikle. Bu kitabın sözümona önemi marazi bir yanılsamadan ibaret. Ölü rolünü oynamak da melodramatik ve iğrenç bir şey. Babacığımın saklanmaksa daha beter. Hiçbir bedel ödenmesi gerekmiyor,” demişti Amy Anne’ye. “Telefona sarıl ve Pim’e hayatta olduğunu söyle. O altmış yaşında.”

Ona olan hasreti, çocukluğunda onun yegâne aşkı olmayı her şeyden çok istediği zamanlardakini bile aşmıştı artık. Oysa gençti, güçlüydü, büyük bir macera yaşıyordu ve onu ya da bir başkasını hayatta olduğuna dair bilgilendirme yönünde hiçbir şey yapmadı; günlerden bir gün, bir baktı ki her şey için çok geçti. Kimse ona inanmazdı, inanmak isteyecek babasından başka. Şimdi her gün, saklandıkları yeri görmeye, yatağının yanı başındaki duvara iliştirdiği film yıldızlarının fotoğraflarına bakmaya geliyordu insanlar. Banyo yaptığı küveti, ders çalıştığı masayı görmeye geliyordu insanlar. Peter'le beraber birbirlerine sarılıp yıldızları seyre daldıkları tavan arasındaki o pencereden dışarı bakıyorlardı. Polislerin onları götürmeye geldiklerinde geçtikleri kapıyı kamufle eden büfeye dikiyorlardı gözlerini. Gizli günlüğünün açık sayfalarına bakıyorlardı. Bu onun el yazısı, diye fısıldaşıyorlardı, bunlar onun sözcükleri. *Achterhuis*'te onun dokunduğu her şeye ama her şeye bakmak için bekliyorlardı. İyi bir kompozisyon öğrencisi gibi, Kitty'ye görev duygusu içinde, düzenli, hatasız, gündelik bir Hollandacayla anlattığı sade koridorlar ve kullanışlı küçük odalar; o son derece pratik *achterhuis* şimdi kutsal bir mabede, bir Ağlama Duvarı'na dönüşmüştü. Sanki Anne onlardan biriymişçesine yaslı bir şekilde, sessizce oradan ayrılıyorlardı.

Oysa esas onlar ona aitti. "Benim için ağlıyorlardı," dedi Amy; "bana acıyorlardı; benim için dua ediyorlardı; onları affetmem için yalvarıyorlardı. Katledilmiş Yahudilerden çalınan milyonlarca yaşanmamış yılın vücuda gelmiş haliydim ben. Artık hayatta olmak için çok geçti. Ben bir azizeydim."

Hikâyesi buydu işte. Peki, bitirdiğinde Lonoff ne düşündü? Amy'nin her kelimeyi büyük bir samimiyetle söylediğini ve söylediklerinin tek kelimesinin bile doğru olmadığını.

Amy duş alıp üzerini giyindikten sonra otelden ayrıldılar; Lonoff onu bir şeyler yesin diye öğle yemeğine götürdü.

Restorandan Hope'u arayıp, Amy'yi eve getireceğini anlattı. Ormanda yürüyüşe çıkabilir, ağaçların yapraklarına bakabilir ve güvenli bir şekilde Becky'nin yatağında yatabilirdi; birkaç güne kalmaz kendini toplayacak gücü bulduktan sonra da Cambridge'e geri dönerdi. Amy'nin yaşadığı sinir buhranına ilişkin karısına anlattığı tek şey, kızın ona tükenmişlikten muzdarip görüldüğüydü. Bundan daha fazlasını söylemeyeceğine dair Amy'ye söz vermişti.

Berkshires'a dönüş yolunda Amy kendisine, yirmi farklı dilde yirmi milyon insan tarafından okunuyor olduğu yıllarda nasıl hissettiğinden söz ettiği zaman, Doktor Boyce'a başvurmayı düşündü. Boyce, Stockbridge'de bulunan ruh ve sinir hastalıkları hastanesi Riggs'teydi. Ne zaman yeni bir kitabı çıksa, Boyce ona, kendisine göndereceği nüshaya lütfen bir imza bahşetmesini rica eden cana yakın bir mesaj yollar, Lonoff'u senede bir kez Boyceların büyük barbekü partisine davet ederdi. Bir defasında Lonoff Doktor Boyce'un isteği üzerine, "yaratıcı kişilik özellikleri" hakkında konuşmak için hastane personelinin oluşan bir çalışma grubuyla bir araya gelmeye gönülsüzce razı olmuştu. Eğer dışarıya çıkıp daha çok insan içine karışırsa evde işlerin daha iyi olacağına inanmayı tercih eden karısını bir süreliğine de olsa sakinleştirir belki diye düşünmüş ve psikiyatri gücendirmek istememişti.

Yazı hakkındaki fikirleri kendi zevkine göre daha fazla gerçekdışı olduğu anlaşılan çalışma grubundakilere, düşüncelerinde yanıldıklarını söyleme yönünde en ufak bir çaba dahi göstermemiştir. Zaten kendisi de görüşlerinin kesin doğrular olduğu düşüncesinde değildi. Konuya kendi açılarından bakıyorlardı, o ise Lonoff gibi bakıyordu. Nokta. Kimsenin fikrini değiştirme isteği yoktu. Kurmaca, insanlara türlü türlü, tuhaf tuhaf şeyler söyletiyordu; varsın olsun.

Psikiyatrlarla olan buluşma başlayalı yalnızca bir saat olmuştu ki, Lonoff keyifli bir akşam geçirdiğini ama artık

kalkıp eve dönmesi gerektiğini söylemişti. "Daha önümde beni bekleyen bu akşamki okumam var. Okumamı yapmadan kendim olamam. Ancak siz ben gittikten sonra benim kişilik özelliklerim hakkında konuşmaya rahat rahat devam edebilirsiniz." Boyce sıcak bir gülümsemeyle "Umarım naif yorumlarımızla sizi birazcık da olsa eğlendirebilmişizdir," diye karşılık vermişti. "Asıl ben sizi eğlendirebilmeyi yeğledim. Sıkıcı olduğum için özür dilerim." "Hayır, hayır," demişti Boyce, "itibar sahibi bir insan dinginliğin kendine has bir büyüğü ve gizemi vardır." "Öyle mi?" diye sormuştu Lonoff. "Bunu karıma söylemeliyim."

Oysa beş yıl kadar önce boşa geçen bir saatin konuyla neredeyse hiç alakası yoktu. Boyce'a inanıyor ve ertesi gün onunla eski öğrencisi, yarı yarıya kızı, Franz Kafka'dan E. I. Lonoff'a kadar bütün Yahudi yazarlar arasında en ünlüsünün kendisi olduğunu ona ifşa eden yirmi altı yaşındaki genç kadın hakkında konuşmaya gittiği zaman, psikiyatrin da onun güvenini boşa çıkarmayacağını biliyordu. Yarı kızının güvenini kendisinin boşa çıkarmasına gelince, bu öyle çok büyük bir şey ifade etmiyordu zira Amy o şiddetli yanılgısının ayrıntılarına daha da girmişti.

"Neden bu tatlı ismi aldım biliyor musun? Beni hatırlarımdan koruması için değil. Geçmiş kendimden ya da kendimi geçmişten saklamıyordum. Nefretten, insanların örümcek ve farelerden nefret ettikleri gibi insanlardan nefret etmekten saklanıyordum. Derimin yüzülmüş olduğunu hissediyordum, Manny. Sanki cildim bedenimin yarısından soyulmuş gibi hissediyordum. Yüzümün yarısı soyulmuş ve herkes ömrümün geri kalanı boyunca gözünü üzerime dikip bana bakacaktı. Veya diğer yarıya, hâlâ bozulmamış olan diğer yarıya dikecekti gözlerini; onları, derisi yüzülmüş olan yarım orada yokmuş da diğer yarım ile konuşuyorlarmış gibi davranıp gülümserken görebiliyordum. Kendimi onlara haykırırken

duyabiliyor, layıkıyla dehşete kapılınsınlar diye çirkin yanımı onların kusursuz suratlarının tam ortalarına vururken kendimi görebiliyordum. 'Ben güzeldim! Ben bütündüm! Neşeli, canlı, küçük bir kızdım ben! Bakın, bakın bana ne yaptılar!' Ama hangi yanıma bakarlarsa baksınlar, hep haykırıyordum. 'Diğerine bakın! Neden diğerine bakmıyorsunuz!' Hastanede gece düşündüğüm şey buydu. Bana nasıl bakarlarsa baksınlar, benimle nasıl konuşurlarsa konuşsunlar, beni nasıl teselli etmeye çalışırlarsa çalışsınlar, ben hep bu yarı derisi yüzülmüş şey olacağım. Asla genç olmayacağım, asla iyi, huzurlu ya da âşık olmayacağım, onlardan hayatım boyunca nefret edeceğim.

"Bu yüzden o tatlı ismi aldım; olmadığım her şeyin rolüne girebilmek için. Çok da iyi rol kesiyordum hani. Bir süre sonra, aslında hiç de rol kesmediğimi, zaten normalde ne olacaksam o olduğumu düşünmeye başlamıştım. Kitaba kadar. Amsterdam'dan paket gelmişti; onu açmıştım ve işte oradaydı: Geçmişim, benliğim, adım, *bozulmamış yüzüm*; bütün istediğim, intikamdı. Ölümler için değil; bunun ölümleri geri getirmekle veya yaşamı cezalandırmakla bir ilgisi yoktu. Öcünü aldığım cesetler değildi, annesiz, babasız, kız kardeşsiz, hiddet dolu, nefret dolu, utanç dolu, yarı derisi yüzülmüş, içimde yanıp tutuşan o şeydi. Benliğimdi. Gözyaşları istiyordum, onların Hristiyan gözyaşlarının benim için Yahudi kanı gibi akmasını istiyordum. Onların acımasını istiyordum, hem de en acımasız şekilde. Ve sevgi istiyordum, merhametsizce ve sonsuz bir şekilde sevilme istiyordum, nasıl aşağılandıysam öyle. Yeni hayatımı ve yeni bedenimi istiyordum, temizlenmelerini ve kirletilmemiş olmalarını. Ve bunun için yirmi milyon insan gerekiyordu. Hatta yirmi milyonun on katından da fazlası.

"Ah, Manny, seninle birlikte yaşamak istiyorum! İhtiyacım olan şey bu! Milyonlar değil, yalnızca sen! Seninle beraber eve, Avrupa'ya gitmek istiyorum. Dinle beni, olmaz

deme, daha söyleme. Bu yaz kiralık küçük bir ev gördüm, bir yamacın üzerinde taştan yapılmış bir villa. Floransa'nın dışındaydı. Pembe kiremit çatıları ve bir bahçesi vardı. Telefon numarasını alıp bir yere yazdım. Hâlâ yanımda. Ah, İtalya'da gördüğüm her güzel şey senin orada ne kadar mutlu olacağını, benim orada seninle ilgilenerek ne kadar mutlu olacağımı düşündürdü bana. Gezmeye gideceğimiz yerleri düşündüm. Müzelerde geçireceğimiz öğleden sonralarını ve ardından göl kenarında kahve içtiğimizi düşündüm. Geceleri beraber müzik dinlediğimizi düşündüm. Sana yemek yaptığımı düşündüm. Yatarken üzerime giyeceğim hoş gecelikleri düşündüm. Ah, Manny, onların Anne Frank'ı onların; ben senin Anne Frank'ın olmak istiyorum. En sonunda kendime ait olmayı diliyorum. Çocuk Şehitlik ve Kutsal Azizelik, işgal etmek için gerçekten uygun niteliklere sahip olduğum mertebeler değil artık. Başka birinin kocasını arzulayan, kendisinin yarı yaşında bir kızla kaçması için ona sadık karısını terk etsin diye yalvaran beni bu halimle aralarına bile almazlar. Manny, benim senin kızın, senin de benim babam yaşında olman fark eder mi? Senin içindeki bab-ba'yı tabii ki seviyorum, nasıl olur da sevmem? Eğer sen de benim içimdeki çocuğu seviyorsan, neden olmasın? Bunda bir gariplik yok; dünyanın yarısı bu durumda zaten. Aşkın bir yerde başlaması gerekli ve bizim için başladığı yer burası. Peki, benim kim olduğuma gelince," demişti Amy, Lonoff'un daha önce hiç duymadığı kadar tatlı ve cezbedici bir tonda, "insanın en nihayetinde birisi olması gerekiyor, değil mi? Bundan başka türlü olamaz."

Evde onu yatağa yatırmışlardı. Lonoff mutfakta karısıyla oturup kadının ona hazırladığı kahveyi içmişti. Ne zaman Amy'yi dış hekiminin bekleme odasında *Time* dergisinde Otto Frank hakkında bir şeyler okurken ya da kütüphane raflarının arasında "gerçek" ismini ararken gözünün önüne

getirse, ne zaman onu Boston Parkı'nda yazarlık dersi veren hocasına hitaben "kendi" kitabı üzerine üstü kapalı bir söylev çekerken kafasında canlandırırsa, her seferinde kendini koyuverip ağlamak istemişti. Başka bir insanın çektiği acı yüzünden hiç bu kadar acı çekmemiştir.

Elbette Amy'nin kendisini kim sandığı konusunda Hope'a hiçbir şey anlatmamıştı. Ama bir şey söylemesine gerek de yoktu, eğer söyleseydi onun ne diyebileceğini tahmin edebiliyordu: Amy, Anne Frank olmayı onun için, büyük yazar için seçmişti; bu her şeyi açıklıyordu, psikiyatra lüzum yoktu. Hayranlığının bir sonucu olarak, Lonoff için: Onu büyülemek için, onun aklını başından almak için, ahlaklılığı, bilgeliği ve erdemliliği yarıp geçerek hayal gücüne nüfuz etmek, orada, Anne Frank suretinde, E. I. Lonoff'un *femme fatale*'i olmak için.

Tolstoy'la Evli

Ertesi sabah dört kişilik mutlu bir aile gibi hep beraber kahvaltı ettik. Lonoff'un, sırf kahvaltısındaki meyve suyunun yanında yeni bir yüz görmek isteyebileceği için otuz yılın ardından kapı dışarı edemediği kadın –bizim meyve sularımızın yanında– gururla bize, Amy ve benim sandalyelerinde oturmakta olduğumuz çocukların başarılarını anlattı. Bize onların hepsinin de kendi çocuklarıyla birlikte olduğu yakın tarihli fotoğraflarını gösterdi. Lonoff önceki gece bana birden fazla torunu olduğundan hiç bahsetmemişti. Ama neden bahsedecekti ki?

Hope bir gecede, Lonoff'un o yaşlı, kederli ve yalnız eşinden, mutfak duvarındaki sevimli doğa şiirlerinin mutlu yazarı olan başka birine, sardunya çiçekleriyle ilgilenen ve Lonoff'un kırık tatlı tabağına bakarak "Yapıştırabilir" dediği o kadına dönüşmüş gibi görünüyordu. Lonoff da pek öyle aynı adam gibi görünmüyordu; kahvaltı masasına geldiğinde, bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde "My Blue Heaven"ı* mırıldanıyordu. Ve neredeyse hemen, yine Hope'u daha da mutlu etme niyetiyle o iğneleyici şarlatanlıklarına başlamıştı.

* "Benim Mavi Cennetim": 1920'li yılların ikinci yarısına ait, Walter Donaldson imzalı popüler bir şarkı. (ç. n.)

Nedendi bu değişiklik? Çünkü Amy kahvaltıda sonra Cambridge'e dönüyordu.

Ancak onu gerçekten de Amy olarak tahayyül edemiyordum artık. Bunun yerine, Lonoff'un övgüsü yüzünden kendimden geçmiş bir halde ve beni kınayan babamın kırınglılığından dolayı kalbim küt küt atarak ve tabii ki, metanetle karısının yanına yatağına dönmeden evvel idolümle o harikulade genç kadın arasında geçen şeyden ötürü altüst olmuş bir durumda karanlık çalışma odasında uzandığım sırada o ve Lonofflar hakkında geliştirdiğim kurmacanın içine çekiliyordum sürekli.

Kahvaltı boyunca babam, annem, yargıç ve Bayan Wapter aklımdan hiç çıkmadı. Bütün geceyi uykusuz geçirmiştım ve artık onlar, kendim ya da Amy ismiyle anılan kişi hakkında doğru dürüst düşünemiyordum. Kendimi boyuna New Jersey'ye dönmüş ve aileme şunları söylerken görüp duruyordum: "New England'dayken harikulade genç bir kadınla tanıştım. Onu seviyorum, o da beni seviyor. Evleneceğiz." "Evlenecek misiniz? Bu kadar çabuk mu? Nathan, kız Yahudi mi?" "Evet, Yahudi." "Kim peki?" "Anne Frank."

"Çok yiyorum," dedi Lonoff, Hope onun çayının suyunu koyarken.

"İhtiyacın olan şey egzersiz," dedi Hope. "Daha fazla yürüyüş yapmak. Öğleden sonrası yürüyüşlerini bıraktığın için kilo almaya başladın. Aslında neredeyse hiçbir şey yemiyorsun. Kesinlikle yağlı hiçbir şey yemiyorsun. Bunun nedeni masa başında oturup durman. Ve evden dışarı çıkmaman."

"Bir yürüyüşe daha katlanamam. O ağaçlara tekrar katlanamam."

"O halde diğer yöne doğru yürü."

"On yıl boyunca diğer yöne doğru yürüdüm. Onun için zaten bu yöne doğru yürümeye başladım. Ayrıca yürüdüğüm zamanlarda aslında yürümüyorum bile. İşin doğrusu, ağaçları bile görmüyorum."

“Hiç de bile,” dedi Hope. “Doğaya bayılır,” diyerek bilgilendirdi beni. “Filiz veren her şeyin adını bilir.”

“Yemeğimden kısıyorum,” dedi Lonoff. “Kim benimle yumurtamı paylaşmak ister?”

Hope sevinçle “Bütün yumurtayı kendine ısmarlayabilirsin bu sabah,” dedi.

“Amy, benimle yumurtamı paylaşmak ister misin?”

Amy’yi konuşmaya davet etmesi, başımı ona doğru utanmadan çevirmemi sağlayan o ilk fırsatı vermişti bana: Öyleydi. Olabilirdi. Zırhsız ve zarar görmemiş zekâya ait o aynı ifade, o aynı beklenti dolu, dingin derin düşünceli yüz ifadesi... Alın Shakespeare’in değil, bizzat *onundu*, Anne’nin.

Sanki kendisi de en keyifli halindeymiş ve Lonoff önceki gece onun göğüslerini öpmeyi hiç reddetmemiş gibi gülümsüyordu. “Maalesef,” dedi ona.

“Yarısını bile mi?” diye sordu Lonoff.

“On altıda birini bile.”

Bu benim Tessie Teyzem, bunlar Frieda ve Dave, bu Birdie, bu da Murray... anlayacağın, biz koskoca bir aileyiz. Millet, bu benim karım. Hayatımda en çok istediğim şey o. Bana güvenmiyorsanız eğer, onun gülüşüne bir bakın, kahkahasını bir dinleyin. Bu narin küçük yüzdeki yukarıya dönük buğulu gözleri hatırladınız mı? Bir tokayla arkadan toplanmış bu siyah saçları hatırladınız mı? Hah, ta kendisi işte... Anne, diyor babam; bildiğimiz Anne mi? Ah, nasıl da yanlış anlamışım oğlumu. Hepimiz nasıl da yanılmışız!

“Bir yumurta hazırlasana, Hope,” dedi Lonoff. “Yarısını yersen, ben de diğer yarısını yerim.”

“Hepsini yiyebilirsin,” diye cevap verdi Hope. “Yürüyüşlerine tekrar başla yalnız.”

Lonoff bana baktı, adeta yalvararak. “Nathan, yarısını ye.”

“Hayır, hayır,” dedi karısı ve ocağa dönerek muzaffer bir edayla “Bütün yumurtayı sen yiyeceksin!” diye belirtti.

Mağlup Lonoff, “Üstüne üstlük bu sabah jiletimi çöpe attım,” dedi.

“İyi de neden,” diye sordu Amy, hâlâ o da kendi mavi cennetindeymiş gibi davranarak, “böyle bir şey yaptınız?”

“Uzun uzadıya düşündüm. Çocuklarım üniversiteyi bitirdiler. Evimin parası ödendi. Mavi Haç’lıyım, sosyal güvencem, sağlık sigortam var. 56 model bir Ford’um var. Dün Brezilya’dan telif hakkı geliri olarak kırk beş dolarlık bir çek aldım; havadan para. At çöpe gitsin, dedim kendi kendime, yeni bir jiletle sinekkaydı bir tıraş ol. Sonra düşündüm ki: Hayır, bu bıçak en az bir, hatta iki tıraş daha gider. Savurganlığın ne âlemi var? Ama sonra daha da uzun uzadıya düşündüm: Raflarda karton kapaklı yedi kitabım var, yirmi ülkede yayıncılarım var, evin tepesinde yeni tahta kiremitler var, bodrum katında ses çıkarmayan yeni bir kalorifer ocağı var, Hope’un minik banyosuna döşenmiş yepyeni bir tesisat var. Bütün faturalar ödenmiş ve dahası, bankada yüzde üç faiz getirerek bu yaşımda bize çalışan bir para var. Canı cehenneme, diye düşündüm, yeter bu kadar düşündüğüm dedim ve yeni bir jilet taktım. Ve bak kendimi nasıl doğradım. Az kalsın kulağımı uçuracaktım.”

Amy: “Dürtüsel hareket etmemeniz gerektiğini kanıtlıyor bu.”

“Yalnızca herkes gibi yaşamak nasıl diye görmek istemiştim.”

“Ve?” diye sordu şimdi elinde bir tavayla masaya dönmüş olan Hope.

“Dedim ya. Az kalsın kulağımı uçuracaktım.”

“Yumurtan.”

“Yarısını istiyorum sadece.”

“Sevgilim, bir kere de şöyle bir ziyafet çek kendine,” dedi Hope onu başından öperek.

Sevgili Anneciğim, Sevgili Babacığım: Üç gündür Anne’nin babasıyla birlikteyiz. Her ikisi de geldiğimizden beri çok büyük bir sevinç, bir duygu seli içindeler...

“Bunlar da posta kutusundan sana çıkanlar,” dedi Hope.

"Bu şeylere günün sonuna kadar hiç bakmazdım," diye açıkladı Lonoff bana.

"Gazete başlıklarına bile bakmazdı ki," dedi Hope. "İki sene öncesine kadar bizle kahvaltı bile etmezdi. Ama çocukların hepsi gittiğinde, burada bir başıma oturmayı kabullene-medim."

"Ama benimle konuşmana müsaade etmiyordum, ediyor muydum yoksa? Bu yeni bir şey."

"Hadi sana bir yumurta daha yapalım," dedi kadın.

Lonoff boş tabağını kenara itmişti. "Hayır, hayatım, hayır. Doydum."

Sevgili Ev Halkı: Anne hamile ve dediğine göre, bir daha asla olamayacağını düşündüğünden bile daha mutlu...

Şimdi eline beş altı mektup almış, içinden önemli olanları seçiyordu. "Yayıncıdan gönderile gönderile bunlar gönderilir işte. Yüz tanesinden bir tanesi açmaya değer. Beş yüz tanesinden."

"Onları açacak bir sekreter nasıl olurdu?" diye sordum.

"Kendisi işine fazla bağlıdır," diye açıkladı Hope. "Öyle yapamaz. Ayrıca sekreter, fazladan bir kişi daha demektir. Evi yolgeçen hanına çeviremeyiz sonuçta."

"Bir sekreter fazladan altı kişi eder," diye bilgilendirdi onu Lonoff.

"Bu sefer ne gelmiş?" diye sordu Hope, kocası kurşunkalemle yazılmış yaprakları elinde evirip çevirirken. "Okusana, Manny."

"Sen oku." Mektubu karısına uzattı. "Bırak Nathan bilinmezlikten çekilip alınmak ne demekmiş görsün. Bırak, kapımıza dayanıp da bas bas bağırdığında, kendisine onu uyardığımızı söyleyebilelim."

Hope ellerini önlüğüne silip mektubu aldı. Çok güzel bir gün geçiriyordu, bütünüyle yeni bir yaşam. Peki neden? Çünkü Amy yola çıkmak üzereydi.

“Sayın Bay Lonoff,” diye okudu. “O muazzam yeteneğinizle şu olay örgüsüne sahip bir hikâye yazmanızı öneriyorum: Yahudi olmayan birisi Batı’dan New York Şehri’ne gelir ve hayatında ilk kez Yahudilerle karşılaşır. Temiz huylu birisi olduğundan onlara iyiliklerde bulunur. Öğle tatilinin bir kısmından onlara yardımcı olmak için feragat ettiğinde, ötekiler domuz gibi davranıp adamın çalabildikleri kadar vaktini çalmaya bakarlar. Adam iş arkadaşlarının toptancıdan tükenmez kalem almalarına yardım ettiği zaman da aynısı olur. Adama önce, Bir tanıdığım bir düzine kalem satın almak istiyor diyerek, sonra da Sana öyle söylemedim, sana onun için al demedim, sana sadece iki düzine istediğimi söyledim, sen kalkıp ona iki düzine al dediğimi söyleyemezsin diyerek yabancı birileri için biraz daha kalem satın aldırtmaya uğraşırlar. Sonuç olarak, adamın içinde Yahudilere karşı bir antipati uyanmaya başlar. Daha sonrasında kendisini kötüye kullanmayan ve Yahudi olmayan insanların onu işten çıkarmaya çalıştıklarını öğrenir fakat patron adamı kovmak istediği zaman Yahudiler onun yanında dururlar. Adam hastalandığında ona Yahudiler kan verir. Sonunda adam birisiyle konuşur ve öğrenir ki, Yahudiler tarihte yaşadıklarından ötürü fırsatçılığı alışkanlık haline getirmişlerdir. Saygılarımla, Ray W. Oliver. Hamiş: Ben de bir hikâye yazarıyım. Bu olay örgüsünde ilerleyen bir hikâyede sizinle birlikte çalışmak isterim.”

“Ben de,” dedi Amy.

“Hayranlığının sonuçları,” dedim. “Ara Yıllar”dan bir cümleydi ama Lonoff dahi bunu hatırlamışa benzemiyordu. “Henry James’ten,” diye ekledim kızarıp bozarak. “Gerisi sanatın çığırnlığıdır.”

“Hah!” dedi Lonoff.

Ahmak! Salak! Bilgeliğimle gösteriş yaparken yakalanmıştım işte! *Hah*. Her şeyi biliyordu.

Fakat çalışma odasındaki davranış biçimim yüzünden

kalkıp gitmemi söylemek yerine ikinci bir mektup açtı ve içerisindeki küçük dizin kartını çıkardı. Okuyup Hope'a verdi.

"Ah, şunlar," dedi kadın. "Sinirlerimi tepeme çıkarıyorlar."

"Bir tarzı var ama," dedi Lonoff. "Hitap cümlesinin olmayışını beğendim. Sadece telefonu açıyor ve çat diye ahizeyi kapıyor. Okusana, Hope'çuğum."

"Öyle nefret ediyorum ki şunlardan."

"Devam et. Nathan'ın aydınlanması için."

Demek ki *bilmiyordu*. Ya da biliyordu ve beni affetmişti.

"Daha yeni Indiana adlı afili hikâyeni bitirdim" diye okudu Hope. "'Orta Batı hakkında ne bildiğini sanıyorsun ki seni gidi küçük Yahudi boku? Senin o Yahudi bilmişliğın, o çifıt *sanat* anlayışın gibi, anca ortalama birine söker. Sally M, Fort Wayne."

Bu esnada Lonoff, hava yoluyla denizaşırı bir yerden gönderilmiş bir mektubun zarfını dikkatle keserek açıyordu.

"Yeni Delhi," diye açıkladı.

"Brahman rahibi mi yapmışlar sizi," dedi Amy.

Hope, artık gitmesine bir saatten az kalmış olan kıza gülümsedi. "Kabul etmez ki."

"Peki," diye yanıtladı Amy, "belki şansы yaver gitmiştir de onu Dokunulmaz kılmışlardır."

"Veya daha azı," dedi Lonoff ve mektubu Hope'a verdi.

"Her şeye sahip olamazsınız," dedi Amy ona.

Hope, bu defa okuması söylenmeden okumaya başladı. "'Sayın Beyefendi, ben Hindistan'da yaşayan yirmi iki yaşında bir gencim. Sizinle tanışmanın başka bir yolu olmadığı için kendimi böyle tanıtıyorum. Muhtemelen hoşunuza gitmeyecek tanışmak, hele ki sizden yararlanma peşinde koşan biriyle.'" Bu noktada, Hope'un kendine duyduğu güven aniden sarsılmış gibi göründü, bundan sonrasında ne yapacağı konusunda kafası karışmış bir halde Lonoff'a baktı.

Lonoff "Devam et," dedi.

"...sizden yararlanma peşinde koşan biriyle. Bizi ayıran sosyal sınıf, inanç ve diğer her şeyin bütünüyle farkında olarak yardımınızı istiyorum. Yalnızca üzerinde başka türlü giysiler bulunan başka türlü bir dilenci olduğumdan ricamı nispeten çabucak ortaya koyacağım. Arzum Amerika'ya yerleşmek. Beni ülkemden bir şekilde çıkarabilir misiniz? Eğer öğrenim durumum öğrenci olarak Amerika'ya girmeme bir engel teşkil eder ve tüm diğer yollar da kapanırsa, son çare olarak beni evlat edinebilir misiniz? Böyle bir isteği dile getirdiğim için müthiş bir utanç içerisindeyim çünkü bunun için yaşıma çok büyük ve ihtiyarlıklarında ihtiyaçlarını karşılamam için bana bel bağlamış olan kendi anne ve babam var. Ne iş olsa altından kalkar, size herhangi bir faydamın dokunması için elimden gelenin en iyisini yaparım. Efendim, şu ana dek kafanızda, kısa boylu, esmer ve karakteri bol miktarda kıskançlıkla lekelenmiş, ihtiraslı bir Hindistanlıya has, hiç de etkileyici olmayan bir figür oluşturmuşsunuzdur. Bu şekilde düşündüyseniz, hiç yanılmadınız demektir. Zira bu, benim için tamamıyla uygun bir tanımlama. Acı gerçeklerden kaçıp biraz olsun huzur içinde yaşayarak yarı zamanlı da olsa eğitimime devam etmek istiyorum. Efendim, bu naçiz kulunuza yardımcı olup olamayacağınızı lütfen bana bildirin..."

Amy'nin sandalyesini geriye doğru iterek ayağa kalktığını gören Hope, mektubu göğsüne götürmüştü. "Üzgünüm," dedi Amy'ye.

"Ne için?" diye sordu Amy gülümsemeye çalışarak.

Hope'un elleri titremeye başlamıştı.

Lonoff'a doğru baktım; ağzını bıçak açmıyordu.

Amy sesinde bir nebze kızgınlıkla şöyle dedi: "Neden üzgün olduğunuzu anlamıyorum."

Hope, Hindistan'dan gelen mektubu benim pek anlamadığım bir tarzda katlamaya başlamıştı. "Seni utandırmak

istememiştim," dediğinde gözleri sardunya   eklerine takıldı.

"Ama ben utanmadım ki," dedi Amy masumca.

"Utandın *demedim*," diyerek durumu kabullendi Hope, "Seni utandırmak *istememiştim* dedim."

Amy konunun ardına düşmedi; tepkisi bundan ibaretti. Hope'un meramını biraz daha anlatmasını bekledi.

"Lütfen, unut gitsin," dedi Hope.

"Unutuldu," dedi Lonoff usulca.

"Gidiyorum artık," dedi Amy ona.

"Mecbur musun," diye sordu Lonoff, "kahveni bitirmeden gitmeye?"

"Daha şimdiden programınızın yarım saat gerisinde kaldınız," dedi Amy. "Yumurtanız hakkında yaşanan bütün bu karmakarışık sohbetin ardından kendinize gelmeniz  ğleni bulur."

"Evet," dedim yerimden fırlayarak, "benim de gitmem gerekiyor."

"Bu kadar erken saatte otobüs yoktur," diye bilgilendirdi Lonoff beni. "Kuzeye ilk otobüs on biri yirmi geçe gelir."

"Yine de, eğer beni kasabaya bırakabilirse, etrafta şöyle bir dolaşırım, yolunun üzerindeyse tabii," diye ekleyerek, türlü türlü düşün içine gizlediğim ve hâlâ net bir şekilde göremediğim kıza bir önceki günkü gibi çekingen baktım.

"Rahatına bak," dedi Lonoff.

Ayağa kalktı ve Amy'yi yanağından öpmek için masanın başına geldi. "Haberleşiriz," dedi ona. "Yardımanın için teşekkürler."

"Sanırım en azından her kitabı ayırmayı başarabildim. İşin en azından o kısmı düzene girdi."

"Güzel. Geri kalanına benim bakmam gerekiyor. Ve de d  nmem. Benim için öyle olup olmadığından emin değilim, arkadaşım."

“Lütfen,” dedi Amy, “sizden rica ediyorum, ne olur hiçbir şeyi yok etmeyin.”

Bu bir maskaralık olmakla birlikte, Amy’nin Harvard’da-ki müsvedde koleksiyonu için tasnif ettiği eski hikâyelerin taslakları konusunda üstelediğini anlamıştım yine de. Ancak Hope’a göre belli ki Amy’nin bu ricasının altında pek de masum olmayan bir niyet yatıyordu. Amy ve Lonoff bir başka çift anlamlı konuşmaya başlayamadan Hope odadan çıktı.

Merdivenlerden çıktığını ve sonra da yukarıdaki yatak odası kapısının hızla çarpıldığını işittik.

Amy ve ben sessizce eşyalarımızı antredeki gömme do-laptan alarak, karlı havaya karşı üzerimizi giyindik. Ardın-dan orada ayakta durup, şimdi ne yapacağımız konusunda karar vermeye çalıştık. “Gitmek isteyip de kalmak istediğin hiç olmuş muydu?” dememek için kendimi zor tuttum.

Ağzımdan çıkan da bundan pek matah bir şey değildi. “Bay Lonoff dün gece yemekte, İngiltere’den ona yolladığınız mektuptan bahsetti bana.”

Söylediğimi anlayıp beklemeye kaldığı yerden devam etti. Uç kısmında yumuşak beyaz bir ponpon haline gelen uzun püsküllü beyaz yün bere vardı başında. Tabii ya! Burada, Berkshires’taki ilk kışında, bunu ona Lonoff vermişti; şimdi de bereden ayıramıyordu, tıpkı kendisi için ikinci bir Pim olan Lonoff’tan ayıramadığı gibi.

“Ne zamandı bu?” diye sordum. “İngiltere’de ne zaman yaşamıştınız?”

“Ah, aman.” Gözlerini kapatıp bir elini alnına bastırdı. Ne kadar yorgun olduğunu o zaman gördüm. Önceki gece ikimiz de uyumamıştık; o Lonoff’la birlikte Floransa’da yaşayarak nasıl biri olabileceğini düşünüp durmuş, ben de kendisinin kim olabileceğini düşünüp durmuştum. Palto-sunun kol kısmı açıldığında, kolunun ön tarafında bir yara olmadığını tabii ki gördüm. Olmayan yara; olmayan kitap;

olmayan Pim. Hayır, evladının sanatı uğruna terk edilmesi gereken sevgi dolu baba onunki değil, benimkiydi. "Kısa boylu, esmer, hırslı ve on altı yaşındaydım. On bir yıl önce," dedi.

Ki bu da, eğer yaşasaydı, tam olarak Anne Frank'ın yaşına tekabül ediyordu.

"İngiltere'den önce neredeydiniz?"

"Uzun hikâye."

"Savaşı gördünüz mü?"

"Savaştan yırttım."

"Nasıl olur?"

Kibarca gülümsedi. Onu sinirlendirmeye başlamıştım. "Şans işte."

"Sanırım ben de savaştan bu şekilde yırttım," diye karşılık verdim.

"Karşılığında ne geçti elinize peki?" diye sordu bana.

"Çocukluğum. Peki, *sizin* elinize ne geçti karşılığında?"

Duygusuzca, "Bir başkasının. Artık gitsek iyi olacak sanırım, Bay Zuckerman. Benim gitmem gerek. Uzun bir yol beni bekliyor da," dedi.

"Bir hoşça kal demeden gitmek istemem."

"Ben de istemem ama gitmemiz lazım."

"Eminim beklememizi isterdi."

"Öyle mi?" diye sordu tuhaf bir şekilde ve o önde, ben arkasında salona kadar gittik ve şöminenin yanındaki rahat koltuklara oturduk. O Lonoff'un koltuğuna oturdu, ben de diğerine, kendi yerime. Şapkasını hiddetle çıkardı.

"Bana karşı oldukça cömert davrandı," diye açıkladım. "Harika bir ziyaret oldu. Benim için," diye ekledim.

"Cömert bir adamdır kendisi."

"Amerika'ya gelmenize yardımcı olmuş."

"Evet."

"İngiltere'den."

Önceki akşam Lonoff telefonda konuşurken sayfalarını karıştırdığım derşiyi almıştı.

~~Önceki~~ Üstelediğim için bağışlayın..."

Bana belli belirsiz gülümseyip sayfaları çevirmeye başladı.

"Sadece... biraz Anne Frank'a benziyorsunuz da."

"Bunu daha önce de söylemişlerdi bana," dediğinde tüylerim diken diken oldu.

"Sahiden mi?"

"Ama," dedi, cin gibi gözlerini tam da benimkilerin üzerine dikerek, "maalesef ben, o değilim."

Sessizlik.

"Kitabını okumuşsunuzdur ama."

"Pek sayılmaz," dedi. "Şöyle bir bakmıştım."

"Ah, harika bir kitaptır ama."

"Öyle mi?"

"Ah, evet. Fevkalade bir genç yazarmış. On üç yaşında birine göre bayağı iyi. Onca şeyi öğrenişini izlemek, bir fetüsün yüzünün nasıl oluştuğunu izlediğiniz hızlandırılmış bir filmi seyretmeye benziyor. Mutlaka okumalısınız. Bir anda derinlemesine düşünmeyi keşfediyor, bir anda ortaya portreler, karakter eskizleri çıkıyor, bir anda ortaya sanki üzerinden defalarca geçilmişçesine güzel anlatılmış, uzun, karmaşık, mühim bir olay çıkıveriyor. Üstelik de *ilginç* ya da *ciddi* olmak için herhangi bir zehirli hevese kapılmadan yapıyor bunu. Salt *kendisi* olarak." Lonoff dönüp de bana mani olmadan evvel, düşüncelerimi az ve öz bir şekilde toparlayıp aktarmaya uğraşmaktan içim sıkışmıştı. "O hevesi, canlılığı... hep hareket halinde, hep bir şeylere başlıyor, sıkıcı olmak onun için sıkılmak kadar katlanılmaz... gerçekten müthiş bir yazar. Keza son derece tatlı bir çocuk. Düşünüyordum da..." –elbette bu düşünce aklıma o anda, Anne Frank'ı bizzat Anne Frank olabilecek birine övmekten duyduğum es-

rime esnasında gelmişti- "Kafka'nın coşkulu bir küçük kız kardeşi, hatta onun kayıp kızına benziyor; kan bağıını açıkça yüzlerinden bile okumak mümkün. Kanımca. Kafka'nın tavan araları ve küçük odaları, suçların tebliğ edildiği o gizli çatı katı odaları, kamufle edilmiş kapılar... Kafka'nın Prag'da hayal ettiği her şey, Amsterdam'daki gerçek hayattı Anne Frank için. Kafka'nın yarattığı şeyin acısını Anne çekmişti. *Dava'nın* ilk cümlesini hatırlıyor musunuz? Bu konu hakkında dün gece Bay Lonoff'la konuşmuştuk hatta. O cümle, Anne Frank'ın kitabının epigrafı olabilir. 'Birisi iftira atmış olmalıydı Anne F.'ye, zira bir sabah durup dururken tutuklandı.'"

Öte yandan, *benim* hevesime rağmen Amy'nin kafası başka yerdeydi. Zaten benimki de öyleydi esasen; o şanslı çocukluğun geçtiği New Jersey'de. Bir şekilde seninle evlenmek, diye düşündüm, benim doğruluğundan şüphe edilemez avukatım, benim kurşun geçirmez yandaşı, bana yükledikleri kusur, ihanet, pervasızlık ve hain gammazlık suçlamalarına karşı benim kalkanım! Ah, Anne Frank, evlen benimle, öfkeli büyüklerimin huzurunda bu aptal suçlardan akla beni! Yahudi duyarlılığına karşı duyarsızlık mı? Sağ kalan Yahudilere karşı kayıtsızlık mı? Onların esenliğine karşı kabalık mı? Böylesine saygısız ithamlarla Anne Frank'ın kocasını zan altında bırakmaya kim cüret edebilir!

Fakat ne yazık ki onu kutsal kitabının içinden çekip çıkaramamış, onu bu hayattaki bir karakter haline getirememiştim. Bunun yerine, karşıma Amy Bellette çıkmıştı (artık o her kimse); Lonoff'un dergisinin sayfalarını çeviriyor ve altı çizili her şeyin zevkine varırken, Lonoff'un son dakikada kendi hayatını ve beraberinde onunkini de değiştirip değiştirmeyeceğini görmek için bekliyordu. Geri kalanı koskoca bir hikâyeydi; Wapterların soru listesine vermeyi tasarladığım karşı çıkılmaz yanıt. Karşı çıkılmaz olması şöyle dur-

sun, bana yükledikleri suçlardan beni beraat ettirip kıymetli masumiyetime döndürecek olması şöyle dursun, onlara bir öncekinden elbette çok daha iğrenç bir saygısızlık olarak görünecek bir hikâye.

Hope merdivenlerden aşağı iniyordu, dışarıya çıkmak için üstüne kapüşonlu, koyu yeşil, yünlü bir palto giymiş ve yün pantolonu üzerine kar çizimleri geçirmişti. Bir eliyle –düşmemek için– sıkı sıkı tırabzanlardan tutuyor, diğer elinde de küçük bir valiz taşıyordu.

Lonoff merdivenlerin başından ona seslendi. “Böyle olmaz,” dedi yavaşça. “Bu resmen...”

“Bırak da herkes istediğine sahip olsun, lütfen.” Hope kafasını kocasına çevirmeden konuşmuştu; o ruh halinde yapıp yapabileceği tek şey merdivenlerle boğuşmaktı.

“İstediğin son şey budur herhalde.”

Hope durdu –“*Senelerdir* istediğim şey bu”– ve sonra evi terk etme işine kaldığı yerden devam etti.

“Buraya gel. Ne dediğinin farkında değilsin sen.”

“Korkuyorsun,” dedi Hope dişlerinin arasından, “sıkıntıyı kaybetmekten.”

“Seni duyamıyorum, Hope.”

Sahanlığın en alt noktasında artık güvende olan küçük kadın dönüp merdivenlerden yukarı doğru baktı. “Yalnızca benim verdiğim sıkıntı olmadan bütün o yazılarımı nasıl yazacağım, bütün o okumalarımı nasıl yapacağım, bütün o derin düşüncelerime nasıl dalacağım diye endişe ediyorsun. Hah, bırak da bundan böyle senin için bir başkası sıkıcı olsun! Bırak da sana sorun çıkartmayan bir başkası olsun!”

“Lütfen buraya gel.”

Kocasının söylediğini yapmak yerine, Hope çantasını alıp salona geldi. Onu karşılamak için bir ben ayağa kalkmıştım.

“Paltonu çıkar,” dedi Hope Amy’ye. “Şimdi otuz beş

sene bunu çekme sırası *sende!*" Bunu söyledikten sonra hıçkırarak hıçkırarak ağlayarak titremeye başladı.

O ihtiyatlı merdiven yolculuğunu şimdi Lonoff yapıyordu. "Hope, numara yapıyorsun. Bu resmen şımarıklık."

"*Ben gidiyorum,*" dedi Hope.

"Hiçbir yere gittiğin yok. Çantayı yere bırak."

"Hayır! Ben Boston'a gidiyorum! Ama merak etme, o her şeyin yerini biliyor. Neredeyse onun evi zaten. Değerli vaktin boşa gitmeyecek. Eşyalarını odanın arka taraflarında bir yerlere asar ve ben kapıdan çıktığım andan itibaren de seni sıkmaya başlamaya hazır olur. Değişikliği fark etmezsin bile."

Bu duruma maruz kalmaya daha fazla tahammül edemeyen Amy'nin başını dizlerine doğru eğmesi, Hope'un tiradına sebep oldu: "Ah, kendisi başka türlü düşünüyor. Tabii düşünür. Her bir hikâyenin her bir taslağının her bir yaprağını okşarken görmüştüm onu. Kendisiyle beraber burada her şeyin bir sanat dinine dönüşeceğini düşünüyor. Ah, hiç olabilir mi ama! Bırak seni memnun etmeyi bir dene, Manny! Bırak otuz beş sene boyunca düşüncelerinin perde arkası olarak sana hizmet etsin. Bırak yirmi yedinci taslak itibarıyla senin ne kadar asil ve yiğit olduğunu görsün. Bırak sana güzel yemekler pişirip akşam yemeğinde sana mumlar yaksın. Bırak seni mutlu edecek her şeyi hazırlasın ve sonra sen gece gelip masaya oturduğun zaman, senin mahkeme duvarı gibi olan suratındaki o bakışı görsün. Akşam yemeğinde bir sürpriz mi? Ah, benim sevgili yavrum, sırf kötü yazmayla geçen sefil bir gün yüzünden böyle oluyor. *Bu* bile onu çileden çıkarmıyor ama. Peki ya o kalaylı antika şamdanlardaki mumlar? Bunca yıldan sonra mum mu? Nasıl da iğneleyici, diye düşünür, nasıl da hoyrat, ah, o dünden kalma çay odalarının hüzünlü anıları. Evet, senin o zavallı sırtın için kendisine söylenmeden günde iki kez sıcak banyolar hazırlasın, sonra da bir hafta boyunca kendisine tek kelime edilmemesine katlan-

mak zorunda kalsın; yatakta kendisine dokunulmamasından hiç söz etmiyorum bile. Ona sorarsın yatakta, 'Ne oldu sevgilim, sorun ne?' diye. Ama elbette bilirsin tüm sorunun ne olduğunu, sana neden sarılmadığını, senin *orada* olduğunun dahi neden farkında olmadığını. Ellinci taslak!"

"Yeter bu kadar," dedi Lonoff. "Son derece ayrıntılı, noktasına virgölüne kadar doğru ve yeterli."

"Senin o kâğıtlarını okşuyordu! Ah, görecek o! 1935 yılında iki ay boyunca metronun en yoğun olduğu saatlerde yabancılar, burada yirmi senedir okşandığımdan daha çok okşamıştır beni! Paltonu çıkar, Amy; kalıyorsun. Sınıfta kurduğun hayaller gerçek oldu! Yaratıcı yazar senindir; bense gidiyorum!"

"O kalmıyor," dedi Lonoff, yine yavaşça. "Sen kalıyorsun."

"Bir otuz beş sene daha katlanamam buna."

"Ah, Hope'çuğum." Bir elini kadının hâlâ gözyaşlarının süzülmemekte olduğu yüzüne koymuştu.

"Ben Boston'a gidiyorum! Ben Avrupa'ya gidiyorum! Bana dokunmak için artık çok geç! Bir dünya turuna çıkacağım ve bir daha hiç geri dönmeyeceğim! Ve sen," dedi Hope, sandalyesindeki Amy'ye, "*sen* hiçbir yere gitmeyeceksin. *Sen* hiçbir şey görmeyeceksin. Eğer dışarı akşam yemeğine çıksanız bile, eğer birisinin evinden gelen bir daveti altı ayda bir ona kabul ettirmeyi başarırsan, o zaman daha da kötüsü olacak; o zaman gitmeden önceki bir saat, o insanlar *düşüncelerini* dile getirmeye başladıklarında acaba nasıl olacak diye sürekli başının etini yiyerek hayatı sana zindan edecek. Eğer *biberliği* değiştirmeye kalkarsan, sana sorun nedir, diye sorar, eskisine ne oldu ki? Onun sırf yeni bir *sabun* markasına alışması için üç ay geçmesi gerekir. Sabunu değiştirmeyegör, sanki banyodaki lavaboda sadece bir kalıp Palmolive değil de ölü bir şey varmışçasına evin

içinde *etrafı koklaya koklaya* dolanır durur. Hiçbir şeye dokunulamaz, hiçbir şey değiştirilemez, herkesin sessiz olması gerekir, çocukların susması gerekir, arkadaşları saat dörtten sonra onlardan uzak durmalıdır... İşte onun sanat dini, benim genç halefim: yaşamı reddetmek! Güzel hikâyelerini *yaşamıyor olmaktan* üretiyor! Ve artık onun birlikte yaşamıyor olduğu kişi sen olacaksın!"

Amy bir hışımla koltuğundan kalkıp püskülünün ucundaki ponponuyla o çocuksu şapkasını taktı. Hope'un yüzüne baka baka onu geçti ve Lonoff'a "Ben gidiyorum," dedi.

"Ben gidiyorum," diye feryat etti Hope.

Amy bana "Artık gidiyorum, eğer sizi kasabaya bırakmamı istiyorsanız diye söylüyorum," dedi.

"Ben gidiyorum artık," dedi Hope kıza. "Şu salak şapkayı da çıkar! Okul bitti! Yirmi yedi yaşındasın! Burası resmi olarak senin evin!"

"Değil, Hope," dedi Amy, en sonunda ağlamaya başlayarak, "sizin."

O teslimiyet ânında öylesine yıkılmış ve hazin görünüyordu ki, elbette ilk defa dün gece ona sarılıp kucağında oturmadı, elbette Lonoff onu daha önce de çıplak gördü, diye düşündüm. Sevgililerdi! Gene de E. I. Lonoff'u takım elbisesini çıkarmış, Amy'yi de onun karnının üzerinde bacaklarını iki yana açmış çıplak bir halde hayalimde canlandırmaya çalıştığım zaman, bir oğulun yapabileceğinden daha ileri gidemedim.

Sanmıyorum ki, bu kadar güzel, yetenekli ve alımlı kızlarla dolu bir okulda öğretmenlik yapsam, kendime hâkim olabileyim.

O halde yapmamalısın.

Ah, baba, öyle mi, senin yarı yaşında olan bu kara sevdalı, tapılası ve yurdundan edilmiş kızın sevgilisi miydin sen? Hem de Hope'u asla bırakmayacağını büsbütün farkında olarak? Sen de mi yenildin? Bu olabilir mi? *Sen?*

Yatak mı? Yatak kısmını yaşadım ben.

Artık durumun böyle olmadığına –kimsenin, hiç kimse-
nin yatak kısmını gerçekten *yaşamadığına*– kanaat getirmeme
rağmen, yine de her şeyin böyle olduğuna inanmakta ısrar
ettim.

“Dediğimi yap!” Yine Hope, Amy’ye emir veriyordu.
“Kalacaksın ve ona bakacaksın! Burada yalnız kalmaz ol!”

“Ama yalnız olmayacağım ki,” diye açıkladı ona Lonoff.
“Sen de biliyorsun yalnız olmayacağımı. Yeter, yeter artık,
kendi iyiliğin için de. Bütün bunların nedeni misafirlerimiz
olması. Bütün bunların nedeni gece yeni birinin yatıya kalmış
olması. Birileri bize eşlik etti, hep birlikte kahvaltı yaptık ve
heyecanlandın. Şimdi herkes gidiyor ve bu da sana fazla geldi.
Kendini yalnız hissediyorsun. Korkuyorsun. Herkes anlıyor.”

“Bak, Manny, çocuk olan o; *bana* çocukmuşum gibi dav-
ranma! O artık buradaki çocuk gelin...”

Ancak Hope onu daha da ayrıntıya girerek tanımlamaya
başlayamadan önce, Amy onu geçip kapıdan dışarı çıkmıştı.

“Ah, küçük sürtük!” diye bağırdı Hope.

“Hope,” dedi Lonoff. “Yapma. Yine başlama.”

Ama çantasını taşıyarak Amy gibi evden kaçan karısını
durdurmaya yeltenmedi.

Dedim ki, “Benim bir şey, herhangi bir şey yapmamı ister
misiniz?”

“Hayır, hayır. Bırak her şey normal seyrinde ilerlesin.”

“Tamam.”

“Sakinleş, Nathan. Hepimiz teker teker sakinleşeceğiz.”

Ardından Hope’un çığlığını duyduk.

Karın üzerinde kan görme beklentisiyle Lonoff’u ön pen-
cereye kadar izledim. Bunun yerine, Amy’nin arabası yavaş
yavaş sundurmanın dışına doğru geri geri giderken, evden
sadece birkaç metre ötede bir kar yığının içinde oturup kal-
mış olan Hope’u gördük. Ancak buram buram tüten egzoz

dumanı haricinde dışarıdaki her şey pırıl pırıldı. Sanki o sabah bir değil de iki güneş doğmuş gibiydi.

Hope izledi, biz izledik. Araba evle cadde arasındaki yola saptı. Ardından otoyola çıktı ve gitti.

“Bayan Lonoff düşmüş.”

“Görüyorum,” dedi Lonoff üzgünce.

Hope’un zar zor ayağa kalkışını izledik. Lonoff onun dikkatini çekebilmek adına parmak eklemleriyle buz tutmuş pencerenin üzerine vurdu. Başını arkaya çevirip de eve bakmaya tenezzül dahi etmeyen Hope valizi yol üzerinde bulunduğu yerden alarak, ihtiyatlı ve küçük adımlarla sundurmayaya doğru ilerleyip Lonoff’un Ford’una bindi. Fakat motoru çalıştırmaya uğraştığında araba yalnızca ciyaktı; peşi sıra gelen denemeler, kış mevsimine özgü en iç karartıcı seslerden başka bir şey çıkarmadı ortaya.

“Akü,” diye açıkladı Lonoff.

“Belki de fazla gaz vermiştir.”

Hope tekrar denedi: aynı sonuç.

“Hayır, akü,” dedi Lonoff. “Bir aydır böyle. Şarj ediyor-sun ama değişen bir şey olmuyor.”

“Yeni bir tane almanız gerekebilir,” dedim, zira konuşmak istediği konu buydu.

“Gerek yok. Araba neredeyse sıfır sayılır. Kasabadan başka nereye gidiyor ki?”

Bekledik; sonunda Hope araçtan indi.

“Neyse ki arabanızın arızalı olması bir işe yaradı,” dedim.

“Belki de.” Holün çevresinde bir tur atıp ön kapıyı açtı. Bense pencereden izlemeye devam ettim.

“Hope!” diye bağırdı. “İçeri gir artık. Bitti.”

“Hayır!”

“Ama ben nasıl yalnız yaşayabilirim?”

“Oğlan seninle yaşayabilir.”

“Saçmalama. Oğlan gidiyor. İçeri gel artık. Eğer tekrar

kayarsan, bir tarafını inciteceksin. Hayatım, dışarısı kaygan, cehennem kadar soğuk..."

"Ben Boston'a gidiyorum!"

"Nasıl yapacaksın bunu?"

"Gerekirse yürürüm."

"Hope, dışarısı eksi beş derece. İçeri gel, ısın ve sakinleş. Benimle bir çay iç. Sonra Boston'a taşınıp taşınmayacağımızı konuşuruz."

Bu noktada Hope iki eliyle çantayı ayaklarının önünde uzanan karlara doğru savurdu. "Ah, Manny, sırf yolları asfalt kaplı diye Stockbridge'e taşınmamış birisin sen, nasıl olur da seni Boston'a götürmeye ikna edebilirim? Hem Boston'da değişen bir şey olacak mı ki? Nasılsan öyle olacaksın, daha da fena hatta. Onca insanla dolup taşan Boston'da nasıl işine yoğunlaşacaksın? Orada birisi kalkıp sana hikâyelerinle ilgili bir şey dahi sorabilir!"

"O halde belki de en iyisi burada kalmaktır."

"Burada bile öyle fazla düşünemiyorsun, ben mutfakta ekmek kızartırken, daha makine benim ekmeğimi fırlatmadan evvel onu yakalamam gerekiyor ki sen çalışma odanda rahatsız olmayasın."

"Ah, Hope'cuğum," dedi Lonoff hafif bir kahkaha atarak, "biraz abartmaya başladın ama. Bir sonraki otuz beş yıl boyunca ekmeğini kızartmana bak ve beni unut."

"Yapamam."

"Öğren!" dedi Lonoff sert bir şekilde.

"Hayır!" Hope çantayı aldı, arkasını dönüp evle cadde arasındaki yola doğru yürümeye başladı. Lonoff kapıyı kapattı. Pencereden, ayakları üzerinde durup duramayacağına bakıyordum Hope'un. Bir önceki gece kasabanın temizleme aracı karları öylesine koca öbekler halinde yığmıştı ki, Hope'un yola sapmasıyla gözden kaybolması bir oldu. Gerçi öyle cüsseli birisi de değildi zaten.

Lonoff antredeki gömme dolabın başında şosonlarıyla boğuşuyordu.

"Benim de gelmemi ister misiniz? Yardım etmek için?" diye sordum.

"Hayır, hayır. O yumurtadan sonra bana da egzersiz olur hem." Botlarını giymek için tekrar eğilmekten kendisini kurtarmaya uğraşırken ayaklarını sinirle yere vurdu. "Senin de yazacak şeylerin olmalı. Masamda kâğıt var."

"Ne için kâğıt var?"

"O hararetli notların için." Dolaptan koca, siyah ve kemerli –tam anlamıyla kaftan olmayan– bir palto çekti, ben de onu giymesine yardımcı oldum. Siyah bir şapkayı kel kafasına geçirmesiyle, ebedi acıların hahambaşısı, başdiyakozu ve en yüce rahibi portresini tamamlamış oldu. Paltosunun kol kısmından yere düşmüş olan atkısını verdim ona. "Eh, bu sabah da bayağı bir şey duydun."

Omuzlarımı silktim. "O kadar da değil."

"Ne kadar da değil, dün geceki kadar mı?"

"Dün geceki mi?" Tüm bildiklerimi o da mı biliyor yoksa? İyi de hayal edebildiklerimden başka ne biliyorum ki ben?

"Günün birinde hepimizin nasıl görüneceğini merak ediyorum. Bundan ilginç bir hikâye çıkabilir. Hikâyelerinde bu kadar iyi ve kibar değilsin" dedi. "Değişik birisin."

"Öyle miyim?"

"Umarım öylesindir!" Sonra, sanki rüştümü ispat ettiğim bir ritüeli yönetmeyi bitirmişçesine, büyük bir ciddiyetle elimi sıktı. "Ne tarafa gitti? Sola doğru mu?"

"Evet. Dağdan aşağıya."

Cebinde eldivenlerini buldu ve saatine göz attıktan sonra ön kapıyı açtı. "Tolstoy'la evli olmak gibi," dedi ve bundan beş dakika kadar önce asaleti daha az olan bir tutkunun peşinde başarısızlığa mahkûm yolculuğuna çıkmış kaçak eşinin ardından yola koyulurken, beni hararetli notlarımı alma işiyle baş başa bıraktı.

Gelecek vaat eden genç yazar Nathan Zuckerman, öykülerini münzevi bir hayat süren E. I. Lonoff'a gönderir ve karşılığında idolünün New England kırsalındaki evine davet edilir. Büyük yazarın kapısını çalarken aslında bir akıl hocası arıyordur, hayat, edebiyat ve kendisi hakkında öğrenmek istedikleri vardır fakat geceyi yazarın evinde geçirmesi gerekince, tahmin ettiğinden çok daha fazlasına şahit olmak zorunda kalır: Lonoff'un evliliği ciddi bir krizin içindedir, üstelik bu krizin bir parçası olan ve Lonoff'un evinde misafir olarak kalan esrarengiz genç kadın fena halde Anne Frank'ı andırmaktadır.

Hayalet Yazar, Philip Roth'un Zuckerman romanlarının birincisi. Roth bu kısa romanda, hayat-sanat, gerçeklik-kurmaca ilişkisinden baba-oğul, cemaat-birey çatışmalarına birçok hayati konuyu zengin bir hayal gücü ve büyük bir ustalıkla işliyor.

ISBN 978-975-08-2699-3

12 TL